

tv-15 naš TOVARIS

Št. 15
16. aprila 1987
Leto XV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Petdeset let od čebinskega dneva

Partijski jubilej

Slavimo petdesetletnico ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije. Kongres na Čebinah je eden najpomembnejših in najznačilnejših dogodkov v zgodovini našega delavskega gibanja. Obenem je prepričljiv dokaz, kakšen sprejem in kakšno spodbudo lahko dosežejo pri množicah ideje, ki se oblikujejo iz zdravih, poštenih in obenem stvarnih zamisli o usodi in sreči naroda, predvsem pa o njegovi pravični prihodnosti.

Ko slavimo to obletnico, moramo poudariti, da se naše komunistično gibanje ni začelo šele 1937. leta. Partija na Slovenskem je imela ob ustanovnem kongresu za seboj že skoraj dve desetletji zagrozenega dela, pretresljivih preizkušenj, začetnih težav in omahovanj, pa tudi odločnih revolucionarnih korakov in političnih uspehov. Kongres je storil seštevke tega dela, obenem in predvsem pa je odstrl pogled v prihodnost s posebnim poudarkom na slovenski, nacionalni program v sklopu programa KPJ. Tisto, kar gre posebej priznati Čebinskemu kongresu, so njegova jasnovidna opozorila na naraščajoči val fašističnega nasilja. Opozorila, kaj grozi nam, kaj grozi narodom v sosesčini, v Evropi in po svetu. Obenem je začrtal edina možna pota in sredstva boja proti fašistični nevarnosti. Kongres je postal tako temeljna osnova našega, čez nekaj let organiziranega osvobodilnega gibanja in oboroženega odpora.

Obenem je kongres poudaril izjemno odgovornost slovenskega delavskega razreda za usodo lastnega naroda in s tem tudi za usodo njegovih naprednih teženj ter socialističnih ciljev. Komunistična partija Slovenije se je s svojo politiko, izraženo na kongresu, tvorno vključila tudi v politiko KPJ in v njene zasnove, ki so se tega leta začele uveljavljati s prihodom tovariša Tita na čelo jugo-

slovanske komunistične stranke.

Ob polstoletnem jubileju ima naša Partija marsikaj pokazati! Po njeni zaslugi gre za najbolj presenetljive uspehe v dvanajst stoletni zgodovini našega naroda. To dokazujejo, kot je dejal tovariš Kardelj, naš narodnoosvobodilni boj, zmagoviti konec vojne in socialistična preobrazba družbe. Ta preobrazba se uresničuje v odpravi izkoriščanja človeka po človeku na temelju nacionalizacije osnovnih proizvodnih sredstev, v vzpostavitvi samostojne državne oblasti slovenskega delovnega ljudstva v bratski zvezi z drugimi narodi in narodnostmi Jugoslavije na podlagi federativne ureditve države, in v osvoboditvi dela na temelju socialističnega samoupravljanja.

Mi, borci, smo preživljali svojo mladost še v kraljevini Jugoslaviji. Zato neposredno in pristno doživljamo razliko med staro in novo državo. Kakšen razvoj industrije, gospodarstva, kmetijstva, prometa smo dosegli, kako se je spremenil zunanji videz naših mest in vasi, kako se je zvišal življenjski standard, kako se je razvilo šolstvo, zdravstvo, kultura, v primerjavi s stanjem v nekdanji Jugoslaviji, predvsem pa, kako je porasla samozavest človeka, se razširil njegov miselni svet, ko sodeluje v upravljanju družbe in države!

Če smo nepristranski, moramo priznati velik razmah naše družbe v novi ureditvi. S socialističnim samoupravljanjem smo ustvarili hlepeč nemir doma, pa tudi pri ponizanih in zatiranih množicah na vzhodu in na zahodu. Tudi zaradi njih, predvsem pa zaradi nas samih, svoje, naše usode, prihodnosti in sreče, moramo odločno nadaljevati začrtano pot.

Na tej poti, žal, nastajajo resni zapleti, gospodarski in politični. Nekoliko jim botruje stanje v svetu, predvsem pa naše lastne slabosti, naša nedoslednost in pre-

majhna zvestoba partijskim dogovorom. Nekatere naše uspehe smo predrago plačali, marsikaj bi lahko naredili bolje, kot smo, predvsem pa preveč zanemarjamo osnovno načelo: vsakomur po njegovem delu! Se zavedamo dovolj osnovnega naprednega človeškega rekla: brez dela ni jela? Veliko več pozornosti smo namenjali delitvi dohodka, kot njegovemu ustvarjanju, bolje smo živeli, kot smo zaslužili, največkrat

ske težave zdajle pri nas veliko hujši problem kot Nova revija ali štafeta mladosti? Tem posvečamo dokajšnjo mero svojih moči, one pa kakor da puščamo ob strani.

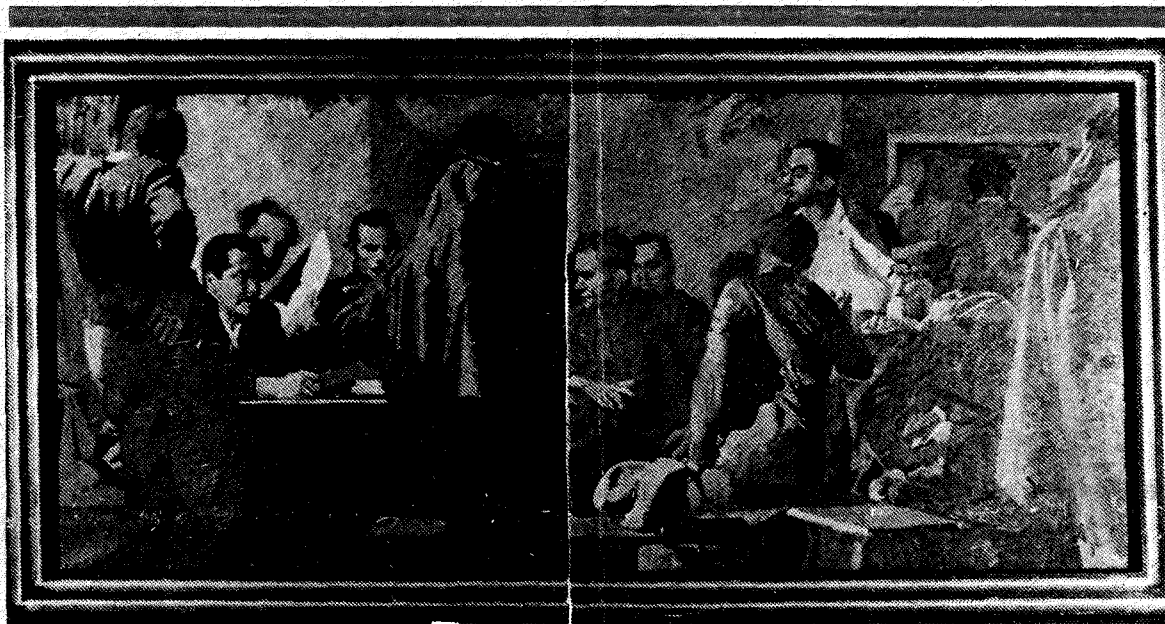
Kaj naj želimo ob jubileju naši Zvezi komunistov? Kar največ uspeha pri uresničevanju partijskih programov; Želimo izjemno zagnanost za rešitev gospodarskih težav, za utrditev političnega sistema, želimo učinkovito vlogo subjektivnih sil. Želimo enotno partijo, kajti le takšna je sposobna usmerjati politično gibanje k napredku. Ni pomembna njena številčnost, pomemben je odnos komunistov do sklepov, če so enkrat sprejeti. Kajti iz preteklosti vem, da je predvsem enotnost Partije ustvarjala največje uspehe.

Kam osredotočiti naše napore,

gospodarji: če hočemo živeti dobro in bolje, če hočemo doseči uresničenje naših zamisli samoupravnega socializma, moramo vsi do zadnjega, dobro in bolje delati. In komunisti imajo pri tem (in zato) na svojih plečih posebno mero odgovornosti.

Mi, borci, ob prazniku partije posebej želimo: resničnih uspehov naši, po svojih zamislih plemeniti organizaciji. Kakor doslej, bomo tudi poslej, s svojimi močmi, kolikor jih je še, prispevali k uresničevanju njenih ciljev. V partijskih organizacijah, če smo njihovi člani, v Socialistični zvezi, v naši organizaciji Zveze borcev, in v delegatskem sistemu, kolikor smo zastopani, predvsem pa v vsakdanjem življenju.

Obenem bi bilo potrebno, da kot borci veliko več svoje pozornosti, v organizaciji kot posamezno, posvečamo mladim ljudem, z

tudi na račun tujega denarja, ki ga je zdaj treba vračati z malone bajnimi obrestmi vred. In tako naprej!

Obletnico naše Partije slavimo torej v dokaj zapletenem gospodarskem in političnem položaju, ob inflaciji, kakršne še nismo imeli, v nedoslednosti spoštovanja zakonov, dogovorov, obenem pa ob povečani aktivnosti nekaterih sil, ki jim temeljno stanje naše družbene ureditve pomeni trn v peti. Če bi imeli dobro gospodarsko in politično razpoloženje v družbi in med ljudmi, ti pojavi ne bi imeli vpliva, če bi se sploh pojavljali. Žal nas tudi sicer preveč zaposlujejo. Mar niso gospodar-

govorimo že dolgo: več in bolje delati, lenuhom in izkoriščevalcem napovedati neusmiljen boj, v industriji in tudi sicer iti v korak z razvojem v svetu, znanost kar najbolj uporabljati v te namene, manj administriranja, manj papirja, manj sestankov, tiste, ki so, pa dobro pripraviti, brez puhlega ponavljanja, z oprijemljivimi sklepi. Nikjer v našem delu ne sme biti praznega teka. Kadar delamo za sebe, privatno, smo prekleto zagnani. Mar ni pri družbenem delu istega interesa? Je mar delo za skupnost v socializmu kaj drugega kot delo za sebe? Saj gre vendar za iste cilje! Je pošteno živeti na račun drugih? Ravnajmo vendar vedno in povsod kakor umni

očetovsko prizanesljivostjo, vendar s stvarnimi nasveti naših dragocenih izkušenj, da bodo nove generacije našo pot nadaljevale z enako vnemo, kakor smo jo mi gradili v NOB in po njem.

Obenem utrjujmo svoje vrste. Ne dovoljujmo, da se borci javno obdelujemo med seboj, včasih res zaradi nebitvenih zadev, ter tako delamo usluge tistim, ki nas ne marajo in si ob naših pričankih manejo roke. Pokončno in ponosno ravnamo drug z drugim, kakor smo ravnali med NOB, ko sta nam predvsem medsebojno spoštovanje in tovarištvu pomenila prvi pogoj za učinkovit boj in za naše uspehe.

Janez Vipotnik

Ni druge poti kot varčevanje

Razmišljanje ob sklepih seje borčevskega predsedstva

Splošno je znano, da so gospodarska gibanja neugodna in da smernice se ne napovedujejo posebnega izboljšanja. Med temi gibanji pa so vendarle osrednja vprašanja ekonomski odnosi s tujino, ki so povzročili zaostren položaj države v devizni likvidnosti glede na tujino. Očitno pa se tako stanje še vedno ne ocenjuje dovolj kritično; včasih se z delnimi podatki poskuša prikazati lepše od resničnega. Tako slikanje položaja je razumljivo zaradi pomanjkanja resnejših ukrepov in sprememb, ki bi bile nujno potrebne v ekonomski politiki in tudi v sistemu na tem področju. Že nekaj časa imamo opraviti s finančno krizo napram konvertibilnim valutam in če delamo inventuro dogajanj v zadnjih letih, lahko ugotovimo, da je ta kriza povzročila naravnost razcvet administriranja, etatizma unitarizma, pa tudi nacionalizmov v Jugoslaviji in dejansko odprla razpravo o

vseh temeljnih vprašanjih našega družbenega sistema. Zato je neodgovoren odnos do te krize naravnost kot naročen za tiste sile, ki želijo razvoj dogodkov peljati v smeri izrivanja samoupravnih odnosov in jih nadomestiti z državno-administrativnim uravnavanjem družbene produkcije z vsemi znanimi posledicami.

Znanim avtorjem sedanje devizne zakonodaje pa očitno ni neprijetno, kajti trdijo, da je zakonodaja v redu, da pa ekonomska politika ni izvršila svoje naloge. Kakšne pa so bile te naloge in domneve za uveljavitev sedanje devizne zakonodaje? Domnevali so popolno finančno konsolidacijo gospodarstva in strogo finančno disciplino, uravnotežene denarno-blagovne odnose, likvidacijo procesa socializacije izgub in odgovornosti, realen tečaj dinarja in podobno, torej predpostavke, za uresničevanje katerih je bilo vsem že vnaprej jasno, da je to

dolg proces, ki ga ni mogoče doseči v času do sprejetja zakonov. Zato pa je logično, da sistem, ki je bil zgrajen za idealne razmere, ne more učinkovito delovati v položaju, ko domača valuta ni zmožna izvrševati vse funkcije, ki jih mora opravljati denar. Zato ni slučajno, da se uporablja le tisti del zakonodaje, ki je bil predviden za najbolj krizne situacije, v katerih se začasno uporabljajo grobe administrativne mere; ta začasnost pa traja sedaj že 15 mesecev. Popravki zakona in ukrepov ekonomske politike so sicer dobrodošli, vendar bistveno ne morejo spremeniti temeljnih vprašanj v sistemu. Tó pa so pogoji poslovanja organizacij združenega dela, v katerih sta njihov položaj in likvidnost odvisna prvenstveno od njihovega dobrega ali slabega dela, ne pa od splošnega dobrega ali slabega stanja, na katerega nimajo nobenega vpliva. Sedanja devizna zakonodaja je likvidirala naravne povezave med organizacijami združenega dela v naporih za večji izvoz, s tem pa samo končnega izvoznika izpostavila mednarodni konkurenci, uvoznike in dolžnike pa beneficirala in jih usmerila na zahteve do države,

da jim zagotovi devizne pravice. Če se ne bo izvršila reafirmacija temeljnih načel iz naše ustave tudi na tem področju, ta pa določa, da OZD pridobivajo dohodek s prodajo na domačem in tujih trgih, potem bo odgovor na sedanje probleme le še v večji eskalaciji administriranja in voluntarizma.

Še vedno smo daleč od tega, da bi spoznali, da nova emisija denarja ne more zamenjati varčevanja. Jasno je, da je emisija, beri inflacija, prijetna in najlažja pot za krpanje vseh mogočih potreb, vemo pa tudi, da je varčevanje in odnos do varčevanja trnova pot. Prijetnost emisije je predvsem v tem, da ni potrebno vprašati neposrednih proizvajalcev, ki ustvarjajo nove vrednosti, če so pripravljeni svoje sredstva žrtvovati za določene namene, ampak se temu enostavno izognemo in ost srda usmerimo na anonimnega sovražnika – inflacijo. Vemo, da bi ustvarjalci nove vrednosti in varčevalci pogosto rekli ne, če bi pred nje prišli z odkritimi predlogi, kaj se želi financirati.

(nadaljevanje na 12. strani)

Čebine

Dogodek sam – v tisti noči od sedemnajstega na osemnajsti april sedemtridesetega – je bil za slovensko in z njo seveda tudi jugoslovansko zgodovinsko prihodnost, ki mu je sledila, veliko pomembnejši, kot pričajo goli podatki o enajstih udeležencih nekajurnega sestanka v neki uborni hišici v majhnem hribovskem zaselku. Na Slovenskem je bilo takrat sicer res samo kakih dvestopetdeset komunistov in še ti so morali delovati, se sestajati in celo živeti na skrivaj, če so se hoteli izogniti policijskim ovaduhom. Toda za seboj, za svojimi idejami in hotenji, so imeli delavstvo, ves uborni kmečki življ in vse napredno izobraženstvo, vso tisto potencialno narodovo revolucionarno moč, ki je bila v meščanskem režimu, kakršen je sedel na oblasti, zavrtja in v sponah, pa vendarle napovedujoča dan, ko bo raztrgala okove in izpeljala revolucionarno spremembo družbenih in življenjskih odnosov – samo dobrega pol desetletja.

Petdesetletni jubilej ustanovnega kongresa slovenske nacionalne komunistične partije (tesno povezan s Titovim prihodom na čelo KPJ) je zato ena velikih, največjih priložnosti, ne le za obujanje spomina, pač pa tudi tu predvsem za primerjalno sodbo z vsem, kar se je dogajalo in zgodilo z narodovo in razredovo bitjo ter s temeljno subjektivno zgodovinsko silo – z njeno partijo od tistih dni sem, prek vseh mnogih preizkušenj.

O Čebinah samih je bilo v teh petdesetih letih povedano in napisano domala vse, kar je povedati in napisati mogoče. Res je, da vse, kar je bilo povedano ob različnih jubilejih in drugih priložnostih, ne živi v polni zavesti mlajših generacij, pa zato najbrž sploh ni odveč, če nekatere dokumente in pričevanja ter spomine objavimo na novo, kar je storjeno v teh dneh natisnjeni Komunistovi zbirni brošuri z naslovom »50 let Čebine«, v celi vrsti avtorskih povzetkov v različnih časnikih in revijah ali v posebnih oddajah, kar je tudi vsebina naše takratne posvetitve čebinskemu spominu; osrednjega pomena pri vsem pa bosta (sredi tega tedna) znanstveni posvet »Izročilo Čebine« ter (v soboto) osrednja proslava z Dolančevim govorom v Trbovljah.

Manifest s Čebin je šola klenega analitičnega razglasa

O vsem tem smo se – okvirno – pogovarjali z Nevenko Troha, donedavno ravnateljico Revirskega muzeja ljudske revolucije v Trbovljah »odgovorno«, med drugim, tudi za muzej ustanovnega kongresa KPS v Barličevi hiši na Čebinah, zdaj zaposleno v Zgodovinskem arhivu centralnega komiteja ZKS.

»Besedilo Manifesta je napisano na osmih straneh – in na teh osmih straneh je povedano vse, kar je bilo treba povedati o takratnih družbenih razmerjih in o usmeritvah za prihodnost,« je bila ena izmed poant njenega razmišljanja. Druga poanta, označujoča veličino čebinskega dogodka, pa je bila v tem, da udeleženci ustanovnega kongresa niso težili v nikakršno oznako zapiranja v lastne poglede, pač pa so z vsemi močmi opozarjali na skupno osnovno – na demokratično svobodno Slovenijo v okviru demokratične svobodne Slovenije.

»Odločilnega pomena ob misli na Čebine je vedeti, da je segal proces daleč nazaj, k začetkom Jugoslavije ali še dlje v preteklost, imel svojo pot, svoj razvoj, svoja obdobja zastojev in poleta, tak, kot

je bil, pa je ves čas prežemal zavest množic, in to ne le delavcev, ampak tudi kmetov in naprednih izobražencev. Za te povezave se je v vojni rodilo narodnoosvobodilno gibanje pod okriljem Osvobodilne fronte...«

In kako zdaj vsa ta resnica, vsa ta dejstva učinkujejo na mlade, po vojni rojene rodove?

Muzejska zbirka na Čebinah ima zdaj za seboj že dve leti življenja. »Svoj namen doseže šele,« sodi Nevenka Troha, »ko zaživi z obiskovalci, pa ne samo da si jo ogledajo, pač pa, da jim pride v zavest.«

Stare Barličeve hiše ni več. Nadzidali so ji prvo nadstropje, kar je močno spremenilo njen videz. Vzdušja, v kakršnem je potekla čebinska noč pred zoro 18. aprila, seveda ni mogoče ponazoriti povsem avtentično, zato so se, ko so to muzejsko zbirko snovali, odločili za nekakšno kombinacijo prikaza samega dogodka s predstavitvijo dogajanj, ki so mu sledila tja do ustanovnega sestanka OF. Posebnost zbirke so video kasete, s katerih si obiskovalci lahko ogledajo avtentično spominsko pripovedovanje udeležencev ustanovnega kongresa ter nekdanji in zdajšnji utrip v revirjih.

Čebine so predvsem kraj pogostnega obiskovanja šolskih skupin. Ob »konicah« se kaj rado zgodi, da jih pride preveč in je zato pojasnjevanje dokaj težko spraviti v red, saj je mogoče delo kvalitativno opraviiti le z manjšimi skupinami. »Velikega pomena je tudi,« meni naša sogoovornica, »da so skupine, ki si pridejo ogledat Čebine, vnaprej pripravljene in motivirane...«

K obletnici omemba siceršnjih ozadij, s kakršnimi se hočeš nočeš spopadajo skrbniki za čebinsko zbirko, nemara ne sodi docela, a bodi omenjeno tudi to: finančno breme za Čebine je porazdeljeno med troje revirskih kulturnih skupnosti in le deloma tiči še na plečih Kulturne skupnosti Slovenije. Več kot očitno pa je, da se objekti take vrste in take namembnosti ne morejo vzdrževati sami.

Zapisano neposredno po ustanovnem kongresu Poročilo Edvarda Kardelja-Bevca:

Kongres se je pripravljval že dve leti, toda aretacije in druge težave so ovirale njegovo izvedbo. V večini okolišij so delegate izvolili že prej. Zato je bilo sklenjeno izvesti kongres brez posebnih neposrednih priprav. Kongres naj bi bil predvsem deklarativen, a konkretna vprašanja, ki so danes v Sloveniji pred

partijo, naj bi obravnavali obširneje in poglobljeno šele po kongresu na okrožnih konferencah.

Tehnične priprave na kongres so bile slabe. Posledica tega je bila, da so se trije delegati spotoma izgubili, a trije drugi delegati iz raznih vzrokov sploh niso prišli na kongres. Z ozirom na konspiracijo je kongres dobro potekal in noben delegat ni bil aretiran.

Delegati so bili delegirani iz naslednjih organizacij: Ljubljana, Trbovlje, Jesenice, Kranj, Maribor, Savinjska dolina, Ptuj, Kočevje, Bela krajina, Notranjska. Toda zaradi slabe organizacije niso prišli na cilj delegat iz Kočevja, Maribora in Ptuja, delegata iz Notranjskega je PK zavrnil zaradi njegovega slabega obnašanja na policijski, a za izbiro novega delegata ni bilo več časa. Zastopane so bile torej partijske organizacije iz Ljubljane, Trbovelj, Jesenic, Kranja, Savinjske doline in Bele krajine z 11 delegati, med njimi ena ženska – delavka. Glede na socialni sestav je bilo 8 delavcev, en obrtnik in dva intelektualca (izvoljena delegata iz Bele krajine, ki je zbolel, je zamenjal intelektualec). Od 8 delavcev jih je 6 sindikalnih aktivistov, ostala 2 sta zelo kompromitirana kot komunisti. Večina delegatov je bila že aretirana in vsi so se dobro držali.

Spomin iz prve roke

Miha Marinko v knjigi »Moji spomini«, ki je izšla leta 1971. Nekaj odlomkov:

Nekako proti koncu leta 1936 sem dobil v Trbovlje obvestilo, naj pridem v Ljubljano, kjer se bom ob določenem uri, v zgodnjem mraku, srečal na Zadobrovske cesti s človekom, ki ga dobro poznam. Samo to. Veselo presenečen sem Kardelja že od daleč spoznal po njegovi značilni hoji.

Marsikaj v spominu zbledi, a s tega srečanja so mi ostale zanimive posameznosti. Med hojo je najin sestanek trajal več ur. Povedal mi je vrsto zanimivih zaupnih novic in važnih odločitev.

Najpomembnejše pa je bilo njegovo sporočilo o sklepu, da se končno neposredno začne z ustanovitvijo KPS in KPH. Kardeljeva naloga je, da to izvede v Sloveniji. Tito pa v Hrvaški.

Vprašal me je za razmere v revirski okrožni organizaciji partije. Ker sem mu povedal, da je osnovni aktiv preizkušen in zanesljiv, sva govorila o tem, če je možnost, da bi bil kongres neke v hribovju okrog Trbovelj. Geografsko se mu je zdelo to zelo primerno, ker bi delegati lahko prihajali zelo neopazno iz raznih smeri. Policiji bi manj padlo v oči zbiranje njej znanih komunistov.

Obljubil sem Kardelju, da mu bom sporočil, če bomo našli primeren kraj – kmetijo ali kaj podobnega – dovolj na samem, kjer bi tak sestanek lahko potekal v popolni tajnosti.

O dobljeni nalogi sem doma zaupno govoril s Salomonom, Hohkrautom in Farčnikom. Vsi skupaj smo našli nekaj možnosti v bližnji in daljni okolici. Nismo seveda smeli mnogo poizvedovati, da ne bi zvedel širši krog ljudi, da nekaj iščemo. Vsak od nas je sam preverjal svoja poznanstva in ogledoval prilike, če so primerne za ta na-

men. Niti s človekom – domačinom, ki bi prišel v poštev, ni nihče govoril naprej. Skupaj smo moralo oceniti, če so kraj in prilike primerne za važen sestanek. Pod Kumbom in okoli Polšnika smo imeli na osamljenih kmetijah simpatizerje, ki so bili rudarji. Toda desni breg Save smo morali vnaprej opustiti zaradi neprimerne prehode čez Savo, ker so žandarji nadzorovali železniške postaje in mostove.

Končno smo se odločili za Čebine. Na Barliča, mlajšega brata enega od rudarjev, s katerim sem svojčas skupaj delal v jami, sem se slučajno spomnil. Dobrih deset let prej (preden sem šel v Francijo), sva bila dobra znanca iz sosesčine v rudarski koloniji. Njun oče je vozil s konjem vlake v Kotredeški jami. Pri tem se je smrtno ponesrečil – konj ga je brcnil v glavo

Domačija Antona Barliča na Čebinah nad Zagorjem, kakršna je bila v času ustanovnega kongresa KPS

pri podkovanju. Spomnil sem se, da se je fant priženil na majhno kmetijo v strmem bregu nad vasico Kotredež. Nekoč sem ga na tej novi domačiji tudi obiskal. V mislih na to možnost sem ga šel znova obiskat. Ob tej priliki sva obujala stare spomine. Povedal mi je, da še vedno vzdržuje prijateljske stike z nekaterimi našimi somišljeniki v Zagorju. V razgovoru o politiki sem ugotovil, da je še vedno naš trden pristaš. Smeje se mi je dejal, da ga to ne moti, četudi je obenem oskrbnik – ključar – bližnje cerkvice. Spomnil sem se na konferenco v škofijskem dvorcu v Medvodah in to mi je dalo misliti, kaj pa če kaj takega ponovimo?

Vprašal sem Barliča, v kakšnem razmerju je z ednim neposrednim sosedom – kmetom. Rekel mi je, da nič posebnega, razumeta se, za politiko se pa ne zanima. To mi je bilo dovolj.

Pri pretehtavanju še raznih drugih možnosti smo se mi štirje v zaupnem krogu ogreli za Čebine. Posebej je s tem soglašal Farčnik, ki je Barliča prav tako od prej poznal. Kraj je bil primeren tudi zato, ker se je čez hribe dalo priti iz raznih smeri – iz Savinjske doline, z Mrzlice, Svete planine, Trojan, kakor tudi s treh, štirih revirskih železniških postaj.

S tem predlogom sem šel znova v Ljubljano. Na specijalki sem Kardelju točno pokazal kraj Čebine s cerkvico.

Dogovorili smo se za javke na vseh imenovanih krajih, za točen čas, za gesla in razpoznavne znake. Naloga nas članov revirskega okrožnega komiteja je bila, da na teh krajih pričakamo delegate in jih pripeljemo na zborna mesta. To mesto ni bilo na Čebinah, temveč kake pol ure stran na Sveti planini. Tako smo se dogovorili zaradi previdnosti, ker poleg nas štirih drugi niso smeli vedeti za točen kraj sestanka. Čas prihoda na javke je bil določen različno, zaradi različno dolgih poti od tod pa do zbornega mesta. Na Mrzlico, na Kal nad Hrastnikom in na Savinjsko sedlo bi morali priti že ob večernem mraku, ker so do tja in od tam imeli nadaljšo pot. Prav tako tudi od Trojan. Zračunali smo tako, da bi do cerkvice na Čebinah prišli lahko ob pravem času z vseh strani.

Barlič – domačin. Menil je, da gremo lahko v njegovo toplo hišo, ker so sosedom že šli spat. Menjavali smo zunanje opazovalce in čakali, čakali v popolni negotovosti. Kaj se je neki moglo zgoditi? Mislili smo tudi na izdajo. Zaradi tega smo povečali število zunanjih opazovalcev-prisluškovalcev še za enega. Okrog polnoči pride tisti, ki je stražil visoko v bregu nad hišo in pove, da je slišal glasno govorjenje v gozdu. Šli smo ven in v skrajni napetosti med pričakovanjem in strahom oprezovali, kdo so ljudje, ki prihajajo od tiste zgoranje strani, od koder nismo pričakovali nikogar od naših – tam tudi nobene prave poti ni bilo. Že od daleč sem spoznal po glasu Farčnika, kako je vzkliknil, ko je spoznal Barličevo domačijo. Spoznal sem tudi Leskovškovo robantenje. Njunemu

sočnemu preklinjanju še v hiši ni bilo kraja. Leskošek je zmerjal Farčnika, ta pa coprnice, ki so ga zmešale, da je zgrešil pot. Od Trojan so hodili celih šest ur čez Št. Gotard, Čemšenik, Znojile, tam pa so se v femnem gozdu zgubili in tavalj po strm bregu in kotanjah, koder je bil še sneg. V tej zadnji skupini sta bila poleg Kardelja in Pepce Mačkove še dva tovariša. Prešteli smo se in ugotovili, da manjka deset ali dvanajst delegatov, in to večinoma iz Štajerske.

Pogled iz časovne razdalje

Edvard Kardelj – ob trideseti obletnici čebinskega kongresa (leta 1967), nekaj odstavkov iz govora, prebrana na slavnostni seji CK ZKS:

Ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije je vsekakor eden najvažnejših dogodkov v zgodovini slovenskega delavskega gibanja in naše socialistične revolucije. Na kongresu nas je bilo malo, verjetno skoraj polovico manj delegatov, kot bi nas moralo biti. Sovražna roka je bila preprečila znatnemu delu delegatov, da se ga udeležijo. Za kongres je bil to hud udarec, tako da smo najprej razpravljali, ali naj se sploh konstituiramo kot kongres ali naj še enkrat odložimo. Toda zavedali smo se, da dejanski vpliv kongresa na delavski razred in na slovensko ljudstvo ne bo od-

visen od zunanjih posebnosti kongresa ali formalnih kvorumov, marveč od bistva in resničnosti politike, ki jo bo proklamiral, ter od napora celotne partije, da to politiko uresniči. Vrh tega smo se zavedali, da bi nadaljnje odlaganje kongresa prizadelo veliko politične škode.

Sklep o reorganizaciji partije na Slovenskem, se pravi o ustanovitvi Komunistične partije Slovenije, je bil sprejet že leta 1934. In vendar se je uresničitev zaradi različnih razlogov zavlačevala in odlagala vse do 1937. leta. V tem času pa je odgovornost Komunistične partije Jugoslavije glede na notranji in zunanji politični položaj narodov Jugoslavije že brezpogojno terjala, da se sklep izvrši.

Ni bil namen kongresa, da bi uvajal načelne spremembe glede na razredno in nacionalno vlogo komunistične partije na Slovenskem. Kajti komunistična partija na Slovenskem je bila ustanovljena šele leta 1937, ampak je v času ustanovnega kongresa že imela za seboj skoraj dve desetletji hudih bojev, uspehov in porazov, začetnih otroških bolezni in omahovanj, pa tudi odločnih revolucionarnih korakov naprej ter idejnih in političnih vzponov.

Ta boj je terjala od borcev delavskega revolucionarnega gibanja mnogo žrtev in velike odgovornosti. Od njih je zahteval tudi globoko vero v stvar delavskega razreda in svojega naroda ter družbenega napredka v svetu sploh, kajti marsikdaj so idejna in politična razčiščenja pogledov na tej poti in s redstva revolucionarnega boja – bodisi v komunističnem gibanju Slovenije in Jugoslavije bodisi v okviru Komunistične internacionale – znotraj tega gibanja samega povzročala frakcionistične boje, omahljivost, oportunistični beg v izolacijo

pred stvarnostjo in navzkrižja med ljudmi. Taki pojavi so partijo marsikdaj odvrnili s poti najučinkovitejšega boja in so bili vzrok marsikaterega njenega poraza pa tudi razočaranja za ljudi kratkega diha. Toda neuspehi so postali obenem izvir novih kolektivnih spoznanj in s tem prav tako učinkovit faktor ter šola idejne in politične rasti partijskih kadrov, kakor sta boj in odpor partije proti terorju razrednega sovražnika učinkovit filter njegovih revolucionarnih in človeških vrednot.

Ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije je plod takega boja in takega razvoja komunističnega gibanja na Slovenskem in v Jugoslaviji in njegovo nadaljevanje v spremenjenih razmerah. Prav zato je naša socialistična skupnost dolžna dati priznanje vsem tistim, ki so na posameznih etapah njenega boja in razvoja kakorkoli prispevali k takemu razvoju in k takemu boju.

★ ★ ★

Izredno pomembna karakteristika kongresa je bila tudi v tem, da se je Komunistična partija Slovenije s tako svojo politiko aktivno in ustvarjalno vključila v novo politično smer, ki se je leta 1937 pričela uveljavljati v Komunistični partiji Jugoslavije. Tega leta je prišel na čelo Komunistične partije Jugoslavije tovariš Tito in začel postopoma formirati novo vodstvo na podlagi enotne podpore politiki, s katero se je že dalj časa odločno in z izredno sposobnostjo zavzemal samo, a tudi velika večina našega partijskega članstva... Najkrajše bi lahko opisal bistvo tega političnega kurza s štirimi njegovimi značilnostmi, ki jih je zelo jasno formuliral tovariš Tito, ko je prevzel odgovornost na čelu naše partije.

Prvič, partija ne sme biti

Iz manifesta

Nad usodo našega stoletja mučenega in zatiranega slovenskega naroda, ki je pretrpel v svoji zgodovini vse, kar more pretrpeti majhen, nikoli svoboden narod, se grozeče kopičijo oblaki, ki jim ni primere v njegovi zgodovini.

Na kocko je postavljen njegov narodni obstoj v trenutku, ko je on sam – radi razcepljenosti in neenotnosti – neoborožen in nesposoben za obrambo.

Mednarodni dogodki in položaj znotraj Jugoslavije se razvijajo v taki smeri, da brez vsakega pretiravanja lahko rečemo: slovenski narod v vsej svoji zgodovini ni bil še nikdar v tako veliki nevarnosti, v kakršni je danes.

Združeni fašistični vojni hujskači s Hitlerjevo Nemčijo na čelu, ki jih veže skupen pohlep po tuji zemlji in skupna mržnja proti demokraciji, to je proti svobodi in ljudskim pravicam, pripravljajo človeštvu bolj strašno usodo od tiste, ki jo je preživelo v letih strahote 1914–1918, da bi uresničili svoje osvojevalne cilje

★ ★ ★

Slovenski narod se ne more razvijati brez demokratičnih svoboščin, to je brez svobode združevanja in zborovanja, brez svobode tiska in govora. Volja ljudskih množic ne more priti do izraza brez svobodne, splošne, neposredne, enake in tajne volilne pravice. Treba je dokončno odpraviti sramotna zakona šestojanuarskega vojaško-fašističnega režima in postaviti pred sodišče njihove očete. Nemudoma je treba odstraniti

revolucionarna sekta, ki bi čakala v ilegalnosti, da pride njen čas, ampak mora postati gibalna sila progresivne, socialne, demokratične, kulturne in druge akcije množic v vseh področjih družbenega življenja. Biti mora ravno toliko realistična kakor revolucionarna, se pravi: prek mnogoterih vsakdanjih zmag in vsakdanjih progresivnih korakov, ki mobilizirajo množice in jih z njo povezujejo in ki neprestano spreminjajo razmere družbenih sil v korist demokracije in socializma. Partija bo postala odločilen politični faktor v jugoslovanskem družbenem življenju samo, če ji bo tako s svojo aktivnostjo uspelo prebiti obroč ilegalnosti in potlej v resnici voditi vsakdanje boje ljudskih množic.

Drugič, partija se mora znebiti vseh ostankov frakcijskih skupin in bojev, ne zato, ker naj bi nasprotovala idejnemu razčiščenju bistvenih vprašanj svoje politike v danih razmerah, marveč zato, da bi se z vso svojo aktivnostjo obrnila k množicam in njihovim problemom in dolgoročnim progresivnim težnjam. Če bo partija na takih tleh pognala globoke korenine, potem bo tudi laže in hitreje razčiščevala idejna in politična vprašanja v lastnih vrstah.

Tretjič, vodstvo Komunistične partije Jugoslavije mora biti obrnjeno predvsem k socialnim, političnim, nacionalnim in drugim problemom narodov Jugoslavije, ne pa predvsem h Kominterni. Ta lahko uspešno koordinira nekatere mednarod-

zakon o zaščiti države in osvoboditi iz zaporov vse žrtve tega zakona do današnjega dne. Delavski razred se ne more boriti za izboljšanje položaja brez svobode strokovnega delovanja in strokovnega organiziranja. Slovenski kmetje ne morejo izraziti svojih zahtev, če ne morejo svobodno odločevati v svojih demokratično izvoljenih kmečkih zbornicah in drugih kmečkih ustanovah.

Bodočnost slovenskega naroda in njegov narodni obstoj bosta zagotovljena le v svobodni zvezi bratskih narodov Jugoslavije v obliki zvezne države. V to svrhu je treba sklicati konstituantno, ki naj odloči o obliki bodočega sožitja narodov današnje Jugoslavije. Slovenski narod pa mora dobiti svoj lastni demokratično izvoljeni parlament. Treba je podpreti boj slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji idr. za svoje narodne pravice, kajti slovenski narod se ne more in ne sme odpovedati starega cilja: ZDRUŽENE IN SVOBODNE SLOVENIJE.

★ ★ ★

Pod režimom velesrbske nadvlade, zlasti v njeni šestojanuarski in današnji obliki, je slovenski narod gospodarsko strašno izmozgan. Produkti slovenskih delovnih sil so šli in še gredo v nenasitna žrela belgrajskih bank, dočim je slovenski delavec, slovenski kmet in sploh slovenski delovni človek zapadel v neizrekljivo bedo in pomanjkanje. Zato zahteva slovensko ljudstvo tako gospodarsko politiko, ki mu bo povrnila škodo, ki jo je pretrpel, tako gospodarsko politiko, ki bo slovenski narod gospodarsko osamosvojila ter zagotovila slovenskemu delovnemu ljudstvu človeka vredno življenje.

ne akcije delavskega gibanja in organizira pomoč temu gibanju, ne sme pa imeti take vloge, da bi s svojim vmešavanjem lahko revolucionarno avantgardo v posameznih deželah odtrgala od njenih množic. V tem času se je namreč vse bolj razodevalo, da je prav mešanje Kominterne v notranje odnose Komunistične partije Jugoslavije bilo eden tistih faktorjev, ki vzdržuje, frakcijske boje in onemogoča konsolidacijo njenega vodstva, kajti njene shematske direktive in postopki so bili marsikdaj v nasprotju z razmerami, v katerih se je bojeval delavski razred v Jugoslaviji.

Četrtič, da bi se partija otresla takega negativnega bremena – kar seveda v takratnih razmerah ni bilo lahko, saj nas niso vezale na Ko-

minterno samo formalne obveznosti, marveč tudi revolucionarna tradicija – je tovariš Tito postavil zahtevo, ki je dobila soglasno podporo vsega članstva: da mora biti vodstvo v Jugoslaviji, partija pa naj zagotovi v njej samostojne vire financiranja. Leta 1937 je bila partija že sposobna uresničiti tako prvo kot drugo zahtevo.

Danes se morda utegneta zdeti ti dve zahtevi marsikomu nebitveni. Toda v takratnih razmerah sta bili ne le skoraj simbol novega duha v Komunistični partiji Jugoslavije, ampak tudi odločilnega pomena za to, da se je celotna Komunistična partija Jugoslavije postavila na lastne noge in usmerila vsa svoja prizadevanja k aktualnim problemom delovnih množic.

Ivan Dolničar

Pomen vrednot

(zadnje nadaljevanje sestavka)

O zgodovinskih obveznostih mlade generacije

O revolucionarnih tradicijah torej lahko govorimo samo tedaj, če se vrednote in izročila revolucije prenašajo z generacije na generacijo, če jih mladi sprejmejo za svoje, jih naprej razvijajo in bogatijo. Pri tem dosegamo v Sloveniji samo delne rezultate. Delne zato, ker jim niti celotno družbeno ozračje, niti različni vplivi na oblikovanje zavesti pri mladih, ne gredo v prid. Kljub vsem prizadevanjem problematika ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij ni na sprejemljiv način vgrajena v celoten vzgojnoizobraževalni proces, od vzgojnovarstvenih ustanov, do visokih šol. Poleg tega pa ZSM ne kaže dovolj interesa za to vsebino svoje dejavnosti, čeprav je stanje ravno drugačno v tistih organizacijah, v katerih mladina resnično deluje (to pa so Zveza prijateljev mladine, taborniki, Rdeči križ, gasilska društva in razne druge tehnične in športne organizacije). Te organizaci-

je imajo vsebinske dejavnosti v svojih programskih usmeritvah glede razvijanja revolucionarnih tradicij, nekatere med njimi pa dosega jo zares dobre rezultate.

Vendar pa je splošna vzgoja mladih v duhu moralnih vrednot in izročil revolucije, oziroma, socialistične morale in patriotizma, prvenstvena za prihodnost naše revolucije in samoupravne socialistične družbe. Zato se pred našo družbo postavlja kot resen problem. To pa zato, ker ni skrbno pripravljene, vse obsegajoče in vzporedne družbene in vzgojne dejavnosti v ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij med mladimi v najširšem pomenu te besede. Samo z izobraževanjem in znanjem – čeprav se na tem z vso pravico vztraja – se ta problem ne bo reševal.

Znano je, da na oblikovanje zavesti in osebnosti mladega človeka vpliva vse, kar ga obkroža, usmerja in se mu ponuja za vzor. Družina, šola (od vrtca do univerze) in vse družbeno okolje, v katerem se giblje in živi mlad človek, so nosilci tega vpliva. Ne verjamem, da danes obstaja analiza o tem, kako, na pri-

mer družina, vpliva na razvoj zavesti mladih, na njihov odnos do vrednot revolucije, socialistične morale, patriotizma in domovine. Upam pa si trditi, da je ta vpliv bolj negativen, kot pozitiven. Otroci poslušajo doma predvsem kritike in žolčne razprave o neučinkovitosti samoupravljanja, o padcu življenjske ravni, o visokih cenah, o zgrešeni politiki itd., hkrati pa slišijo pripovedovanja, ki idealizirajo gospodarski položaj in življenjsko raven v drugih, predvsem zahodnih državah. Potrošniška psihoza zajema že otroško zavest. Vzorniki in sanje postajajo dolarji, marke in materialne dobrine, ki jih imajo v drugih najrazvitejših državah. Tako se že otrokom vsiljuje mnenje, da je vse, kar pride iz ZDA, ZR Nemčije, Italije itd., veliko več vredno od tistega, kar lahko dobi doma, v svoji domovini. V takšnih okoliščinah v otroški zavesti ne ostane dosti prostora za razmišljanje o vrednotah samoupravljanja in socializma, o domovini in patriotizmu. Težko je reči, kakšen obseg in moč ima takšno »družinsko ozračje«, vendar je najverjetneje zelo razširjeno in močno, če ni celo prevladujoče.

Tako oblikovana zavest otroka, oziroma mladih, se začneja spopadati s tistim,

kar o revoluciji in njenih vrednotah, moralnoetičnih načelih samoupravnega socializma, domovini, svobodi itd., poslušajo v šoli, berejo ali pa jih spoznavajo na drug način. Tako se začenejo pojavljati dvomi, sumi in celo odpori proti tistemu, kar se je izvedelo v šoli. To je še bolj izrazito, če so učne vsebine nezanimive in pedagoški postopki ter metode brez osebnega angažiranja učitelja. Vse več je tudi zavračanja, zaradi nezadovoljstva prosvetnih delavcev z njihovim položajem, predvsem v srednjih šolah.

Problematika splošne vzgoje mladih v duhu vrednot in izročil revolucije, socialistične morale in patriotizma zahteva seveda posebno obdelavo. Nujno bi bilo ugotoviti, kakšen vpliv imajo mnogi dejavniki kot so – družina, šola (od vrtca do univerze), delovno okolje, knjige, gledališče, film, radio, televizija, tisk (predvsem revialen), vse do najrazličnejših oblik zabave, ki prihajajo s strani – na oblikovanje zavesti mladih in njihovega odnosa do sedanjosti in prihodnosti revolucije in samoupravne družbe.

Menim, da se o tem kompleksu vpliva premalo razmišlja in zaradi tega niti, na podlagi analize, programiranje, praktične in nepretrgane akcije vseh subjektivnih sil.

Vsi družbeni dejavniki se na primer ukvarjajo pretežno z organizacijskimi in materialnimi vprašanji šolske reforme, v zadnjem času tudi z izobraževalnimi vsebinami, ter uvajanjem računalnikov, videotehnike in drugih sodobnih tehničnih pripomočkov v izobraževalni proces. Vse to je seveda nujno in potrebno, če želimo slediti sodobnim potrebam mladih na področju njihovega znanja in strokovnega usposabljanja. Toda, če bodo pri tem še naprej ostali zaskrbljujoče zapostavljeni in zanemarjeni pozitivni vzgojni vplivi na oblikovanje osebnosti in zavesti mladega človeka, od katerega pričakujemo, da bo nadaljevalec revolucije in borce za vse, kar razumemo pod pridobitvami revolucije in temeljnimi vrednotami ter opredelitvami naše samoupravne družbe, bodo vse naše teorije in razprave o ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij zastoj in zgrešene.

Res je, da mora vsaka generacija imeti svoje ideale,

svoje moralne in druge vrednote, ki se razlikujejo od idealov in vrednot prejšnjih generacij, vendar pa, tako kot smo borci NOV nadaljevali revolucionarno delo in sporočila iz časov pred narodnoosvobodilno vojno in za svoje delovanje iskali navdih v delih kulturnih, političnih in drugih velikanov naše preteklosti, bi morala tudi današnja mlada generacija iskati navdih za svoje delovanje v najnaprednejših dosežkih pred vojno, še posebej pa v narodnoosvobodilni vojni in povojni socialistični graditvi. Jasno je, da mlada generacija – sedanja in vsaka prihodnja – ne sme za nobeno ceno dovoliti rušenja dosežkov in pridobitev tistega, kar je vsebina in smisel človekovega življenja, svobode, dostojanstva in družbenega napredka.

V teh okoliščinah moramo videti tudi izreden pomen, trajno odgovornost in velike naloge vseh družbenopolitičnih in družbenih organizacij pri ohranjanju in razvijanju tradicij in izročil naše revolucionarne preteklosti.

ALPLES
INDUSTRIJA POHIŠTVA
TOZD PROMET BLAGA IN
STORITEV
ŽELEZNIKI n. sol. o.

Inž. Vinko Kregar, pogovor v znamenju čestitk ob osemdesetem rojstnem dnevu

Dolgost življenja našega je kratka

Naneslo je, da sem ga po telefonu poklical šestega aprila, natanko na dan, ko je slavil svoj življenjski praznik. Vnaprejšnje opozorilo na zanimivega sobesednika, ki se ga ob visokem jubileju vsekakor spleča nagovoriti, namreč ni bilo »opremljeno« z natančnim datumom.

»Nič ne de,« se je ljubeznivo odzval. »Čestitke veljajo še ves naslednji teden...«

Objava zapisa o pogovoru, ki je sledil, prebija tudi ta še veljavni enotedenski rok, vendar lahko tokrat tudi sam pristavim svoj »nič ne de«. Z inženirjem Kregarjem se namreč nisva pogovarjala priložnostno, se pravi pod kakršnimkoli vtisom njegove življenjske obletnice, pa tudi ne kdove kako osebno, saj me je že vnaprej opozoril, da sebi in svojim doživetjem na življenjski poti nerad daje poudarek. »Saj ne gre za to,« sem mu zagotovil in imel pri tem v mislih staro preizkušeno spoznanje, da je zgodba vsakega posameznega človeškega življenja, še posebej, če je navzven dramatično in navznoter bogato, podoba zgodovinskega časa in razvojnih obdobij, katerih resnica nas v prvi vrsti zanima.

Ko sva, na »jezo« njegove žene, ki bi bila gosta raje povabila v dnevno sobo, sedla v njegov delovni kabinet, on sam za pisalo mizo, jaz v gugalnik ob njej, sem ga pozabil vprašati, kot sem se bil namenil, kako je doživel svoj rojstni dan enainštiridesetega, ob uri, ko se je začela vojna.

Življenjepis njegovih mladih let sva »predelala« na hitro, kar nekako v telegramskem stilu. »Mi, tehniki,« je omenil med pogovorom v neki drugi zvezi, »ne govorimo veliko in tudi pisanja nisimo kdove kako večji.«

Doma je z druge strani Ljubljane, iz Štepanje vasi. V tej zvezi moram seveda pojasniti, kje je njegova zdajšnja »stran«. Pred nekaj manj kot petdesetimi leti se je nastanil na takratnem trnovskem robu mesta, v hiši ob Gradaščici, v Gradaški ulici. Od tod je – po volji drugih ali po lastni volji – večkrat odhajal na daljša daljina popotovanja, s katerimi mu življenje ni prizanašalo, vendar se je v ta svoj dom vselej spet vračal in zastavljal svojo pot vselej spet na novo.

Njegov oče je bil tešar, tešar je tudi njegov zdaj trinajdesetletni brat (»edno zdajšnje zasebno tešarstvo v Ljubljani, na Kodeljevem,« mi pojasni), vse pa kaže, da se bo družinska tradicija še nadaljevala.

On sam se je šolal. Na realki je maturiral devetnajstpetindvajsetega in odšel študirat na Dunaj. »Bili smo neke vrste prva generacija tehnikov,« poudari. Dotlej so bile odločitve za študij na tehniških visokih šolah med Slovenci prej izjema kot pravilo, prav v njegovi generaciji pa se je zgodil velik preobrat. »Takorekoč ves moj razred je šel na tehniko,« se spominja, izjemi sta bila kvečjemu kasnejši slavist Petre in pisatelj Kresal.

Svoj dunajski študij je končal leta devetnajststodvaintridesetega.

Kako so ga tista leta oblikovala tudi po drugih plateh, ne le strokovni?

Ne verjamem, da je v skopu odgovor zajel vse, kar je bilo in ostalo bistveno za njegov

značaj, za njegov svetovni nazor in za njegovo življenjsko ravnanje v celoti. Omenil je v tej zvezi pač samo izkušnjo z Rusi, s katerimi je prišel tista leta v stik v avstrijski prestolnici. Iz pogo-

Inž. Vinko Kregar

vorov z njimi je zvedel, kako neusmiljeno revolucija požira svoje lastne otroke. »To mi je dalo misliti. In prav v tem je tudi razlog, da zelo dolgo nisem stopil v partijo, vse tja do izteka vojne, ko sem že bil komandni kader v naši partizanski vojski oziroma Jugoslovanski ljudski armadi.«

Nasploh pa je želel ostati in je vsa leta predvojne Jugoslavije v političnem smislu tudi dejansko ostal suveren. »Niti enkrat samkrat nisem volil,« se mu zdi vredno poudariti.

Vojskin čas

Nedolgo pred okupacijo sta se z ženo iz Rdeče hiše ob Poljanski cesti preselila v sedanje stanovanje, v bližino Trnovskega predmestja. Takrat je bil zaposlen v Higienem zavodu, kjer se je že v enainštiridesetem aktiviral v dejavnostih Osvobodilne fronte, počel to in ono, kar je sodilo v to domeno, in kot inženir, ki je veliko hodil na teren – kar je posebej vredno omembe, kajrta priskrbel razstrelivo, da je prišlo v roke partizanom.

Dvainštiridesetega jeseni so ga prišli aretirati. Domov. »Iz tega stanovanja so me odpeljali naravnost na kvesturo. Deset nas je bilo pripeljanih. V naslednjih dveh dneh so jih petero ustrelili, med njimi tudi Vinka Košaka. Drugih pet, tudi mene, so poslali v ječo, najprej v Koper in potem dalje. Dal sem skozi več italijanskih zaporov in taborišč...«

Vprašam: »So vas obso-

dili?»

»Ne.«

»So vam karkoli rekli ali razložili?»

»Ne.«

Nič ni vedel, kakšna usoda se mu piše. Pač pa so ga, leto dni pozneje, nekaj dni pred italijansko kapitulacijo, iz zapora v Pisticciu na vsem

lepem odpeljali na postajo, od koder naj bi ga bili poslali na otok Ustica na jugu. Zaradi nenadnega bombardiranja so se njegovi čuvarji razbežali in ga, zvezanega, pustili samega med tiri. Šele pod večer so se vrnili ponj in ga spravili v Ferramonti, kjer je po nekaj dneh dočkal prihod zavezniških čet, se prijavil v našo bazo v Bariju in odšel s prvim transportom prekomorcev na Vis.

O vsem tem mi pripoveduje kratko, jedrnat, samoumevno. Bilo je tako in nič drugače. Drugače, po vsem sodeč, tudi ne bi moglo biti. Tempo je diktirala železna logika dogodkov.

Bil je čas neposredno po italijanski kapitulaciji. Naši so zasedli otoke Hvar, Korčulo, Šolto in druge, vedoč, da pripravljajo Nemci napad in zavzetje. Ni bilo prav veliko izbire. Hvar in Korčulo in Šolto jim je bilo treba prepustiti – za ceno Visa, ki so ga sklenili braniti za vsako ceno. V ta namen so vse ob kapitulaciji italijanske vojske zaplenjeno orožje prepegljali tja. »Vis je bil načičkan artilerije,« se izrazi prekaljeni artiljerec Vinko Kregar, ki so ga kot artiljerca-rezervista v moštvo seveda našli in ustrezno razmestili.

»Kakšne vrste oborožitev ste imeli?»

»Trofejno, italijansko... kasneje pa tudi angleško...«

Ko so se začele formirati brigade, je imela vsaka svoj artilerijski divizion. Kasneje je nastala artilerijska brigada 8. korpusa, ta pa se je naposled razvila v težko artilerijsko brigado IV. armade, s šestimi divizionji (skupno 72 topovi).

»In vaše vojaške funkcije, tovariš Kregar?»

»Začel sem kot komandant diviziona, ob koncu vojne pa sem bil načelnik, težke brigade.«

Kratko, jasno, po vojaško.

Kogar zanima več, si lahko o njem in o njegovi vojni poti vse potrebno prebere v Klunovi knjigi o Prekomorcih. Vinko Kregar sam ne čuti potrebe, da bi ta del svoje kariere obešal na veliki zvon in se z njim posebej kitil. Svojih bitk in dugih preizkušenj v pogovoru sploh ne omenja. Bihača, kjer je odigral, kot je razbrati iz literature, dokaj pomembno vojaško vlogo, se spomni v nekem čisto drugem kontekstu: na strokovnem posvetovanju ob nedavni obletnici bihaške bitke se je namenil govoriti slovensko, vendar bojni tovariši iz drugih delov Jugoslavije nad to njegovo odločitvijo niso bili nič kaj navdušeni...

Trpke izkušnje poveljnih časov

Najprej v stilu raporta: »Po končani vojni sem bil komandant artilerije v Lazarjevi, Potočarjevi 23. divi-

ziji in kasneje v Hribernikovi 17. diviziji...«

Nakar si je zaželel sleči uniformo in se vrniti v svoje civilno poklicno življenje. Tistega dne šestinštiridesetega, ko je komandant Hribernik oficirskemu kadru svoje divizije, nastanjene v Radovljici, na sestanku oznanil možnost, da se prijavi jo za demobilizacijo, je pri priči dvignil roko. Komandanta je prizadelo, skoraj očitajoče mu je rekel: »Tudi ti, Kregar...?« – toda on se je bil, vsaj zase, trdno odločil, vendar mu ni pomagalo. Dan po tistem je dobil poziv, da se mora nemudoma zglasti v Beogradu na ministrstvu za ljudsko obrambo. Generalu Gošnjaku ni bilo dovoljeno oporekati: ta ga je imenoval za načelnika gradbenega oddelka ministrstva za ljudsko obrambo, »kar je bil takorekoč generalski položaj, čeprav sem imel samo čin polkovnika, veljal pa sem na vsem lepem za največjega investitorja v državi...«

In nadaljuje, v isti sapi: »...Nisem pa bil srečen, kajti želel sem si biti svoboden... Želja se mi je uresničila šele po štirih letih, ko sem se naposled »razvezal«, a tudi takrat ni šlo brez zame. Imel pa sem dovolj težke argumente: nepotolažena zaradi smrti dveh mojih bratov v vojni sta mi drug za drugim umrla oče in mati.«

Civilna kariera

Doma, v Ljubljani, je bil imenovan za pomočnika predsednika takratnega Komiteja za vodno gospodarstvo, nakar je postal, dve leti kasneje, direktor Geodetskega zavoda.

»To sem bil do leta petinpetdesetega,« pripoveduje in se malce grenko, malce jezno, pa hkrati nonšalantno nasmehne. »Takrat sem doživel svoj 'partijski fiasco' zaradi ljubljanskih črnih fondov.«

Seveda me podatek zbode v živo. Za kaj je šlo?

Imen bi navsezadnje ne kazalo navajati, ali pač... Kakorkoli že, v ljubljanski mestni skupščini, ki ji je predsedoval Jaka Avšič, njen podpredsednik pa je bil Leopold Krese, so se v nekakšnih skrivnih skladih menda prelivali veliki denarji. O zadevi se je sušljalo, ljudje so ugibali in spraševali, vprašanje je na partijskem sestanku v Trnovem zastavil glasno in vehementno, kot se za topničarja spodobi, tudi on. Pa se je k besedi oglašil član cekaja Janez Hribar ter z ostrimi besedami kot »reakcionarno« delovanje obsodil ta in taka vprašanja. »Dan po tistem so me poklicali na ceka in mi nato cel dolgi teden dan za dnem spraševali vest, prepričani, da sem kolovodja nekakšne organizirane akcije, ki spod-

kopava oblast. Naposled so me izključili iz partije, izgubil pa sem tudi direktorski položaj.«

Dr. Marjan Breclj se je sicer zavzel zanj in dosegel, da so ga imenovali za glavnega republiškega gradbenega inšpektorja, le da v tej svoji »novi« funkciji ni imel besede in enostavno ni mogel delovati, kot bi si želel in kot bi bil glede na svojo vlogo moral. »Nad seboj sem ves čas čutil Damoklejev meč 'prekletstva'«.

Po štirih jalovih letih je vsega tega naveličan napisal kratko izjavo, da podaja ostavko – in »zbežal« v Irak, kot vodja skupine štiriindvajsetih inženirjev, poslanih v to bližnjevzhodno deželo kot tehnična pomoč Jugoslavije. Po izteku triletnega »iraškega mandata« je imel namen nadaljevati ekspertno tehnično delo – v okviru OZN – v Kongu, kjer pa so prav takrat umorili Lumumbo, pa zato iz misije ni bilo nič. Vrnil se je domov, v Ljubljano in sklenil počakati na naslednjo priložnost. Medtem je bil, v začetku šestdesetih let, ravnatelj Tehniške gradbene šole, od koder se je petinšestdesetega poslovil, brž ko je prispele povabilo OZN, naj pride na Ciper – za direktorja tamkajšnje Vodne uprave. »Vedno bi mi bilo žal, ko bi se ne bil odzval. To je bilo res lepo študijsko mesto, najlepše, kar sem jih kdaj imel,« se spominja z nezastirto nostalgijo. »Doživel sem dvoje izjemno plodnih let.«

Kar je sledilo, ni bila omembe vredna repriza ciprske izkušnje. Odšel je novim delom in doživetjem naproti – v daljnjo Somalijo, kjer pa so bili delovni pogoji težki, življenje vse prej kot prijazno, tudi zdravje ga je začelo izdajati in zato tudi visoka plača ni mogla biti vaba, ki bi ga stimulirala k podaljšanju delovne pogodbe.

Devetinšestdesetega se je vrnil v domovino in prevzel enega najtežjih »zalogajev« v svoji karieri: tehnični del gradnje ljubljanskega Kliničnega centra, ramo ob rami z Janezom Zemljaričem. »Tja do elektronike...«, se spominja in zdi se, kot da ostaja nekeje za zobmi neizgovorjeni: »Nikoli več!«

Ko ga je leta štiriinšestdesetega, pri sedeminšestdesetih, »naskočila« bolezen, si je rekel: »Zapik!« in se upokojil.

Čas za temeljit razmislek o vsem

Inž. Kregar bi ne bil, kar je, ko bi se bil po upokojitvi zleknil in počival. Pristal je, da so ga izvolili za predsednika ljubljanskega društva za varstvo okolja, vedoč, kaj ga čaka. V tistih potrošniško in razvojno evforičnih letih je varstvenikom trda predla, saj smo jih šteli za nekakšne nepodijhtreba, ki se ubadajo s smešno nepotrebnimi rečmi in nam svareče prerokujejo apokalipse, delujoče v popolnem nasprotju z našim splošnim razpoloženjem. V takšnem podnebjju so doživ-

ljali ekologi mnoga polena pod noge. »Tudi s strani vodilnih politikov,« se spominja inženir Kregar in omeni enega izmed njih (saj veste, nomina sunt odiosa ali: greh se pove, grešnik pa ne), ki je na neki »visoki« konferenci srdito označil »te ljudi kot 'varstvene reakcionarje'«.

Nasmehne se in zatrdi: »Društvo je bilo s strani oblasti velikokrat napadeno, češ – v imenu skrbi za travico podstavljajo noge našemu razvoju.«

Eden izmed vodilnih slovenskih politikov je, denimo, zavrnil delegacijo ekologov, ki ga je želela obiskati. Sprejel je enega samega predstavnika, a je še njega nagnal iz svojega kabineta, ko so mu začele njegove navedbe presedati.

Tako je pač bilo. Zdaj se stvari – same po sebi – krepko spreminjajo. Spoznanje, da moramo življenje in njegove razvade povsem spremeniti, če hočemo preživeti, je prodrlo tako daleč, da ga ne bo nihče več zavrnil.

»Rad bi dočakal,« pravi, ko v razvezanem klepetu išče nekakšno sintezo vsega povedanega in pregledanega na tej njegovi dolgi, pa še vedno prekratki življenjski poti, »rad bi dočakal uresničenje tega, kar je bila vselej opredelitev mojega boja: spremembo mišljenja, drugačen način življenja, nacionalno demokratično osvoboditev mojega naroda, njegovo gospodarsko suverenost, njegovo moralno pokončnost... Rad bi doživel utelešenje teh načel... Vem, boj bo težak. Bojim se, da ga še nekaj generacij ne bo izbojevalo...«

Inženir Vinko Kregar ostaja vsemu navkljub, kljubujoč svojim visokim letom in svoji bolezn, ki ne pozna usmiljenja, z vsemi močmi sredi tega boja. Na njegovi pisalni mizi so strokovne in druge študijske knjige, katerih izhajanje redno sledi in si jih kupuje in jih prebira in je z vsem, kar sodi bodisi v njegova strokovna obzorja bodisi v naše aktualno družbeno in idejno dogajanje, popolnoma na tekočem. Kajti bistri tokovi, kar jih je v življenjski reki, so mu vselej bili in mu ostajajo tudi poslej v veselje, v oporo in v spodbudo. Zaradi njih se spleča živeti.

Ob slovesu se na hišnem pragu malce žalostno zazreva tja čez, prek Gradaščice, na ledino, kjer naj bi po načrtih zrasel Muzej ljudske revolucije Slovenije. »Menda ni denarja, zato so gradnjo, ki bi se morala že začeti, spet odložili,« pripomni z nekako potlačenim vzdihom, kajti vzdihovati se je, kot kaže, v svojem preizkušeni polnem življenju odvadil, ali pa, kar utegne biti še bolj res, nikoli niti ni poskušal.

Kajti bil je – s takšnim vtisom odhajam od njega – vselej pravi, kleni mož dejanj in naglih, jasnih odločitev.

Viktor Konjar

kovinsko podjetje
61231 črnuče Ljubljana
šlandrova ul. 4

Izdelava jeklenih konstrukcij, oken in vrat sistema secco, regalov za skladišča in vseh ostalih stavbeno ključavničarskih izdelkov

TELEFON (061) 371-112 TELEGRAM: IMKO LJUBLJANA TELEX: 31877 IMKO

Schultz v Moskvi

Vohunska afeta na ameriškem veleposlaništvu v Moskvi je znova »zastripila« odnose med velesilama, in to v najpomembnejšem trenutku pogovorov o omejitvi jedrskega oboroževanja. Značilno se zdi, da takšne afere praviloma izbruhnijo na dan takrat, ko sta velesili pred strateško najpomembnejšimi odločitvami. Prvega marince, ki je zapleten v afero, je na primer FBI aretirala že lanskega decembra. Kot kaže, ja ameriškim oblastem afeta oziroma prisluškovanje v veleposlaništvu v Moskvo znano vsaj nekaj mesecev, na dan pa je izbruhnilo pred nekaj dnevi. Ni torej izključeno, da gre za prefinjeno igro nasprotnikov jedrskega razoroževanja.

V tako obarvanem vzdušju med velesilama je torej v Moskvi prispel ameriški državni sekretar George Schultz, ki se bo sešel s kolegom, zunanjim ministrom Severnadzejem in predvidoma tudi s partij-

skim voditeljem Gorbačovom. Poglavitna tema razgovorov s sovjetskimi gostitelji naj bi bila seveda razorožitev, pri tem pa bi bil osrednji poudarek na predlogu za umik raket srednjega dosega iz Evrope. To bi, po splošnem mnenju edino zagotovi- lo letošnje srečanje med Ronaldom Reaganom in Miha- ilom Gorbačovom. Možnosti za prvi razorožitveni korak so po splošnem prepričanju večje kot kdaj koli prej.

Ker je sestavek spisan pred dejanskimi pogovori, lahko zapišemo, da se v tem trenutku zdi, da Moskva čaka na poteze ameriškega državnega sekretarja — tako pa bi lahko označili tudi vzdušje ob začetku pogovorov. Zanje sta se velesili odločili po- tem, ko je sovjetski partijski voditelj Mihail Gorbačov fe- bruarja presenetljivo ponu- dil ločena pogajanja o t.i. evroraketah. (o tem smo pred časom že pisali). Če smo zapisali, da Moskva čaka, je to posledica, da so v

Kremlju dobesedno ponu- di vse, kar se je dalo. Gorba- čov je, med obiskom v Pragi, ponudil še ločena pogajanja o raketah kratkega dosega, ki so prišle do izraza med obiskom Thatcherjevo v Moskvi, čeprav je že privolil tudi v uskladitev nesorazme- rij v klasični oborožitvi in v pogajanja o popolni odpravi kemičnega orožja.

Zdi se, da se je sovjetski partijski voditelj znašel v položaju, ko ga Američani pod pritiskom zahodnoevrop- skih zaveznikov prepričuje- jo, da je kakršnakoli razoro- žitev možna le v povezavi. To velja, oziroma naj bi veljalo, za rakete srednjega dosega, ki naj bi bile povezane z ra- ketami kratkega dosega, oboje pa z nesorazmerju v klasični oborožitvi, ki bi se pokazala po odstranitvi ene ali druge vrste raket. V gro- bem bi lahko zapisali, da je s podobno vsebino Gorbačov prepričeval Reagana med vr- hom v Reykjaviku. Ali to po- meni, da je Gorbačov spre- no dosegel tisto, kar ni mogel doseči z lanskim februar- skim predlogom o popolni

jedrski razorožitvi do leta 2000? Seveda Američani vse do Schultzovega obiska v Moskvi svojih kart niso raz- grnili in ponudili svojih predlogov. Zdi se, da bo zu- nanji minister slejkoprej to moral storiti, čeprav so ga pred poletom v Moskvo do- dobra naostrili s trdimi sta- lišči do »rdečih«, kajti popar- jenje zaradi vohunske afere je bilo brezmejno.

Najverjetneje bo državni sekretar Schultz le moral ra- kriti ali vsaj namigniti, v zve- zi s čim bi bilo dobro, da bi se Reagan in Gorbačov le se- šla, oziroma čemu so se v Washingtonu sploh priprav- ljeni odrediti. Kaj lahko stori Sovjetska zveza v nasprot- nem primeru? Odgovor, se zdi, leži na dlani. Če so ponu- dili vse, kaj je objektivno uresničljivo, če so dejansko vse možnosti že izčrpali, po- tem lahko samo še zaprejo vrata in dajo vedeti, da se z Reaganom do konca manda- ta nimajo več kaj pogovarja- ti. Tudi v tem primeru bi naj- verjetneje ostali moralni zmagovalci.

M. Lamprecht

Na Slovenskem Koroškem

Le sožitje in dvojezičnost zagotavljata enakopravnost

Nedavno smo lahko v Slo- venskem vestniku, ki izhaja v zamejski Koroški, brali da se- danja razprava o dvojezičnem solstvu prihaja iz dneva v dan bolj in bolj v absurdnost. Dve veliki stranki namreč z vso vnmemo prevzameta argumente in ideologijo koroškega heima- diensta in svobodnjakov. Vse to seveda zaradi tega, da bi ute- meljile takoiimenovani peda- goški šolski model. Obe stran- ki pri tem popolnoma zastopa- ta linijo nemškega naciona- lizma.

Tudi napad (uprizorila ga je Kleine Zeitung) na Kukavico, na ravnatelja ljudske šole v Zitari vasi, hkrati podpredsedni- ka Zveze slovenskih organiza- cij, je prav tako za to zgovoren dokaz. Šolska oblast v zamej- ski Koroški namreč prihaja na dan s takšnimi argumenti, ka- kršne smo doslej zasledili le v glasilu Koroškega heimadien- sta. Ta organizacija pa glede dvojezičnega šolstva zahteva

To, kar so ves čas zastopali mladi na tisti televizijski oddaji, je predstavnik koroških strank kar pogrelo. Tako je npr. predstavnik svobodnja- ške stranke (veliki FPÖ) narav- nost napadel in zatrjeval, da pri tem ne gre za manjšino, temveč za pravice večinskega naroda. Le-ta pa, da že 30 let čaka na ureditev šolstva. Pri- družil se mu je tudi član ljud- ske stranke (ÖVP) s trditvijo, da je to vendarle pravica star- šev. Torej, naj le-ti odločijo in izberejo otroke. Tisti iz sociali- stične stranke (SPÖ) pa je svoj ugovor utemeljeval, da pri tem gre le za izboljšanje šolskega pouka.

Mladi so se v televizijski od- daji zopet oglašili. Od predse- dnikov strank so hoteli zvediti, kako to, da preden, ko so iz- blikovali takšen predlog, sploh niso povabili predstavnikov slovenske manjšine. Hkrati pa so poudarili prav strpnost.

Nekateri profesorji in drugi izvenstrankarski predstavniki so v tisti televizijski oddaji po- udarili, da so posredi vendarle pedagoška in še druga vpraša- nja, hkrati pa to, da se mladi ter tudi ostala javnost zavze- majo, za kar najbolj aktivno obveščeno. Seveda so po- udarili sožitje med narodnost- nimi manjšinami in večinskim avstrijskim narodom. Na Ko- roškem še posebej opozarjajo, da je le z dvojezičnostjo in s kulturnim sožitjem moč dose- či mir. Prav pri tem, kar zade- va tovrstno prizadevanje, na- stajajo določene težave.

V televizijski oddaji, je bilo tako napeto, da je vodja oddaje predstavnik koroških strank najprej opozoril na strpnost. Seveda to ni zaleglo in je odda- jo moral prekiniti. S tem je tu- di prekinil Vladimirja Wako- uniga, univerzitetnega asiste- nta, ki je na televizijski oddaji sploščeta govoril v slovenščini. Vodja oddaje mu je očital, češ saj gre za oddajo za vso Avstri- jo. Prekinjeni je seveda svoje takoj povedal v nemščini. Mor- da je le prav; če je že bila takš- na oddaja, naj tudi ostali Av- strijci slišijo nekaj besed v slo- venskem jeziku.

Ta oddaja, v kateri seveda ni- so povabili predstavnikov za- mejskih Slovencev, je vendar- le bila po svoje nekaj posebne- ga. Očitno je bilo, da mladi na problem dvojezičnega šolstva in sploh na položaj narodnih manjšin v Avstriji gledajo pov- sem drugače. Najbrže, da tudi niso obremenjeni s tisto more- čo preteklostjo in s sedanjimi pojavi nemškonacionalistični- mi idejami. Zelo zanimiva je pobuda prav mladih s Koro- ške. Prav pred kratkim smo v eni zgodnejutranjih radijskih oddaj slišali iz poročila Lojzeta Kosa, da so pripravili: Kon- taktno leče. Preprost bralec se bo vprašal, kaj pa je zopet to.

Mislmo, da je njihova pote- za zelo dobra. Gre za izven- strankarsko in neposredno so- delovanje med raznimi šolami. Vsaj tako smo razumeli. Prav mladi so pri tem dosegli že ne- kaj uspehov. Ne glede na to, kakšne narodnosti so in kak- šen jezik govorijo, so prav mla- di že marsikje premostili mo- rečo in nedavno obremenjeno preteklost.

Pri tem imajo seveda kdaj pa kdaj tudi težave. Ne smemo pozabiti, da prav zaradi tega, ker predstavniki koroškega heimadiensta in seveda avstrij- ski svobodnjakarji ne miruje- jo. Kar so zasejali, še vedno ho- čejo doseči, ko vpijejo: »Slo- venska gimnazija v Celovcu pomeni za Koroško strup«. Ali res?

Drago Miklavc

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Sydney: Po vseh glavnih mestih avstralskih zveznih držav in glavnem zveznem mestu Canberri so organizirali velike mirovne shode, s katerimi je več tisoč Avstralcev izrazilo zaskrbljenost zaradi nadaljevanja oboroževalne tekme. Samo v Sydneyu in Melbourne se je mirovnih shodov ude- ležilo po sto tisoč ljudi, med njimi predstavniki vseh politič- nih, narodnostnih, verskih in kulturnih skupin.

Ankara: Turška vlada je zagrozila ameriškim družbam, da bo ustavila skupno izdelavo orožja, ker je zunanje politični odbor ameriškega senata sklenil zmanjšati vojaško in gospodarsko pomoč Turčiji. Poglavitni razlog naj bi bilo ameriško nestrinjanje s turškim stališčem in ozemeljskimi zahtevami do Cipra.

Bagdad: Kot kaže, so Iranci začasno ustavili iransko ofenzivo na fronti vzhodno od Basre. V obrambi pred ofen-

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

zivo sta sodelovala dva armadna korpusa in sicer ob podpori letalstva in Husseinove garde. Po podatkih iraških oborože- nih sil je iraška vojska Iranca izrinila na izhodiščne položaje. Nasprotna stran trdi, da bo z ofenzivami nadaljevala.

Rim: Novi mandatar za rešitev italijanske vladne krize demokršćanski politik Scalfaro je začel s posvetovanji, da bi prekinil že več kot mesec dni dolgo politično krizo v državi. Po mnenjih poznavalcev italijanskega političnega življenja se bo poskus končal z ustanovitvijo t. i. volilne vlade, ki naj bi izpeljala izredne volitve v državi.

Buenos Aires: Papež Janez Pavel II. je z obiskom Argen- tine končal pastoralen obisk v Latinski Ameriki. Blizu vladne palače je samo dve uri pred obiskom in razgovori s tamkajšnjimi poslovneži odjeknile eksplozija bombe, ki na srečo ni nikogar poškodovala.

Komite deveterice v Harareju

Jugoslavija tako kot druge neuvrščene države, podpira čimprejšn sklic Mednarod- ne konference o Bližnjem vzhodu, pod okriljem Zdru- ženih narodov, na kateri pa- bi kot edina zakonita pred- stavnica Palestincev sodelo- vala tudi PLO. To je pred za- četkom dvodnevne zase- danja Komiteja deveterice v Harareju, ki so ga ustanovili na sedmem vrhu neuvršče- nih v New Delhiju leta 1983, poudaril zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizda- revič.

Ceprav od gibanja ni moč pričakovati, da bi storilo ne- mogote, pa vendarle ne gre prezreti pomembne časovne lociranosti sestanka devete- rice za Bližnji vzhod v Har- areju. Pred vrati je namreč redno zasedanje Palestin- skega narodnega sveta, ki bo v Alžiriji, po drugi strani pa se razmere na Levantu, kljub sirskega posredovanju, no- čejo stabilizirati; eksodus se, torej v palestinskih taboriš- čih nadaljuje.

Sestanek deveterice je nov kamen v mozaiku kontinu- irane dinamike in usmeritve

gibanja neuvrščenih k naj- bolj aktualnim mednarod- nim vprašanjem. Pičla dva meseca je tega, kar smo iz begunskega taborišča Burž El Baražnih prejeli novice o srhljivi lakoti. Duhovniki so morali odvezati grehov tiste, ki so v stiski uživali človeško meso. Bolj zgovornega dej- stva, ki ponazarja paradok- salnost razmer na Bližnjem vzhodu, zlasti v zvezi s Pale- stinci, skorajda ni mogoče

najti. Ob tem pa velja prikl- cati v spomin, da je gibanje neuvrščenih na osmem vrhu v Harareju znova ugotovilo, da je palestinsko vprašanje jedro bližnjevzhodne krize in vzrok arabsko-izraelskega spopada. In nadalje, da del- ne rešitve samo stopnjujejo zapletenost ter da je mogoče mir in celovito rešitev zago- tovitvi z izraelskim umikom z vseh zasedenih ozemelj in s pravico do samoodločbe pa-

Sirski vojak na straži pred vhomom v Burž el Baražne

lestinskega ljudstva, sklad- no z resolucijo 3263 general- ne skupščine Združenih na- rodov. Zaradi strateške zve- ze Združenih držav Amerike in Izraela ter njune ekspanzi- onistične politike to do da- nes ni bilo mogoče.

Neuvrščeni zatorej po- udarjajo čimprejšn sklic Mednarodne konference o Bližnjem vzhodu, (kar so za- pisali tudi v politično dekla- racijo Osmega vrha), komite deveterice pa naj bi med dvodnevni sestankom preu- čili novosti pri uresničeva- nju te pobude, ki jo v prvotni obliki ZDA in Izrael vztrajno zavračata. Na njej naj bi na- mreč sodelovali vsi akterji bližnjevzhodnega zapleta, vključno s PLO.

Glede na prepletenost in vzajemno nasprotna stališča, ki silijo k površju bližnje- vzhodnega kotla je od ideje za Mednarodno konferenco do njenega sklica še daleč. Tako zaradi zunanjega vme- šavanja kot tudi zaradi no- tranje neenotnosti Palestin- cev samih. To vedo tudi ne- uvrščeni, vedo pa tudi, da se ji lahko s politiko drobnih korakov močno približajo.

M. L.

Iz našega zamejstva

V Gorici simpozij o Lojzetu Bratužu

V počastitev spomina ob 50-letnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža, ki so ga zastripili fašisti, je bil v Gorici simpozij o njegovem liku, ki ga je pripravila Pokrajina.

O liku Lojzeta Bratuža, slovenskega skladatelja, pevovodje in organista, ter o dobi in razmerah, v katerih je deloval, so poročali predsednik Pokrajine Cumpeta, odbornik za šolstvo dr. Mišo Spacapan, direktor novogoriškega muzeja prof. Branko Maru- šič, zgodovinar Luigi Tavano in prof. Zorko Harej, odbornik za kulturo na Tržaški pokrajini.

Med številnimi poslušalci, ki so napolnili veliko dvorano na Pokrajini, so bili poleg predstavnikov civilne, cerkvene in voja- ške oblasti tudi predstavniki Zveze borcev NOV iz Nove Gorice.

Na Opčinah počastili spomin 70 talcev

V spomin na 70 talcev, ki so jih nacisti umorili pred triinštri- desetimi leti, so na Opčinah pri Trstu pripravili spominsko svečanost.

Tokrat jo je vodila članica openskega društva Lili Čebulec, ki je po dvojezični počastitvi spomina umorjenih 70 talcev predala besedo arh. Dariju Jagodicu, ki je govoril v slovenščini in Fau- stu Monfalconu, ki je govoril v italijanščini.

Ob tej priložnosti sta govornika omenila tudi krajevni poli- tični položaj, ožigosala vzdušje narodnostne nestrpnosti in poudarila dejstvo, da pravega sožitja ni mogoče graditi ob prezi- ranju zahteve slovenske narodnostne skupnosti v Italiji po takojšnjem sprejemu globalnega zaščitnega zakona. Zatem sta še poudarila potrebo po utrjevanju demokratične in protifaši- stične enotnosti, brez katere ne bo mogoče uresničevati in uve- ljavljati vseh še neizpolnjenih in neuveljavljenih načel demokra- cije, svobode, miru, sožitja in družbenega napredka.

V kulturnem sporedu so sodelovali moški in ženski pevski zbor »Tabor« pod vodstvom Sveta Grgiča ter recitatorja Kostača Filipovič in Drago Gorup.

Svečanost, ki je bila pred spomenikom talcev v bližini open- skega strelišča, kjer so talce postrelili, so pripravile borčevske organizacije.

Nekdanji borci iz Beograda v Italiji

Skozi Trst se je v domovino vračala velika skupina nekdanjih borcev iz Beograda, ki je obiskala razne kraje v Italiji, kjer so bili kot jetniki, interniranci ali taboriščniki zaprti med drugo sve- toveno vojno. Pred prihodom v Trst so se ustavili tudi v Gonarsu, kjer so položili venec v tamkajšnji kostnici.

V Trstu so se ustavili najprej v Rižarni, kjer so položili venec pred ploščo s pepelom, nato pa se na vojaškem pokopališču poklonili spominu tovarišev, ki so padli v boju za Trst v prvih dneh maja 1945.

Jože Oblak

Republiški center za obrambno usposabljanje v Poljčah Ustanovitev narekovala praksa

»Naš center skrbi za usposabljanje kadrov, ki so odgovorni za obrambne priprave, civilno zaščito in zveze,« je uvodoma poudaril načelnik Republiškega centra za obrambno usposabljanje v Poljčah Vinko Šarabon. »V centru se usposablja strokovni delavci, ki delajo v organih splošne ljudske obrambe ali drugih upravnih organih, ali pa so odgovorni za obrambne priprave družbenopolitičnih skupnosti in organizacij ter drugi s tega področja.«

Pogosti obiskovalci so člani komitejev za SLO in DS, ki so vključeni v izdelavo obrambnih načrtov v večjih delovnih organizacijah, kadri iz enot civilne zaštite, službe za opazovanje in obveščanje, predavatelji, ki v krajevnih skupnostih in občinah izvajajo program usposabljanja izvajalcev obrambnih in samozaščitnih priprav in niso vključeni v program usposabljanja Centra.

V Poljčah se usposablja tudi kadri iz družbenopolitičnih organov in organizacij, ki odgovarjajo za obrambne priprave, ali so po položaju ali funkciji dolžni te priprave usmerjati in za njih odgovarjajo. To so predvsem občinski in medobčinski kadri, izjemoma pa tudi ljudje iz krajevnih skupnosti. V prihodnje naj bi se v Centru usposabljali tudi kadri iz republiških organov, ki so se do zdaj usposabljali v Beogradu. Redni obiskovalci pa so tudi nekateri pripadniki teritorialne obrambe, organov za notranje zadeve in poveljniški kader gasilskih enot in enot narodne zaštite

in pripadniki posebnih gasilskih enot.

Ko smo Vinka Šarabona vprašali, kje, kdaj in zakaj se je porodila ideja o takšnem centru, je dejal: »Ko smo v naši družbi začeli uresničevati zasnovo splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, se je pokazala potreba o otvoritvi centra za usposabljanje, v katerem bi se usposabljali kadri, ki so odgovorni za obrambne priprave celotne družbe. Na podlagi izkušenj iz prakse in stališč CK ZK Slovenije je svet za SLO in DS pri Predsedstvu Slovenije obravnaval to idejo. Tri leta kasneje je ta svet sprejel sklep o nujnosti ustanovitve takšnega centra, njegovih usmeritvah, nalogah in ciljih.«

Ta stališča so konkretizirali decembra 1978, ko je bila pripravljena tehnična dokumentacija za gradnjo, in ko je republiški izvršni svet v okviru svojega sekretariata za ljudsko obrambo ustanovil Center za obrambno usposabljanje. Potem ko so od občine Radovljica odkupili nekdanjo kmetijsko šo-

Vinko Šarabon

lo, so zgradbo obnovili in posodobili, so se 8. septembra 1980 v Centru začeli prvi tečaji. Obnovljena zgradba ima približno 2.270 m² koristne površine, s petimi učilnicami, od katerih sta dve namenjeni usposabljanju pripadnikov civilne zaštite, dve za usposabljanje s področja opazovanja in obveščanja s potrebnimi kabineti. Tam sta tudi kuhinja in restavracija ter bivalni prostori s stoddvema posteljnima.

V drugi fazi graditve Centra, ki so jo končali 10. julija 1981, so zgradili objekt, v katerem je amfiteater s približno dvesto sedeži, dve specializirani učilnici, kabinet za zveze, splošna učilnica s kabinetom, zbornica, uprava in arhiv. V kleti pa knjižnica, studio interne televizije, klubski prostori, trimski kabinet, zaklonišče, ki ga tudi uporabljajo za pouk, razstavni prostori, garaže in še nekateri drugi manjši prostori.

Koristna površina pa znaša 1.890 m².

»Učni program našega Centra je določen s srednje-ročnim načrtom dela republiškega sekretariata za ljudsko obrambo. Vsako leto ga posebej pripravimo in ga pošljemo občinam v obravnavo,« je nadaljeval Vinko Šarabon. »Letos je bil odziv občin izredno dober, saj smo dobili več kot petdeset odgovorov. Ti so bili na povsem drugačni strokovni ravni kot minula leta, saj so vsebovali konkretne predloge, kaj si v občinah želijo. Ta program potrjuje še ustrezni organi in meseca novembra že natančno vemo, kako bo potekalo delo v prihodnjem letu. Letos moramo veliko pozornosti nameniti osnovnim usposabljanjem, ker je prišlo do precejšnjih kadrovskih sprememb na vseh področjih. Večina novih ljudi pa še ni podrobno seznanjena z delom na področju SLO in DS.«

Center za obrambno usposabljanje v Poljčah ima na voljo več kot sto programov usposabljanja. Od tega je petdeset programov osnovnih, drugi pa so dopolnilni. Trajanje tečajev in usposabljanj je različno, odvisno pa je od ciljev, ki jih določa posamezni program. Navadno trajajo dvaindvajset delovnih dni, najpogosteje pa pet delovnih dni. Tako osnovno usposabljanje na leto opravi

Pogled na Center: v ospredju je novi del, zadaj pa je obnovljeno poslopje nekdanje kmetijske šole.

približno tri tisoč dvesto ljudi, ostale oblike dela pa še približno tisoč petsto.

Kot pravi Vinko Šarabon, letos izvajajo trinajst programov na področju obrambnih priprav, deset programov s področja civilne zaštite in prav tako deset s področja zvez. Vsak program večkrat ponovijo.

Sicer pa so predavatelji v Centru predvsem zunanji sodelavci, strokovnjaki iz republiških komitejev in sekretariatskih posameznih področja, univerzitetni profesorji, strokovnjaki iz različnih ustanov in organizacij. Del predavateljev pa je tudi delavcev Centra. Učne ure so razdeljene tako, da predavatelj prvih dvajset ali petindvajset minut nameni teoretičnemu delu, ostali čas pa je namenjen praktičnim vprašanjem slušateljev. Temu so prilagojene tudi skupine, ki ne smejo presegati petindvajset slušateljev. Pri svojem delu pa predavatelji veliko uporabljajo sodobne didaktične in andragoške metode in pripomočke, predvsem interno televizijo.

»Letos smo se lotili poso-

dobitve studia interne televizije. Tako smo dokupili približno trideset odstotkov opreme,« je poudaril Vinko Šarabon. »Zdaj smo sposobni vsak svoj izdelek na tem področju posredovati katerikoli televizijskemu studiu v Jugoslaviji, kar do zdaj ni bilo mogoče. S posodobitvijo pa se nam je odprla tudi možnost kopiranja videokaset. Tako bomo lahko na zahtevo interesentov naredili kasete, ki jih bodo uporabljali za obrambno usposabljanje v okoljih, kjer živijo in delajo.«

Republiški center za obrambno usposabljanje v Poljčah pa še nima svoje dokončne podobe. To naj bi dobil z dograditvijo tretje faze, v kateri naj bi zgradili poseben objekt za urjenje. V njem naj bi bila plinska in termična komora, stolp z balkoni, objekt za urjenje posebnih enot gasilcev, geofonistov, vezistov in drugih, predvsem pripadnikov civilne zaštite. Kdaj pa bo ta faza dograjena, še ni povsem jasno, ker preprosto ni denarja za začetek del.

B. K.

Kaj so ugotovili na letni programski seji MK ZRVS Maribor?

Udeležba na usposabljanjih se povečuje

Na letni programski seji mestne konference ZRVS v Mariboru so razpravljali o najbolj aktualnih nalogah, s katerimi se v sedanjem družbenem in gospodarskem trenutku ukvarjajo organizacije ZRVS v mariborskih občinah in mestu Maribor. **Predsednik MK ZRVS mesta Maribor Ivo Gradišek** je poudaril, da so se organizacije ZRVS oblikovale in uveljavile skoraj v vseh krajevnih skupnostih (razen v šestih) kot pomemben del fronte socialističnih sil na področju podružbljanja, razvoja in krepitve SLO in DS. Rezervni vojaški starešine so opravili veliko dela in aktivnosti v KS in OZD, ne glede na to, ali so delovali kot rezervni vojaški starešine ali kot občani in delovni ljudje v raznih telesih in organih samouprave in družbenopolitične organiziranosti. Hkrati pa je kritično poudaril premajhno uveljavitev organizacije ZRVS v združenem delu. Napredovali so tudi na področju družbenopolitičnega, splošno vojaškega in obrambno-samozaščitnega izobraževanja znotraj organizacije. Letni program izobraževanja in usposabljanja članstva so v celoti uresničili s povprečno skupno udeležbo 66 odstotkov, kar je za 10 odstotkov boljše kot predlani. Uvedli so tudi vrsto sodobnih učnih pripomočkov, poprejšnjo strokovno obdelavo tem na mestni ravni z izborom kakovostnih nosilcev posameznih tematskih enot. Ponavljanje predavanj in drugih oblik usposabljanja za zamudnike v občinskem in mestnem merilu se je v praksi pokazalo kot uspešno in bistveno prispe-

va k večji udeležbi. Kljub boljši udeležbi članstva na usposabljanju pa z rezultatom ne morejo biti zadovoljni, saj bo treba več skrbí posvetiti osebnemu medsebojnemu komuniciranju in stikom članov krajevnih predsedstev z ostalim članstvom ter z razvijanjem lika RVS in zavesti o pripadnosti organizacije ZRVS. Nekatere oblike usposabljanja je treba povezati z družabnim in kreativnim življenjem članstva, saj se v sedanjih potrošniški miselnosti RVS premalo pozna med seboj. Preverjanje znanja je eno od vprašanj, ki je v praksi izžvalo določene probleme, oziroma oporečna mnenja. Dejstvo je, da brez pokazateljev uspešnosti ne morejo oceniti usposobljenosti. Vprašanje pa se postavlja, kakšna oblika in metoda sta najbolj sprejemljivi, da ne bosta odbijali članstva od udeležbe pri preverjanjih. Vse več je podatkov, da imata individualno in kolektivno preverjanje znanja na praktičnih oblikah usposabljanja določene prednosti pred teoretično-individualnim, pri katerih vprašanja dostavijo na dom. Predsedstva občinskih in tudi mestne konference ZRVS, so se, čeprav dokaj številčna, uveljavila kot uspešen kolektivni organ vodjenja organizacije, z dokaj razvito odgovornostjo vsakega člana predsedstva do skupnih nalog organizacije. Tudi v času splošno povečane krize družbene zavesti so bile vse seje predsedstev sklepčne. Udeležba na vseh sejah in konferencah je bila visoka (80 do 90 odstotna). To pomeni, da so pri zadnjih volitvah v vodstvo organiza-

cije izbrali dobre kadre. Ta podatek je še pomembnejši ob dejstvu, da je v predsedstvih približno 60 odstotkov članov novih in kar 95 odstotkov je mlajših rezervnih vojaških starešin. Individualno izobraževanje in usposabljanje, ne glede na dobre rezultate preverjanj s testi, ki je zajelo 30 odstotkov članov, nista zadovoljiva. Strokovna literatura, ki je dostopna vsem članom v knjižnicah JLA, na OK ZRVS, na Izobraževalnem centru za SLO in DS v Pekrah, zelo malo uporabljajo.

Ko so govorili o izročilih NOB in revolucije, so na konferenci ugotovili, da se vloga ZRVS pri ohranjanju revolucionarnih tradicij in izročil povečuje iz dneva v dan. Zaradi naravnih zakonov se ta del odgovornosti pri tem vse bolj prenaša iz ZZZ na ZRVS. Velikokrat pomen tradicij in izročil NOB napačno pojmujejo. Nobena dejavnost, dosežek, pridobitev, izkušnja, vrednota ali izročilo, pa tudi, če gre za NOB, še ne pomeni tradicije kot trke. Tradicija postane šele takrat, ko jo nova, mlajša, generacija ljudi sprejema za svojo, kot lastno delovno, kulturno in moralno vrednost, kot lastno zavest in način obnašanja v času, v katerem živi in dela.

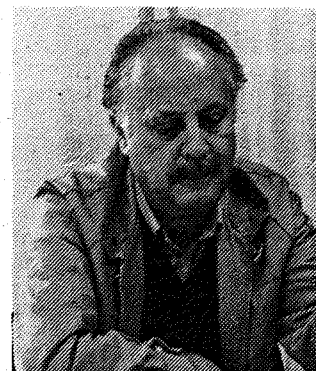
Na letni programski konferenci ZRVS mesta Maribor so kritično spregovorili tudi o prispevkih v 57. številki Nove revije in poudarili, da ni mogoče razpravljati o težah, ki oporekajo legitimnost NOB in revolucije, avnojsko ustavno ureditev SFRJ, zanikanje državnosti in suverenosti posameznih jugoslovanskih narodov v

Iz dejavnosti ZRVS v občini Velenje

Pred dnevi je bila v domu borcev in mladine v Titovem Velenju seja medobčinskega sveta ZRVS. Predsedniki občinskih konferenc ZRVS iz osmih občin celjske regije, ki sestavljajo ta svet, so obravnavali organizacijska in kadrovska vprašanja. Na pobudo OK ZRVS Celje so se dogovorili za dve skupni akciji, in sicer bodo ta mesec pripravili seminar za predsednike komisij za informativno in propagandno dejavnost pri občinskih konferencah ZRVS, maja pa bodo pripravili regijski posvet ženski članice ZRVS na temo Vključevanje v dejavnosti JLA in TO, naloge na področju SLO in DS in delovanje članic v zvezi rezervnih vojaških starešin in okoljih, v katerih živijo.

V krajevni konferenci ZRVS Šoštanj ter aktivnih Lokovica, Florjan-Skorno, Bele vode, Topolšica, Zavodnj in Ravne je včlanjenih nekaj manj kot dvesto čla-

nov. Na nedavni volilni konferenci so v zelo bogati razpravi obravnavali uspehe in probleme pri svojem delu.

Milan Štimac, prvi častni član predsedstva OK ZRVS Velenje.

Nikakor niso mogli mimo nekdanjega člana, ki je preveč njihove člane in sedanjosti apatičnosti in brezbriznosti. Zahtevali so odločno akcijo, s katero bi povrnili svoj nekdanji ugled.

Naj omenimo Ivana Stropnika iz Šoštanja, ki se je

kljub skorajšnjim osemdeset letom udeležil konferenci in dejal, da je ponosen, da je član ZRVS. Želel bi, da se med rezervne vojaške starešine vrne vnema, zagnanost in delavnost, ki so bile med njimi ob sami ustanovitvi aprila 1952 in še mnoga leta kasneje. Vsi zbrani so ta predlog soglasno podprli.

Ob koncu so izvolili enajstčlansko predsedstvo te organizacije, ki ga bo v naslednjem mandatu obdobju vodil Franc Slapar.

Martin Slatinšek

okviru SFRJ. Menili so, da so teze avtorjev o JLA kot skupni oboroženi sili narodov in narodnosti Jugoslavije ne sprejemljive, saj globoko žalijo čustva RVS. Začeti se moramo ukvarjati z gospodarskimi problemi ne pa z nekaterimi vsiljenimi vprašanji.

Predsednik MK SZDL Maribor Črt Mesarič je udeležence letne konference pozdravil v imenu vseh DPO mesta in občin Maribora. Dejal je, da so v zadnjem letu RVS opravili pomembno delo pri izobraževanju in usposabljanju članov in delovnih ljudi in občanov. Dejal je, da

se danes v družbi preveč ukvarjamo z Novo revijo, s problemi okoli štafete in nekaterih drugih vprašanj, ki nam jih hočejo posamezniki vsiliti. Zaradi tega je prav v sedanjem trenutku potrebna odločna akcija v vseh delovnih okoljih za spreminjanje razmer na področju gospodarstva, saj bo tako ostalo manj manevrskega prostora za delovanje raznih sovražnih sil.

V imenu republiške konference ZRVS je Bojan Fartin spregovoril o uspešnem delu RVS v Sloveniji in dejal, da so tudi v mariborskih občinah in mestu bili dose-

ženi pomembni premiki v delu organizacije. Še več kot doslej bo treba storiti za pridobivanje mladih v vojaške in obrambne poklice, saj so bili v zadnjem letu v Sloveniji doseženi slabši rezultati kot leto dni poprej. V imenu predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije je izročil mestni konferenci ZRVS Maribor zahvalo za uspešno opravljeno delo pri organizaciji 16. srečanja ZRVS Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 1986«, ko so v Mariboru gostili delegacije RVS iz Leskovca in Niša.

M. Kos

S seje predsedstva občinskega odbora ZZB NOV v Kranju

O družbenoekonomskem položaju

Ko so pregledali sklepe zadnje seje, je predsedstvu Občinskega odbora ZZB NOV Kranja spregovoril o aktualnih družbenopolitičnih vprašanjih predsednik Predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Božidar Gorjan. Opozoril je, da morajo borci ostajati še vedno sredi dogajanja, kolikor jim to dopušča zdravje in kljub temu, da so že upokojeni. Pri tem pa morajo, če želijo resnično dejavno delovati, veliko brati in akumulirati svoje vedenje s podatki, ki so za vsakršno razpravo potrebni, prav tako pa jih je treba poznati za ustrezno oblikovanje stališč in sklepov.

Kljub dejstvu, da se borčevske vrste redčijo, pa je njihova beseda še vedno pomembna ter njihovo sodelovanje pri pomembnih vprašanjih razvoja, dobrodošlo in nujno. Res je sicer, da so borci, zastopani v delegatskem sistemu, vedno bolj v manjšini, zaradi česar je teža njihovega javnega nastopanja tem večja, je dejal Gorjan, ko je obravnaval (v zadnjem času) pogostje izpostavljene teme o NOB (ponekod z izrazito zanikalnim naglasom).

Predsednik borčevske organizacije se je spraševal, na kakšen način kaže pristopati k stvari, če se izkaže, da danes nekateri mladi razmišljajo o partizanščinu in partizanskem času kot o času in dej-

njih, ki da imajo nekaj skupnega z nacizmom.

Jasno je, je nadaljeval Gorjan, da se nazadovoljstvo veča, če se gospodarski položaj v državi slabša; pri tem je svojevrsten fenomen, da se znamenja nezadovoljstva močneje izražajo v Sloveniji kot drugje po državi, kljub temu, da imamo v naši republiki najmanj nezaposlenih, povprečno višji življenjski standard...

Del tega »slovenskega stanja« je Božidar Gorjan pripisal tudi geopolitičnemu položaju Slovenije, ki meji na takorekoč najrazvitejšo državo v Evropi in se z razvojem le-teh tudi primerja, vrednoti svoje delo in uspehe...

Posebno boleče je primerjanje vrednosti dinarja... čeravno obenem preradi pozabljam, da v sosednjih deželah dosegajo visok standard posredno tudi na račun naše družbe...

V skrbi za razvoj in njihovo perspektivo so, bolj kot pred leti borci nezadovoljni mladi. Sprašujejo se: zakaj vztrajati pri tem, kakor je, če ne gre? Tu, je menil Gorjan, morajo borci še posebej zavzeto družbenopolitično delovati in opozarjati na potrebo po nenehnem boju za obstoj in ustrezen pomen Slovencev v tem alpskem prostoru.

Nekateri mladi, ki se danes prav glasno zavzemajo za dru-

gačno družbo, pa ne povedo, se ne opredelijo natančno, kakšno družbo imajo v mislih.

Borce ne smejo zapeljati nekatere lažne parole, je dejal Gorjan, ki so na prvi pogled udarne, v svojem bistvu pa lažne. Prav borci morajo dosledno kazati na temelje naše socialistične usmeritve in aktivno delovati tudi na področju prenovne partije, da bo le-ta postala vodilna sila napredka v naši družbi.

Borci morajo s svojo izkušnjo in revolucionarnim znanjem delovati za razvoj federacije, pri tem pa tudi jasno opredeljevati pomen in vlogo republik in pokrajin v njej ter se boriti za nove, uspešnejše prijemne v procesu združevanja na samoupravnih podlagah.

Nato se je predsednik borčevske organizacije ustavil še pri nekaterih zapisih borčevskih organizacij (kaksršen je bil tisti iz Stražišča) in menil, da v nergaštvu ter predimenzioniranem izražanju nezadovoljstva ni prava pot, kajti resnični problemi so drugje.

V razpravi so borci izrazili tudi misel, da je v naši praksi še vse preveč pogost pojav, da se dogovorimo nekaj, delamo pa drugače. Rekli so tudi, da najrazličnejši podatki iz zadnjih let, ki nosijo negativni predznak, ne delujejo posebej spodbudno. Še zlasti

pa ni spodbudno, je povzel nekdo od odbornikov, da je partija takorekoč v defenzivi in da je od dejanskega samoupravljanja v praksi ostalo le še malo. Zato je nujno, da partija stori odločen korak naprej!

Na omenjeni seji so borci opozorili tudi na dejstvo, da je »na terenu« od vseh družbenopolitičnih organizacij še najbolj aktivna prav ZZB NOV. Obsodili so grdo besedovanje na račun nekaterih vodilnih kadrov, ki ob množici problemov ne morejo biti krivi za vse, oziroma, kakor se temu pravimo – ne morejo biti »dežurni krivci«.

Končno pa so, ob razpravi o nekaterih zadnjih pojavih v naši družbi (NR, plakat), pritrdili predsedniku ZZB NOV Slovenije, ki je dejal, da se borci nikakor ne morejo z bogati z razmišljanjem čes, da se oni sklicujejo na milijon in osemsto tisoč žrtev vojne. »Prav nič si ne gradimo političnega kapitala na mrtvih,« je poudaril Gorjan, »ampak govorimo v našem imenu, torej v imenu živih borcev, ki verjamemo, da je najmočnejše orodje pametni argument in ne protest ali obsojanje na pamet.« K temu je dodal, da bi postala borčevska organizacija protestniška, če bi samo sprejemala sklepe o protestih in obsodbah. Izražanje nezadovoljstva kar vse vprek vodi le v vrtnice, ki vleče navzdol – kar pa se vse prerado dogaja v sredstvih javnega obveščanja, kjer se zdi, da je »črno« prikazovanje priljubljeno.

B. Ž. J.

Zbrani na Bornškovi domačiji

»Ko je bilo najhuje, so se borci ogreli s partizansko pesmijo in odšli v boj!«

S temi besedami je začel letno konferenco KO ZB Stranice Konrad Sodin, predsednik te organizacije. Zbrani smo bili na domačiji Franje in Ivana Bornška, kjer se sicer ukvarjajo s kmečkim turizmom. Zbrali smo se: dvaintrideset borcev, predstavniki pionirskega odreda Mirka Bračiča in predstavniki občinskega odbora ZZB NOV Slovenske Konjice. Med tanci je bila tudi Lucija Cvelfar, ki ji pionirji pravimo Mamca.

Dnevni red je bil kar dolg: zvrstila so se poročila predsednika, letni program dela in razprava.

S Klavdijo sva deklamirali dve pesmi.

Tovariš Sodin je dejal, da je Titova štafeta dokazala bratstvo in enotnost naših narodov, pri tem pa je dodal, da nekateri ljudje še kar naprej blatijo pridobitve NOB. Takšne je treba poslati na ogled Begunj, celjskega Starega piskra, na Urh pri Ljubljani in še kam. Nenazadnje tudi na grobišče stotih talcev v Stranica.

Predsednik KO ZB je nato povedal, da živi v naši vasi še 42 članov zveze borcev. Od teh jih 19 prejema priznavačnine. Ko je tekla beseda o oskrbovanju grobov talcev, je bila posebej pohvaljena naša pionirska organizacija, ki redno neguje grobove. To je pomembno, saj se tam čez leto ustavi tudi po 80 in več avtobusov z obiskovalci, ki jim naši borci pripovedujejo o strašnem dogodku, ko so Nemci obešali frankolovske žrtve. Posebno je tam živo 12. februarja, na spominski dan, ob občinskem prazniku – 12. oktobru in na dan mrtvih.

Nasad jablan so obnovili, v hišici blizu grobov lahko obiskovalci kupijo razglednice in kmalu bo tam spet na voljo ponatisnjena knjižica dr. Ževarta Zločin na Frankolovem.

Straniški borci so v svoj program dela za to leto zapisali tele naloge: sodelovanje z vsemi, ki v našem okolju gradijo našo samoupravno pot v socializem, gojenje in prispevanje k razvijanju bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, sprejemanje delegacij in skupin pri grobovih frankolovskih žrtev, postavljanje napisnih tabel in nenazadnje – skrb za zdravstvo in socialno varnost borcev. Pomembna naloga ostaja na področju sodelovanja z mladimi, še posebno pa s pionirji našega pionirskega odreda ter zbiranje zapisov o dogodkih iz NOV našega kraja (kar naj bi bila naloga našega dopisniškega krožka).

Petra Kolar,

4. razred

OŠ Stranice

Stavke

»Spre gledano« namesto nauka

Še je sveža informacija s konca prejšnjega meseca, ko so na tiskovni konferenci v Zveznem sekretariatu novinarjem zamerili, da predimenzionirajo številke o prekinitev dela. Prav na tej konferenci so uporabljali nepopolne podatke. Tako so novinarjem na primer sporočili, da v Makedoniji ni bilo, razen dveh poskusov, v prvih dveh mesecih tega leta nobenih stavk. Da bi bila ironija še večja, je še isti teden predsedstvo republiškega sindikata v Skopju razpravljalo prav o prekinitev dela in omenjalo številko 28, medtem ko na drugi strani razpolaga SNZ s podatki, ki presegajo štirideset prekinitev dela v Makedoniji.

Dejstvo je, da v eskalaciji stavk pri nas, o čemer že na veliko pišejo časopisi v tujini, ni vedno lahko priti pred forume s točnimi podatki, ki bi dejansko odražali stanje »na terenu«. Toda takšno spregledovanje podatkov, kakršno je bilo v Makedoniji ali pa ono, po podatkih Zveznega izvršnega sveta, da je šlo v Črni gori v prvih mesecih tega leta za vsega eno prekinitve dela, je nedopustno. Zato je delegat te republike tudi reagiral na seji Odbora za družbeno-ekonomske odnose Skupščine SFRJ, pri čemer je črn-

gorski podatek dopolnil s podatkom o sedemnajstih prekinitev dela.

V Makedoniji, ki (po podatkih sindikalne organizacije beleži v lanskem letu 140, po podatkih SNZ pa celo 163 stavk) je imela najštevilnejše udeležbe delavcev v stavkah v naši državi, imajo na tem področju že izkušnje.

Vendar pa, žal, ustreznih naukov ni. Ali je treba spomniti na kratovski primer, ki bi isti teden predsedstvo republiškega sindikata v Skopju razpravljalo prav o prekinitev dela in omenjalo številko 28, medtem ko na drugi strani razpolaga SNZ s podatki, ki presegajo štirideset prekinitev dela v Makedoniji. Dejstvo je, da v eskalaciji stavk pri nas, o čemer že na veliko pišejo časopisi v tujini, ni vedno lahko priti pred forume s točnimi podatki, ki bi dejansko odražali stanje »na terenu«. Toda takšno spregledovanje podatkov, kakršno je bilo v Makedoniji ali pa ono, po podatkih Zveznega izvršnega sveta, da je šlo v Črni gori v prvih mesecih tega leta za vsega eno prekinitve dela, je nedopustno. Zato je delegat te republike tudi reagiral na seji Odbora za družbeno-ekonomske odnose Skupščine SFRJ, pri čemer je črn-

M. Stanič
(Četrti jul)

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Žalec – Dosledno izvajanje dogovorjenega!

Na letni programski konferenci Občinskega odbora ZZB NOV Žalec smo med drugim tudi razčlenili potek letnih programskih konferenc krajevnih organizacij ZZB NOV. Ugotovili smo, da med člani prevladujeta skrajna vznemirjenost in prizadetost zaradi nekaterih dogodkov, ki smo jim bili priča v zadnjem obdobju. Gre za članke v 57. številki Nove revije, za skrajno neljube zaplete okrog plakata za štafeto, oziroma dan mladosti, za prepire med kulturniško »smetano« v krogu pisateljev Jugoslavije, oziroma pisateljev Slovenije.

Borci ne moremo razumeti, da lahko nekateri, tudi najuglednejši intelektualci, delujejo javno v tem smislu, da želijo za vsako ceno izničiti vse tisto, za kar je dalo življenje milijon osemsto tisoč Jugoslovancev, vse tisto, kar je bilo po vojni zgrajenega, dograjenega, da želijo omajati bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov z raznimi nacionalističnimi izgedi. Ugotavljamo, da na nekatera idejna odstopanja med inteligenco že nekaj časa opozarjamo. Doživljali pa smo očitke čes, da nimamo pravega odnosa do sodobne umetnosti in sodobnega razvoja družbe in da so naši pogledi na daljno in bližnjo preteklost napačni.

Posledice takšne idejne naravnosti so več kot očitne. Ne bo zmotno, če bomo trdili, da so slovenski narod danes drugi jugoslovanski narodi in narodnosti opljuvali. Zavedamo se, da smo bili tudi borci premalo odločni, uporni in zavzeti, ker nismo dosledno zahtevali in vztrajali, da bi vse naše vodstvene strukture storile vse, da bi se izkrivljene poti pravilno naravnale.

Z vso pravico in dolžnostjo zahtevamo, da vsi tisti, ki so naš narod v jugoslovanskem prostoru povsem osramotili in nam povzročili veliko moralno škodo, najostreje kaznujemo. Predvsem pa moramo onemogočiti, da bodo taki kvaziinteligenti učili naš naraščaj, pred katerim so itak težke naloge, ki jih bodo le težka zmogli.

Borce zaskrbljuje tudi dejstvo, da se v naši družbi nebrzdano razvijata birokracija in uradništvo. Soglašamo z ugotovitvijo ene izmed komisij jugoslovanske skupščine, da so lenoba, neorganiziranost, škodljive naložbe, razraščanje vsakovrstne in vse večje družbene dejavnosti in birokracije, najhuši napad na družbeno lastnino. Če bi uradništvo zmanjšali na polovico, vsaj za eno uro na dan povečali produktivnost, oziroma izrabo delovnega časa v smislu povečane produktivnosti, bi ne imeli več skrbi za uspeh sabilizacije v naši družbi in gospodarstvu.

Zato zahtevamo, da se vse naše borčevske organizacije vključijo v takšna prizadevanja.

V naše programske usmeritve za leto 1987 pa smo med drugim zapisali: da se bomo dosledno borili proti vsem negativnim pojavom, zlasti pa tistim, ki pomenijo napad na osnove našega političnega sistema samoupravljanja, proti pojavom nacionalizma, posebej pa proti tistim posameznikom ali skupinam, ki hočejo omalovaževati in razvrednotiti NOB ter revolucijo in rehabilitirati narodno izdajstvo. Zapisali smo tudi, da bomo ohranjali, utrjevali in poglobljali bratstvo in enotnost ter enakopravnost vseh narodov in narodnosti SFRJ, s pomočjo SZDL se bomo odločno zavzemali za učinkovitejše in bolj odgovorno uredničevanje delovanja pristojnih organov za večjo odgovornost in dosledno izvajanje ustave, zakonov, družbenih dogovorov, samoupravnih sporazumov in drugih predpisov.

Skupščina OO ZZB NOV
Žalec

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Titovo Velenje – Proti pretiranemu nerganju

Krajevna borčevska organizacija v KS Center-levi breg je še v marcu opravila svojo letno konferenco, na njej pa je sodelovalo več kot polovica članstva.

Razprava je navrgla več tem, med drugim tudi vprašanje pojavov v naši družbi zadnje čase – ko nekateri ljudje skušajo s prikritimi cilji delovati v nasprotju z našo usmeritvijo, z namenom, da bi od tega toka usmeritve zvabili tudi mladino na drugačno pot. Proti temu, so menili borci, se je treba boriti in si pridobivati naslednike za nadaljevanje revolucije. Naloga je težka in še težja zato, ker smo jo dolgo odlagali, so menili zbrani.

Tudi o pomnikih v njihovem kraju so upravičeno izrekli nekaj pikrih besed. Kot najbolj »boječ« primer slabega vzdrževanja so navedli spomenik »Onemele puške«.

Na tem letnem srečanju so velenjski borci rekli še nekaj: da se je treba odločno upreti pretiranemu nerganju o naših sedanjih življenjskih razmerah. Predlagali so, da se namesto odvečnega govorenja in kritiziranja borci raje dogovorijo, kako lahko s svojimi močmi še prispevajo družbi v akciji za izboljšanje razmer.

V razpravi so se dotaknili tudi razvijanja bratstva in enotnosti, ter prizadevanj za složno delovanje na vseh področjih.

Zbrani so bili seznanjeni s trenutnimi težavami v njihovi občini. Podprli so idejo o ustanovitvi sveta občine, kjer naj bi o tekočih vprašanjih spregovorili tudi nekateri že upokojeni družbenopolitični delavci in borci, ljudje z gospodarskimi in drugimi dolgoletnimi izkušnjami.

Omenjali so Gorenje kot primer delovne organizacije, ki je bila komaj pred nekaj leti še v zadnjih vzdihljajih, zdaj pa se je stanje njenega delovanja odločno popravilo. V kolektivu namreč prevladuje velika želja po tem, da bi na domačem in tudi na tujem trgu dokazali, da so z večjo storilnostjo, v slogi in delovnem redu zmožni doseči očiten napredek. Predlagali so še, da ne bi bilo odveč oblikovati še več svetov krajevnih skupnosti, kjer bi se lažje pogovarjali o realizaciji skupnih načrtov, izmenjali mnenja o nekaterih težavah, pa tudi o uspehih.

Nazadnje so se strinjali tudi s predlogom za letošnji borčevski izlet po Štajerski, sprejeli pa so tudi sklep o zvišanju letne članarine na 500 dinarjev.

Srednja Dobrava – Gradivo za kroniko NOB

Na Srednji Dobravi, kjer so imeli letno programsko skupščino na prvi pomladni dan, so borci potrdili uspešnost dela njihovega odbora v minulem letu, se pridružili obsodbam pisanja v Novi reviji o NOB, pa tudi obsodbi predvidenega plakata.

V programu dela za tekoče leto so načrtovali nadaljevanje zbiranja gradiva za njihovo kroniko NOB ter pregled doslej že zbranega, hkrati pa so se pripravili na spominsko slovesnost ob petinštiridesetletnici smrti narodnega heroja Staneta Žagarja, ki je v letih med 1923. in 1940. kot učitelj služboval na Srednji Dobravi ter med ljudmi napredno politično deloval.

Nekatere naloge, kot je pregled nad vzdrževanjem spominskih obeležij NOB, ostajajo tako kot v prejšnjih letih na seznamu njihove aktivnosti, sem pa je sodila tudi prava in sodelovanje pri izvedbi sedmega smučarskega teka patrolji v spomin Staneta Žagarja in z njim padlih soborcev. Nazadnje so v program dela tudi zapisali, da njihova nadaljnja naloga ostaja sodelovanje z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami in društvi ter v samoupravi krajevnih skupnosti.

Ciril Rozman

April v Logatcu

Samo nekaj dni po demonstracijah in manifestacijah, ki so bile pred 27. marcem 1941. in po njem v Ljubljani in na katerih je sodelovalo tudi veliko Logačanov, ki smo v tem času obiskovali gimnazijo ali pa študirali na visokih šolah, so oblasti prekinile pouk. V gimnazijske stavbe so se naselili vojni obvezniki, gimnazijci in študentje pa smo odšli na svoje domove. Vojna je bila pred vrati!

Hladni so bili tisti prvi spomladanski dnevi. Megle so se leno vleklo po logaškem polju. Prava prispevka tistega časa. S prijatelji smo se velikokrat sestajali pred našo hišo v upanju, da bi videli našo armado, ki bo prišla braniti naše meje. Pričakovali smo tanke, topove, dobro oboroženo pehoto. Meja z Italijo je bila od Logatca oddaljena tri kilometre. Namesto sodobnega orožja pa so se na lojtniku prevažali po trije ali štirje vojni obvezniki, nekateri mladi vojaki pa so pred seboj gnali simpatične osličke, natovorjene z vrečami. In to je bilo vse! Razočarani smo spraševali vojake: »Kada će doći tenkovi i topovi?« Odgovarjali so nam negotovo: »Doći će!« Dvom v toliko opevano »hrabro jugoslovansko armado« se je vseljeval v naša mlada, zavedna srca.

Nastopila je za zgodovino jugoslovanskih narodov tako pomembna nedelja, 6. aprila 1941. leta. Jugoslavija je bila napadena z vseh strani. Beograd močno bombardiran. »Radio Ljubljana« je ves dan oddajal poročila, kako se jugoslovanska armada junaško bori na vseh frontah in uspešno brani naše meje. Dajali so navodila, kako in kaj storiti, da se obvarujemo pred bombnimi napadi, v presledkih pa so oddajali

slovenske pesmi. Pesem Slovenske mladenke so tisti dan »vrteli« gotovo dvajsetkrat. Borbenih še nismo imeli. Revolucionarnih pa, razumljivo, niso smeli oddajati.

Popoldne istega dne se je naša fantovska družba kot ponavadi spet zbrala. Podali smo se za »Sokolski dom« na tiste nekoč gole griče, kjer zdaj raste lepo naselje. Želeli smo videti, kako bodo »naši« z artilerijo pričeli streljati na Hrušico. Vedeli smo, da so Italijani v njej zgradili močne bunkerje. Toda od kanoade ni bilo nič. Le visoko na nebu je iz Ljubljane proti Gorici z veliko hitrostjo letelo majhno letalo. Menili smo, da je verjetno izvidniško. Spet dvom – čemu ga naši niso sestrelili?

V ponedeljek, 7. aprila, so v tunelu pod Naklom začeli delavci graditi lesen pod. Z deskami so zaprli tudi oba vhoda. Tunel so na ta način hoteli pripraviti za logaško veliko zaklonišče. V ta namen smo v tunel iz kinodvorane Sokolskega doma prinesli nosilne zložljive klopi. Za nas, fantiče, je bilo to vse skupaj bolj v zabavo, ker pač nismo razumeli resnosti položaja, ki je bil tragičen. Stevilne družine so prinesle v tunel tudi »federmodroce«, da bi v tunelu lažje prenočili, če bo treba. Brata Jože in Mitja in jaz smo tudi prinesli naše ležišče v tunel. Dan je

sicer minil brez drugih zanimivosti, če ne štejem to, da so v vasi začele krožiti vsakršne novice. Slišati je bilo, da so naši zavzeli Celovec, Sofijo, polovico Albanije. Govorilo pa se je tudi, da se naša armada na vseh frontah umika in da Nemci prodirajo v Jugoslavijo.

Torek, 8. aprila. Na naši meji proti Italiji še vedno ni bilo slišati nobenega strela. Vsi so se spraševali, kakšna vojna je to, ko na fronti nič ne poka. A do »fronte« so bili trije kilometri. Pok puške bi se moral slišati. Vse pa je tes-

na meji ni naših vojakov in da je nima kdo braniti, Italijani pa bodo kaj kmalu udarili čez.

Zgodovinska resnica pa je, da so v vseh utrdbah – bunkerjih, ki so bili zgrajeni od Gorskega Kotorja do Gorenjske, bili vojaki in da so vsi imeli dobro oborožitev in dovolj streliva. Le za poveljstvo ni bilo nikogar. Oficirji so pobegnili, še preden je počil prvi strel.

Na vasi so se vse bolj slišale novice, da so Nemci že globoko prodrli v našo državo. Maribor, Niš, Skopje da

li vojni obvezniki v uniformah, oboroženi le s puškami. Zalostna slika nekoč toliko opevane armade!

Sreda, 9. aprila. V tunelu so še vedno postavljali pod. Dan je bil oblačen, pihal je mrzel veter. Čez dan se na vasi ni zgodilo nič novega. Duhove so vznemirjale le novice, ki so si bile popolnoma nasprotujoče.

Zvečer, ko smo bili doma ravno ob večerji, je nekdo prinesel veselo novico – naši so ujeli Italijane! Ujetnike da imajo pred občino. Lastnim očem nismo mogli verjeti. Dva naša vojaka sta pripeljala deset ali dvanajst italijanskih vojakov. Trije so bili ranjeni, eden celo težko. Ležal je na nosilih. Ujeli so jih naši graničarji v Hrušici. Verjetno so bili izvidniška patrulja. Mednje je naš graničar vrget ročno bombo in ko je eksplodirala, so Italijani takoj dvignili roke k vdaji.

Bili so mladi fantje, eni v čeladah, drugi v vojaških kapah. Bili so prestrašeni, lačni in polni strahu za svoje življenje. Karkoli smo jih vprašali, so odgovarjali – »si, signor«, ali pa »no, signor« – čeprav smo bili skoraj še otroci. S kamionom so jih odpeljali na Vrhniko. Preden je kamion odpeljal, je naš vojak v stranico kamiona zabodel bajonet, »da se nade pri ruci, ako zatreba«, je še dodal.

Ko smo se vračali proti domu, so se iz smeri Kalč slišali mitraljezi in eksplozije ročnih bomb. V fantovski vneimi in navdušenju smo si želeli biti prav tam. In prav s takšnim navdušenjem smo doma pripovedovali, kaj smo pravkar videli pred občino. Zaupanje, da bomo le zmagali, se je vrnilo.

Začelo je snežiti. V daljavi temne noči so se še vedno slišali rafali mitraljezov. Z mislijo, kako neki je vojakom tam na fronti, kjer regljajo strojnice, smo šli pozno ponoči počivati.

Četrtek, 10. aprila. Meglen dan. Šele ob desetih so se megle malo dvignile. Naenkrat so čez Logatec zavrešale topovske granate. Priletele so iz Hrušice. Tako smo domnevali v naši tovariški družbi, ki je prav tiste dni vedno bila skupaj. Granate so morale pasti nekje v Strmici. Po odmevu eksplozij smo tako sklepali. Kaj kmalu pa so se oglasili tudi naši topovi iz smeri Strmice. Ko so naše granate vreščale čez Logatec, smo njihov zvok spremljali z vročo željo, da bi »dobro zadele«.

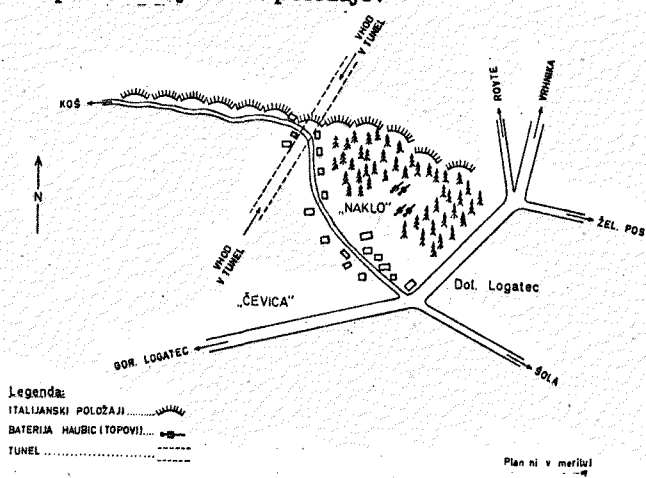
Tako so si naši in Italijani izmenjali nekaj topniških plotunov, ki pa so vsi leteli nad z meglo pokritim Logatcem. Stali smo pred hišo, ko je naenkrat granata padla na »Poštni vrt«, tam blizu, kjer danes stoji Mercatorjeva blagovnica. Videli smo nekega kolesarja, kako ga je na tla podrla eksplozija granate, pa se je hitro pobral in na kolesu zdrvel naprej. V kratkem času je na Poštni vrt padlo še nekaj granat. Možarkarji, ki so bili na frontah prve svetovne vojne in so poznali učinek haubic, možnarjev in podobnega orožja, so zavpili: »Ljudje, v tunel!«

Medtem pa so granate v vse večjem številu začele padati po Logatcu. Naši topovi v Strmici pa so na žalost utihnili prav tedaj, ko smo si najmanj želeli.

(Nadaljevanje in konec v naslednji številki)

Bojan Tollazzi

Razpored italijanskih položajev

nobno mirno. Okoli poldne je iz smeri Gornjega Logatca proti Vrhniki šlo več težko natovorjenih voz s konjsko vprego in ob vozove privezanimi kravami. Na vozovih pa ženske in otroci. Begunci – nas je prešinilo. Ogovorili smo jih, čemu zapuščajo domove, saj Italijani ne prodirajo. Odgovorili so nam, da

so že v njihovih rokah. Zategreb da bo zdaj zdaj zavzet. Na obrazih vaščanov si lahko videl skrb in občutek negotovosti – kaj bo z nami?

Strah in negotovost v to, kaj bo, sta bila upravičena. Proti meji ni šla nobena vojaška enota, tank ali top. Le na lojtniku so se prepeljeva-

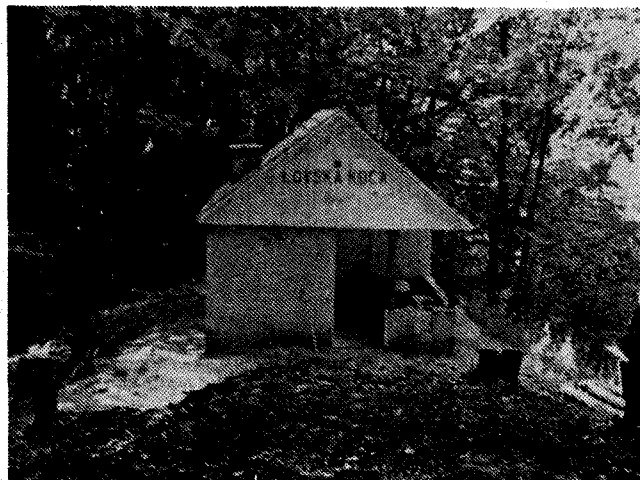
Ob 45-letnici ustanovitve Gorjanskega bataljona

Odhod v gozdove in začetek oboroženega odpora

Vse prvo leto narodnoosvobodilnega boja pod Gorjanci je bilo prežeto s političnim delovanjem ter z intenzivnim ustanavljanjem in delovanjem mreže OF organizacij, obenem pa je bilo to leto tudi priprava na oboroženi boj. Same priprave za odhod so se začele že v oktobru 1941, ko je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet iz Ljubljane poslalo inštruktorja Martina Kosa-Martinova z Rašice. Takrat so privratar v rajonu razpravljali o mobilizaciji. Priprave so potekale vse do 25. decembra 1941, ko je bil v zidnici na Tolstem vrhu sestanek ROOF Sentejner in TO OF Orehova. Ta sestanek je vodil Kos. Na njem je bilo določeno, da odide prva skupina prostovoljcev v gozdove 5. januarja 1942. Tega dne je dalo Podgorje prve borce za svobodo, ki so krenili v kraje domovanja Novomeške čete. Ta poziv OF decembra 1941 na mobilizacijo pa je mnogim prišel prav, saj se je po partizanskem napadu na nemško postojanko na Bučki in po uničenju Belokranjske čete na Gornjih Lazah stanje spremenilo in močno vznemirilo Italijane. Vse gibanje prebivalstva je bilo kontrolirano in uvedena je bila policijska ura. Za mnoge poštnevalne člane OF, posebno mladince, pa se je začel položaj zaostrovati, zato jih je veliko bilo pripravljenih takoj iti v boj. Prvih šest prostovoljcev, oboroženih z »mavzerkami« so s po dvesto naboji, pištolami in bombami je odšlo v partizane 5. januarja 1942 zvečer iz samostanskega mlina pod Pletarjami. Skozi Šmarješke kraje, ki so jih zaradi njih Italijani čez štiri dni prečesali, so 7. januarja po ponoči prišli v samotno in prazno koč na Malem vrhu nad Globodolom pri Mirni peči. Čez tri

dni so se jim pridružili iz Kostanjevice še trije prostovoljci. Zaradi hude zime, ki je nepričakovano pritislila, so se čez kak teden združili s straškimi partizani iz oglaške kolibe na bližnjih Kulovih selih in se na Kamenškem vrhu nad Brezovo rebrjo zakopali v zemljo. Bilo jih je 40. Poveljeval jim je mornariški podčastnik Dušan Svava-Dule. S političnim komisarjem Francem Prhnetom. Pod zemljo je bilo še huje in so se vsi že po prvi

dan iz Ponikev. Obenem se je četa, ki je štela že 54 borcev, premaknila v varnejšo logarsko koč na Jelenici. Tja so prihajali novi prostovoljci iz Straže, Novega mesta, med njimi je bil tudi Ivo Majnik-Džems, iz Sentejnerja pa je v začetku februarja prišla druga skupina prostovoljcev, ki jo je vodil orožar ROOF Vid Kušljan. Iz Ljubljane sta se 7. in 8. februarja pripeljala novi politični komisar Dušan Pirjevec-Ahac in narednik Filip Tekavec-

noči vrnili na Mali vrh. ROOF Sentejner jim je poslal zalogo hrane in orožja. Rajonski orožar Vid Kušljan, preoblečen v sejmara, je za boj pušk, pištol in bomb pred vrati policijskega komisarja Chiuzelina pri Košakovih v Novem metu preločili na voz partizanskega političnega komisarja Prhneti, ki je prišel iz taborišča.

24. januarja 1942 je bil politični komisar Prhne po nesreči iz pištole ranjen v roko in so ga morali z vozom odpeljati v bolnišnico v Novo mesto. Na dolžnosti ga je zamenjal Jože Prijatelj-Slobod-

Gašper, iz razpadle partizanske čete na Travnji gori. Sredi februarja so zaradi mraza in stradanja preselili svoje taborišče na Toplo reber, kamor pa so se komaj privlekli zaradi globokih zametov. Tu so našli po kletih več hrane, lovili pa so tudi srne, ki po globokem snegu niso mogle bežati. Na Gornji Topli rebri so se partizani razdelili v dve četi, prvo s komandirjem Prijateljem in drugo z mornarjem Svavo. Prihajala pa je pomlad in po deželi je šel klic k splošni vstaji.

(se bo nadaljevalo)
Zdenko Picelj

Uspešna akcija

Brigada »Mirka Bračiča« se je v času od 13. do 17. aprila leta 1945 zadrževala v širšem območju vasi Šmartno na Pohorju. V neposredni bližini štaba brigade se je nahajal tudi Četrtri, bolj znan kot Jurišni bataljon. Vodil in poveljeval ga je komandant Franc Tomšič-Tonko. Bil je zelo dober komandant, predvsem pa v takšni enoti, ki je bila po sestavi skoraj internacionalni bataljon. Jaz sem bil v bataljonu namestnik politkomisarja. V samem štabu bataljona, smo se dogovorili glede akcij, bodisi bojnih, bodisi ekonomskih, kdaj bo kdo od članov štaba bataljona prisoten pri četi, ki gre v akcijo, (npr. komandant in namestnik politkomisarja in politkomisar in namestnik komandanta).

Tokrat sva bila na vrsti komandant in jaz. Ker smo se že nekaj dni dolgočasil, sva se 15. aprila v večernih urah s tovarišem Tonkom napotila v štab brigade po dovoljenje za zamišljeno akcijo – zasedo na cesti Maribor-Celje v vasi Preloge. V štabu brigade so najin načrt sprejeli in komandant brigade Milenko Knežević se je takoj odločil, da se nam pridruži. Z komandantom sva se med potjo od štaba brigade do bataljona dogovorila, da bi v akcijo vključila četo, v kateri so bili sami Rusi. Položaj smo zasedli v zgodnjih jutranjih urah še v mraku naslednjega dne 16. aprila v sami vasi Preloge. Ko se je pričelo daniti, smo dobili od patrulje, ki je bila v izvidnici, obvestilo, da se iz smeri Maribora približujeta dva kamiona z živino. Padla je komanda, da se jih pusti v zasedo brez streljanja. Na vsakem kamionu sta bila v kabini šofer in vojak. Vse se je tako hitro zgodilo, da Nemci sploh niso utegnili prijeti orožja. Roke so dvignili že kar v kabini. Skupina partizanov je potem s kamioni, nemškimi vojniki in plenom odšla na Pohorje. Medtem se je že zdanilo in kazalo je na lep sončen dan. Četa je ostala na položaju še naprej. Komandant brigade Milenko, njegov kurir Slavko Jereb, komandant bataljona Tonko in jaz, smo dalj časa stali v neposredni bližini kapelice, ki še danes stoji tik ob cesti. Kasneje, ko je že posvetilo sonce, smo posedli v travo nekaj metrov od ceste. Nismo dolgo sedeli, že zagledamo pred seboj nemški vojaški tenrenski odprt avtomobil volkswagen.

Mi smo bili vsi oboroženi z nemškimi avtomati, kakor tudi vsi v nemških uniformah. V istem hipu smo vsi naenkrat skočili na cesto in z rafali tolkli po drvečem avtomobilu, ki se je ustavil v manjšem jarku na ovinku tik ob kapelici. Da ne bi šlo vse po sreči, so v istem hipu začeli streljati po nas iz mitraljezov in pušk naši tovariši, ki so bili v zasedi. Hitro smo morali iskati zaklon

v jarku izza kapelice in hkrati na ves glas kričati, naj nehajo streljati. Postalo nam je jasno, da so vsi v zasedi zaspali, tako, da se je nemški avto nemoteno pripeljal pred nas. Kljub temu, da je bila četa razporejena v zasedi nekaj deset metrov od ceste. Zbudilo jih je naše streljanje, naker so vžgali po nas, saj so nas zaradi uniform imeli za Nemce. Ko smo uspeli prekiniti streljanje, smo šli k avtomobilu; bil je prazen. Milenko in Slavko sta najprej začela pregledovati opremo, ki je bila v njem, Tonko pa je v tem času že pripeljal šoferja – nemškega podoficirja, ki je bil po rodu Čeh. Jaz sem postal na robu ceste in gledal po sadovnjaku v smer gozda, ker sem bil prepričan, da sem predhodno videl dva. In res sem opazil nemškega oficirja, oddaljenega kakih sto metrov. Tekel je skozi sadovnjak proti gozdu. Hitro sem se pognal za njim. Zaradi razlike v letih sem ga kar hitro dohitel. Ko sem se mu približal na štirideset korakov, sem začel kričati, naj se ustavi. Ker se za moje pozive ni zmenil, sem začel streljati v teku. Ko pa sem videl, da je že skoraj v gozdu, kar bi lahko postalo usodno zame, sem se ustavil, nameril in ustrelil. Padel je. Ko sem prišel do njega, sem opazil, da sem ga zadel v levo ramo. Ležal je na hrbtu, desno roko je držal nad glavo, levo pa mu je zalila kri. Po oznakah, ki jih je nosil, sem sklepal, da je precej visok oficir; sam mi je rekel, da je general-organizator TODT. Vzel sem njegov avtomat, ki je ležal ob njem, njegovo pištolo in mu pomagal, da je vstal. Pomagal sem mu nazaj proti cesti, še preden pa sva prišla do avtomobila kjer so bili ostali, sem že od daleč zagledal drugega generala. To je bil Milenko, ki se je medtem, ko sem jaz imel opravka s prvim generalom, že preoblekel v eno od njegovih uniform. Ujeti general je imel vso svojo opremo v avtomobilu skupaj z vrečo okupacijskih mark. Po njegovi izjavi je bil ta dan premeščen iz Maribora v Celje. Poklical sem bolničarja, da ga je obvezal. Vso opremo, ki je bila v avtomobilu, smo zaplenili, avto zažgali in krenili v smer svojega taborišča na Pohorje. Ko smo se začeli vzpenjati v pohorske hribe, sem začutil žejo. V prvi vasi sem stopil v hišo in zaprosil za vodo. Takoj so mi jo dali. Podaril sem jim šop okupacijskih mark. Zena me je čudno gledala in pripomnila, da kaj je to, da ji s tako veliko vsoto plačujem vodo, saj so partizanom že marsikaj dali in nikomur ni bilo treba plačati. General in njegov spremljevalec sta se kasneje, ko smo prišli v svoje taborišče, odpočila in okrepčala. Potem so ju naši obveščevalci odpeljali naprej v štab 14. divizije. Ze naslednjega dne so Nemci iz Slovenske Bistrice udarili proti našim položajem, z namenom, da rešijo generala, vendar se jim to ni posrečilo.

Alojz Dolničar

Lik Srečka Vilharja

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Odhod v partizane

V Gravini blizu Barija v južni Italiji se je kmalu po prihodu zaveznikov formirala prva baza NOVJ, kamor so se množično zgrinjali bivši zaporniki, konfiniranci in interniranci ter pripadniki posebnih kazenskih bataljonov. Od nekod se je namreč raznesel glas, da se je moglo v Bariju priključiti slavni partizanski vojski v domovini. Srečko Vilhar mi je pripovedoval, kako je bil razočaran nad prihodom Anglo-američanov. V Tolvah so tedaj vsi pričakovali, da bodo zavezniki udarili po fašističnih oblastnikih. Vendar nič! Ti so lepo mirno, kot da se ni nič zgodilo, še vedno obdržali svoje položaje. Zavezniki do konfinirancev niso bili zapljivi. Razumljivo je, da je

Vilhar nemudoma odšel iz Tolv proti Bariju, da bi se priključil Titovim partizanom.

V Gravini se je tedaj skrivoma urila 1. prekomorska brigada, ki si je naposled pri zaveznikih le izbojevala odhod v domovino. Neposredno pred odplutjem čez Jadran se je oblikovala tudi 2. prekomorska brigada. Srečko Vilhar je bil politični komisar voda.

Brž po prihodu v Dalmacijo, na Korčulo, pa doživita ti dve slabo izurjeni ter še slabše oboroženi enoti ognjeni krst z Nemci. V teh bojih je mnogo brocev padlo, nekaj pa so jih Nemci ujeli ter jih kasneje večinoma postrelili, preostale poslali v koncentracijska taborišča v Nemčijo. Drugi borci so se prebili na obalo, od koder so se odpravili čez Velebit v Bosno, naravnost v Drvar, kjer se je

tedaj nahajal vrhovni štab s Titom na čelu. Pot čez zasneženo hribovje v Bosni je bila skrajno naporna in težka. Toda naposled so prekomorci, kakor so jih tedaj imenovali, prišli na cilj, kjer jih je sprejel sam vrhovni komandant.

Nekaj dni kasneje so brigadi razformirali ter borce razporedili v najboljše ter najbolj prekaljene partizanske enote. Srečko Vilhar je odšel v 13. proletarsko brigado. Toda o tem sam pravi v svoji biografiji: »Kmalu po vojaški kapitulaciji Italije sem se prijavil v 1. prekomorsko brigado. V njej sem imel čin vodnika. Z novim letom 1944 sem bil dodeljen XIII. proletarski brigadi, kjer sem imel v IV. četi IV. bataljona funkcijo politdelegata. Avgusta 1944 sem bil premeščen v Slovenijo, kjer sem bil splošno zadolžen za organizacijo Fontanotove brigade (bil sem komisar za časa teh priprav). V brigadi sem bil zatem član politične

ga vodstva. Aprila 1945 sem bil imenovan za upravnika partijske šole v Rogu.»

V teh skupih življenjskih podatkih pa se vsekakor skriva vrsta težkih, surovih ter zelo nevarnih situacij. Vilhar glede na svoje znanje prav gotovo ni bil vojak, marveč politični delavec in intelektualec. Zato je tudi razumljivo, da so ga tudi v vrstah NOVJ kmalu usmerili v politično delovanje. Iz Bosne je še enkrat odšel v Bari, od tod pa je prav tako poletel z letalom v Črnomelj, nato pa je odšel na Rog, kamor je bil razporejen v politično šolo.

Povojno politično delovanje

Velikanske politične in družbene spremembe po vojni so narekivale zlasti od prekaljenih komunistov in borcev nove napore ter žrtve. Tržaško vprašanje še ni bilo rešeno, zavezniki so za drževali v južni Franciji kakih 5000 Primorcev in Istra-

nov ter jih niso hoteli pustiti domov. Začela se je velika igra med Vzhodom in Zahodom, gospodarski položaj v razrušeni ter opustošeni domovini je bil težak. V tem času je Partija postavljala Srečka Vilharja na zelo odgovorne položaje. V svoji že večkrat citirani biografiji pravi:

1. Upravnik partijske šole za Primorsko (1945-46);
2. Organizacijski sekretar Mestnega komiteja KP za Trst (1947 do 1948) in po septembru 1947 tudi član CK KP STO.

3. Odgovoren za idejno vzgojo pri CK KP STO (1948);

4. Sekretar Planske komisije za Istrsko okrožje (cona B STO) leta 1948-1950;

5. Referent za kulturo pri Istrskem okrožju (1950-52);

6. Predsednik Okrajnega odbora Ljudske prosvete (1952-1955) in obenem predavatelj za zgodovino in filozofijo na italijanski gimnaziji v Kopru;

7. Predavatelj za zgodovino in filozofijo na slovenski gimnaziji v Kopru (1956-1958). Bil redno nameščen.

8. Ravnatelj Študijske knjižnice v Kopru (od 1958 dalje).

Poleg naštetega pa je še mnogo predaval na političnih in drugih šolah. V tem času je bilo bržkone najodgovornejše ter obenem tudi najnevarnejše delo v Trstu, ko je tam bila Zavezniška vojaška uprava. Tedaj se je Vilhar ponovno srečal z zapori. Kar dvakrat so ga Angleži aretirali ter zasliševali, saj jim nikakor ni šlo v račun Vilharjevo politično delovanje med italijanskimi ter slovenskimi komunisti. Nekoč mi je omenil, da so mu tedaj celo stregli po življenju. Zato pa je bil tudi premeščen v Koper, ki je bil tedaj pod jugoslovansko vojaško upravo.

Jože A. Hočevar
(nadaljevanje in konec v naslednji številki)

Dvakratni požig Artviž

(nadaljevanje in konec)

Nemci ponovno terorizirajo Artvižce

V partizanskem bojevanju v Brkinih se je izkazalo, da kdor je obvladal vrh Brkinov (Artviž), je obvladal prednostno izhodišče. Zato se nacistični sovražniki niso zadovoljili s prvimi rezultati svojega protipartizanskega delovanja na Artvižah. Zaradi hitrega razvoja partizanstva v Brkinih po kapitulaciji Italije in vse pogostejših napadov na strateško pomembne železniške in cestne prometne zveze ter sredstva (borci Istrskega odreda so 20. januarja 1944 izpraznili pri Rodiku nemški transportni vlak - 30 vagonov), so Nemci organizirali 23. februarja 1944 svoj drugi ofenzivni pohod v zahodne Brkine, Misliče-Vatovlje s približno 300 vojniki in oficirji iz svoje 162. (turkestanke) divizije. Ena izmed treh njihovih kolon je v noči na 23. februar vdrla tudi na Artviž, kjer so aretirali aktiviste: Ivana Ivančiča in terenca Franca Škrjanca, Jožeta Stančiča in Gašperja Železnika ter mladinki (kurirke) Milko in Anico Stančič in Kristino Mezgec. Vse so poslali v koncentracijska taborišča v Nemčijo, kjer so Jožeta Stančiča in Železnika 1945 ubili, Milka in Anica Stančič ter Kristina Mezgec, Franc Škrjanc in Ivan Stančič pa so se izčrpani in bolni vrnili domov.

Nemci drugič požigajo in pobijajo na Artvižah 21. julija 1944

Tudi po 23. februarju 1944 so se vrstili pogosti nacifašistični vdori in napadi v zahodne Brkine, od koder so prihajali vedno hujši partizanski napadi na prometne zveze. Najbolj gnusne zločine pa je tokrat in sploh med vso vojno na Artvižah zagrešila sovražnikova 2. četa 1. bat., 137 polka 188. rezervne divizije gorskih lovcev, ki je jutraj, 21. julija 1944, vdrla iz Hrpele na Artviž pod poveljstvom poročnika Jansena in podoficirja Hansa Pikoja. Pripadniki te čete so najprej skupaj z italijanskimi fašisti in slovenskimi domobranci med 18.

in 21. julijem pobili na območju Hrpele, Kozine in Rodika več pristašev NOG, med njimi tudi Stojana Sturma s Kozine, Andreja Godino in Olgo Ivančič iz Rodika, nato pa so se okoli 8. ure tega dne napotili z Rodika na Artviž in med pohodom ujeli še 4 rodiške mladince-kurirke: 17-letno Silvo Babič, 16-letno Albino Race, 18-letno Sabino Race in 16-letnega Sergeja Slavca ter 17-letnega Jožka Bradača iz Kačičev.

Štiriurni boj Nemcev z borci Istrskega odreda

Po vdoru Nemcev na Artviž se je vnel na vzhodni in južni strani vasi štiriurni zagrizen boj z borci 2. bataljona Istrskega odreda. Nemci tega boja niso mogli - navzlec petkratni premoči - odločiti v svoj prid. Izgubili pa so enega oficirja, dva vojaka pa sta bila ranjena. Zato so se podlo maščevali s tem, da so zverinsko poklali vseh pet zgoraj navedenih (rodiških oz. kačičkih) mladink in mladincev. Na begu iz vasi pa je padel z nemškimi streli zadet 71-letni Jože Mezgec - Dudkov oče, medtem ko so Nemci prisilili 22-letnega Alojza Slugo, da jim v vpregu pelje naropano blago v Hrpele, nato pa ga tam ustrelili.

Tokrat so Nemci drugič izropali in požgali Artviž. Zgorelo je 10 preostalih gospodarskih poslopj in ena stanovanjska hiša. Zločinec Piko pa je zahteval od svojega poveljnika, naj ukaže poboj vseh 42 domačinov, ki so stali v vrsti pred mitraljezi ob Tonkovi hiši.

Zaključek

Tudi po 21. juliju so Nemci in njihovi sodelavci še pogosteje vdirali na Artviž, vendar ni več prišlo do požigov, ker ni bilo domačij, primernih za požiganje, domačini pa so se, če so le utegnili, pred Nemci skrivali. Toda v manj kot dveh letih partizanskem NOB so mnoge vaše kmečke domačije pretrpele strahovite izgube ali, bolje rečeno, bile so skoraj povsem uničene. Po vojni pa so redke dobile malenkostno vojno odškodnino, saj je bila ta porabljena za uvoz industrij-

ske opreme in v druge namene. Tako je bila npr. naša družina še med prvo vojno oškodovana s tem, da se je oče vrnil domov kot srčni bolnik in invalid in je več kot 5 let болоval. Med drugo svetovno vojno pa smo izgubili, razen že omenjenega starega očeta Ivana Ivančiča, še brata Ivana, ki je padel dec. 1942 kot italijanski vojak na vzhodni fronti. Hiša in gospodarsko poslopje sta bila požgana. Zato smo se morali odseliti v Gradišče in od tam obdelovati zemljo. Zgoreli so nam vsi poljski pridelki, uničeno je bilo dragoceno kmetijsko poljsko orodje (dva velika kmečka voza in en manjši, plugi, brane in podobno). Zgoreli sta dve gnezdi mladih prašičev, vse pohištvo, posteljnina in druga oprema. Kljub takšni pogorelosti smo morali že spomladi 1945 dati kravo za meso kot družinsko obvezno oddajo za NOB. Navzlec temu, da smo toliko žrtvovali za svobodo, saj je stara mama žrtvovala moža, jaz pa brata, ji niso naše oblasti priznale v povojnem obdobju nikakršne podpore in nobene priznavalnine.

Podobne ali še bolj občutne oz. večje izgube kot naša so pretrpele še nekatere vaše družine. Naj navedemo tu le Dudkovo, iz katere so padli kot borci NOV in žrtve fašističnega terorja 71-letni oče Jože Mezgec, 34-letni sin Jože Mezgec in 24-letni sin Milan Mezgec, 20-letna hči Kristina pa je bila odgnana v Nemčijo v koncentracijsko taborišče. Tudi njihovo domačijo so Nemci izropali in požgali.

Tako ali nekoliko mileje prizadetih je bilo še nekaj vaških

domačij, saj je dalo svoja življenja za svobodo kar 14 vaščanov ali več kot 10 odstotkov prebivalstva. Sedem jih je padlo kot borci, sedem pa kot žrtve naci-fašističnega terorja.

Navzlec dvakratni izropano-sti in dvem požigom vasi, štiri-najstjim žrtvam in številnim odgonom zavednih vaščanov v koncentracijska taborišča so vse organizacije NOB na Artvižah vedno in dokaj dobro delovale (OF, AFŽ, ZMS, SKOJ in NOO). Od aprila 1944 pa je na Artvižah delovala tudi 5 članska celica KPS. Organiziral jo je član okrožnega komiteja KPS za Brkine Avguštin Mahne, Gržinov iz Tater. Njeni člani in članice pa so bili:

1. Antonija ŠKRJANC-Bečeva
2. Alojz STANČIČ-Jerkov
3. Jožef STANČIČ-Mucetov
4. Marija SLUGA-Fajdigova in
5. Gizela IVANČIČ-Branovčeva, sekret. SKOJ

Ob zaključku pa naj še poudarim, da sem opisala le nekatere najpomembnejše dogodke in aktivnosti v naši vasi, na Artvižah. Torej tiste, za katere menim, da zaslužijo, da jih zgodovina ohrani in obvaruje pred pozabo. Ob tem pa se mi je zastavljalo in se mi še vedno poraja vprašanje, zakaj je zamrla in se sploh ne omenja v nikakršnih političnih in gospodarskih zvezah in dejavnostih ZVEZA DELAVCEV IN KMETOV, ki je bila med NOB tako živo navzoča in je tvorila udarno silo delavsko kmečke revolucije?

Po pripovedi in zapiskih Gizele Ivančič-Škrjanc uredil: Maks Zadnik

Ljubljana se ni dala ugnati

Oficirska organizacija OF

Vojska kraljevine Jugoslavije je kapitulirala enajst dni po napadu sil osi, 17. aprila 1941. Ozemlje Jugoslavije je bilo razdeljeno med sosednje države, napadalke. Njihove želje, da bi z »majhnimi« vojaškimi silami »mirno« izkoristili zasedena področja, so se izjalovile. Nastali sta dve odporiški gibanji, prvo pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije, drugo pa je vodil Draža Mihailović.

Ilegalna komunistična partija je začela zbirati orožje, ustanjavljati tajne odbore in bojne skupine, ki bi ob pravem trenutku začele izvajati oborožene akcije. Mihailović pa je od begunske kraljeve vlade iz Londona dobil navodilo, naj ne pričinja nobene oborožene akcije proti okupatorju, naj miruje in čaka na konec vojne, da bo z neokrnjeno vojaško silo rešil monarhijo. Ob napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo je ko-

munistična partija junija 1941 sklenila začeti boj z okupatorskimi silami.

Med slovenskimi oficirji je bil najstarejši po činu divizijski general Leon Rupnik, ki je hotel ohraniti vpliv med oficirji. Zato jih je junija 1941 sklical na sestanek v sejno dvorano ljubljanskega magistrata in jim predlagal, da bi poslali italijanskim oblastem pismo o lojalnosti. S tem predlogom ni prodril, ker se z njim ni strinjala večina prisotnih. Na drugem sestanku so razpravljali o samopomoči. Ž. Rupnikovi stališči se je strinjal nekaj oficirjev npr. njegova dva sinova, zet Suvajdžić, major Milko Vizjak, podpolkovnik Peterlin in Krener, ter podporočnik Hlebec, na katere se je oslonil tudi kasneje, pri organiziranju slovenskega domobranstva, policije in pokrajinske uprave, v času nemške okupacije Ljubljane.

V tretjem četrtletju 1941 je

štela oficirska organizacija OF štiriinosemdeset ljudi. Določili so tudi članarino OF, dvajset lir mesečno.

V Avšičevih spominih piše tudi, da je bil v oktobru »izražen predlog, da bi z majorjem Novakom odpotovala v Srbijo, v štab Draže Mihailovića, na štab Gori. Zavezniška radijska poročila so prinašala v tem času dokaj nejasne in nasprotujoče se vesti o vojaških akcijah Draže Mihailovića. Po daljšem razgovoru z Alešem Beblerjem v stanovanju ministra Serneca sva se z majorjem Novakom odpravila na pot.« Mihailović je imenoval Avšiča za komandanta »Redne jugoslovanske vojske« v Sloveniji, Novaka pa za načelnika štaba.

Medtem ko sta se vračala v Slovenijo, je izvršni odbor OF izvedel, da je Mihailović kljub dogovoru napadel partizane, ko so Nemci začeli ofenzivno proti osvobodjenemu ozemlju v zahodni Srbiji. V kampanji proti Mihailoviću v Sloveniji se je Avšič

opredelil za OF in proti Mihailoviću. Novak pa je prešel na položaj Mihailovićevega agenta.

V začetku leta 1942 se je izvedelo, da Avšič ne mobilizira oficirjev za Mihailovića, za četnike, pač pa za partizane. Četniki so ga obsodili na smrt, zato se je umaknil v ilegalo. Januarja istega leta je bil sestanek oficirjev, članov OF v Streliški ulici z vodstvom OF na katerem je Avšič podpisal izjavo o »priznavanju programa Osvobodilne fronte in o borbem sodelovanju oficirjev z osvobodilno fronto in o partizanskih vrstah ob primernem upoštevanju oficirske organizacije.« Avšič dobro analizira pomen te izjave. Po njegovem je šlo »za podrejanje legitimne vojaške oblasti stare Jugoslavije osvobodilni fronti. To vojaško oblast so takrat zavezniške države še priznavale. Na določenem teritoriju se je torej del te oblasti podredil osvobodilni fronti.«

Lojz Tršan
(se bo nadaljevalo)

Vzdrži, Ivan!

Danes, ko so dogodki iz nemških koncentracijskih taborišč že odmaknjeni, se sprašujemo, ali domišljija sodobnega človeka sploh lahko dojame vse trpljenje ljudi, ki so morali skozi vse to gorje živi, preden so postali okostnjaki in jih je »nebeški voz« odpeljal v krematorij.

Bralec, ki ni doživel teh grozot, si bo težko predstavljati pravo podobo tega pekla. Tisti, ki vsega tega niso doživljali na lastni koži, zlasti pa mlajši rod, ki živi in raste v docela drugačnih okoliščinah, ne bo mogel razumeti te popolne posurovelosti. Metode ubijanja so bile vsak dan drugačne in vse bi bilo težko opisati. Ena izmed njih je bila selekcija, ki jo je od časa do časa opravila esesovska zdravniška služba. Ob takšnih selekcijskih so na različne načine pokosili vse tiste internirance, ki so bili od lakote in težkega dela tako izčrpani, da niso mogli več delati. Opisal bom eno takšno selekcijo, ki smo jo kot žive priče opazovali aprila 1943 v Mauthausenu slovenski interniranci, ki smo prišli v to taborišče iz Borla, v poletju 1942. Bilo je prekrasno aprilsko popoldne. Pomladansko sonce je močno pripelalo in grelo naša izčrpana telesa. Čeprav je bil lep dan, nam je vendarle ostal v spominu kot eden najtemnejših dni v našem večletnem taboriščnem življenju.

Ta dan smo planirali okoli v ruskem taborišču in ga pripravljali za bolnišnico. Skupina internirancev, v kateri so bili: Bergles, Hribšek, Jože Jerše, Sveto Kobal, Erno Selič, Tine Zupanc, Jože Motalni, brata Miklavca, Aleš Jelenc, Tone Dolinšek, Miha Keršič, Ciril Strnad, Franc Kasesnik, oče in sin Kampjut, Franc Špeh in drugi, je spuščala težke betonske cevi za kanalizacijo po

strmini. Pri tem delu so bili tako spretni, da so jih celo esesovski stražarji občudujoče opazovali.

To popoldne sem delal v drugi skupini, ki je planirala terase nad bodočo bolnišnico. Z Milanom Kožuhom sva stala obrnjena vsak na svojo stran in skrbno pazila, da ne bi prišel kapo ali kakšen esesovec. V tem primeru bi nemudoma začeli delati in kričati: »Los! los, bewegt euch!«, kar je bilo drugim opozorilo, da se bliža nevarnost.

Iz našega delovnega mesta smo imeli dober pregled na glavno cesto, ki je vodila v taborišče. Pozno popoldan so se hrupno odprla težka taboriščna vrata. Ker je bilo to v tem času nenavadno, smo takoj vedeli, da se bo zgodilo nekaj posebnega. Skozi vrata je prikorakala iz taborišča kolona internirancev, strogo poravnanih po pet v vrsti. V koloni je bilo 60 do 80 internirancev. Kasneje smo izvedeli, da so bili to bolniki iz barake št. 20. Vsi so bili sveže obriti, ostriženi in oblečeni v civilne obleke, opremljene z vsemi taboriščnimi oznakami. To je bilo hkrati prvič, da so interniranci nosili civilne obleke.

Ugibali smo, kam neki peljejo to kolono. Mar so se razmere po bitki pri Stalingradu v taborišču res tako izboljšale, da peljejo bolnike na »sprehod«? Morda pa jih selijo v katero izmed dokončanih barak v ruskem taborišču in tako pripravljajo novo bolnico... Kolona se je počasi pomikala po cesti navzdol. Za kolono sta prišla arbeitsdienführer Trumm in lageführer Bachmayer.

Navzočnost teh dveh nam je potrdila zle slutnje, da se bo zgodilo nekaj posebnega. Malo ob istem času se je spustila po cesti nova kolona esesovskih stražarjev v popolni bojni opremi. Kot pahljača so se spodaj v jami razširili in ogradili pot do gozdiča.

V tem času so kolono bolnikov razvrstili tako, da so stali v gosjem redu drug za drugim. Prvega bolnika v vrsti je imenoval kapo za svoje pomočnika. Novemu pomočniku je dal kapo celo sekuro v roke in mu naročil, naj pelje kolono v gozdič in naj naberejo suha drva in druge odpadke za kuhinjo. »Med nabiranjem lahko po mili volji jeste maline« (jih ni v tem času), je ironično zaključil kapo. Pozneje se je s tem kapo hvalil po taborišču in po besedi »maline« smo pozneje tej skupini rekli »nabiralci malin«.

Na povelje kapoja Schmidta so kolone bolnikov krenile počasi proti gozdu. Ena je šla približno v isti smeri, kjer so septembra 1942 esesovci pobili skupino belgijskih Židov. Tam blizu stoji danes spomenik avstrijske vlade. Druga kolona je šla bolj levo, ob jarku med Sportplatzem in ruskim taboriščem. Ostale kolone pa so šle med obema krilnima kolonoma.

Počasi so se pomikale proti gozdiču, saj so bili v njih samo težki bolniki, ki niso mogli hitro korakati. Ko so se približali esesovcem, ki so bili znotraj z bodočo žico ograjenem delovišču, so ti pustili čelo kolone mimo, nato pa so padli prvi strel. Nastalo je oglušujoče pokanje, vmes pa smo slišali obupno ljudsko vpitje in smrtno hropenje, ki nam je paralo srca. Vse skupaj je trajalo le nekaj minut, vendar so v tistih dolgih, grozljivih minutah esesovci pobili vse iz skupine »nabiralcev malin«.

Ko so rablji končali svoje delo, se je prikazal »nebeški voz«, rekli smo mu tudi »lagerekspres« in nanj so naložili trupla pobitih bolnikov, da bi jih odpeljali v krematorij. Na vozu so še nekateri dajali znake življenja. Vržen brez reda in pravila na nebeški voz je ležal mrljč na še

napol živem bolniku. Ta pod njim je krčevito pomikal roke. Z voza je kapljala topla človeška kri. Pozneje smo zvedeli, da so med mrtvimi nabiralci malin bili trije Jugoslovani.

»Raz, dva, vzjali« je s tihim, tožecim glasom spregovoril eden izmed ruskih vojnih ujetnikov, ki so bili tisti dan določeni za prevoz trupel v krematorij. Velika kolona nebeškega voza so se premaknili in voz je zavil proti krematoriju.

S tem »esesovsko spomladansko čiščenje« še ni bilo končano. Selekcija se je nadaljevala. Drugi dan je na njej izgubil življenje naš tovariš Ivan Jošt. Seznanila sva se bila že v mariborskih zaporih. Mene so gestapovci poslali na Borl, Ivana v Auschwitz. Pozneje so ga premestili v Mauthausen. Tu sva se ponovno srečala. Bil je sin premožnega posestnika iz Lipovec pri Celju in je rad dobro jedel. Ivan je bil v Mauthausenu vedno lačen kakor vsi drugi, morda je čutil in prenašal lakoto huje od ostalih in je iz dneva v dan vse bolj hiral. »Da bi se le še samo enkrat do siteda najedel«, je nešteto krat vzdihnil. Že ob osmih zjutraj je čakal, kdaj bo poldne, ko nam bodo razdelili revno kosilo.

Domenili smo se, da ne bomo več govorili o hrani. Pogovarjali smo se o drugih stvareh, toda vedno znova se je pogovor zasukal na hrano. To je bilo razumljivo: delo je bilo težko, zrak je bil oster in čist, naši želodci pa prazni.

Ivan je bil že močno oslabil. Z Milanom Kožuhom sva mu večkrat dala kakšen krompir iz najine juhe. Včasih sva mu ponudila tudi krušne drobtine, vendar je bilo to premalo. Ivan je usihal, vsak dan ga je bilo manj, samo oči so mu postajale vse večje.

Nekega dne je Ivan začel lizati kotel, iz katerega so bili razdelili juho. Zalotil ga je cigan Aackerl, stasina ba-

rake in ga neusmiljeno pretepel. Ivan je sklenil, da bo šel na revir in si tam malo odpočil in opomogel. Svarili smo ga, naj ne hodi. Milanu je dopovedoval, da je tam selekcija in da pošiljajo vse slabotne internirance v plinsko celico ali jih na drugo načina pokončajo.

»Ne hodi na revir!«, smo mu zabičali.

Ivan pa ni vzdržal, ni nas ubogal. Lepega dne se je javil na revirju, ki je bil takrat še na bloku 20. Kmalu potem so selili bolnike z revirja v novo bolnišnico v ruskem taborišču. Ob selitvi je zdravnik dr. Krebsbach, interniranci smo mu rekli dr. Spritzbach, ker je rad vbrizgaval v kri bolnikov bencin ter tako ubijal svoje žrtve, napovedal selekcijo. V baraki 20 je izbral nekaj najtežjih bolnikov in jih določil za vbrizgavanje v novi bolnišnici. To se je zgodilo aprila 1943.

Vse barake v ruskem taborišču še niso bile gotove. Tega dne smo delali v neposredni bližini barake, v kateri je dr. Krebsbach vbrizgaval svoje morilske injekcije. Od barake nas je ločila samo žična ovira, zato smo videli vse, kar se je tam dogajalo.

Takrat so še bili Nemci močni in se niso bali nikogar. Zdravnik je delal brez najmanjše zadrege, kar pri odprtem oknu in s cigareto v ustih. Hladnokrvno je meril proti svetlobi količino strupa v brizgalki in se vedel, kakor da gre za nedolžno cepenje otroka, ne pa za vboj z iglo, ki bo pri priči povzročila človekovo smrt.

Sanitejci so prignali k baraki novo skupino bolnih internirancev. Med njimi smo takoj spoznali Jošta. Osuplo smo se pogledali. Milan Kožuš je previdno stopil do žice in ga poklical. Ivan je bil videti ves izčrpan in ga ni slišal. Sedel je med vrati barake na tplem pomladanskem soncu in se ni premaknil.

»Ivan! Ivan!« smo ga klicali, on pa se ni zganil. Sanitejci so medtem nosili na zdravniško mizo žive ljudi, iz barake so se vračali z mrtvimi in jih pred očmi tistih, ki so pred barako čakali na injekcijo, polagali na velik mrljski voz, ki jih bo odpeljal na zadnjo pot do krematorija.

Že je bila vrsta na Joštu. Vendar je usoda to žrtev ugrabila zdravniku. Ivan je na rokah sanitejcev izdihnil, še preden so ga položili na mizo pred zdravnika. Ko je ta ugotovil smrt, je zaklel in je bil videti čemer, kot da so ga opeharili za nekaj dragocenega. Ivan Jošt pa je ležal negiben in ravnodušen za vse zemeljsko: smrt mu je prihranila zadnjo bolečino.

Kmalu nato je bilo poldne. »Los! Antreten!« je zavpil kapo. To je bilo znamenje, da je dopoldanska tlaka končana. Nad nami je lebdela moreča tišina. Vse nas je zelo prizadela smrt tovariša. Pospravili smo orodje in se postavili v vrsto. Nebeški voz pred barako se je premaknil. Na njem so bila kot polena naložena trupla umorjenih. Med njimi je bilo tudi truplo Ivana Jošta, ki se v Mauthausenu ni mogel nikoli do siteda najesti.

»Onetrit marsch,« je narekoval kapo. V vrsti ob meni je koti vedno korakal Milan Kožuš. Usoda mladostnega prijatelja ga je zelo prizadela. »Links, zwei, drei und vier... links, links, links und links!« je kapo monotonno ponavljal svojo komando in dajal ton in ritem za korak. Ivan Jošt te kapove komande ni več slišal. Toda mrtvi Ivan nam ni dal miru. Milan, ki je spal poleg mene, se je še dolgo v noč vrtil na ležišču, se mučil v sanjah in glasno v snu govoril: »Ivan... ne hodi na revir... saj veš, da so tam selekcije in da se zate ne bo dobro končalo. Prosim te, Ivan še malo vzdrži, ne daj se!«

Mato Utovič

Sem zdrava, vesela

»... In pesmice pela...!« lahko zapišemo za vedno nasmejana Lesjakova mama Nežo iz Vinske gore, prelepega kraja, ki se razprostira na meji občine Zalec in Titovega Velenja. Tukaj živi zdrav rod rudarskih in kmečkih družin, ki je za potnikarja romantična idila, košček sveta, ki je v štirih povojnih desetletjih dobrodu spreminil svoj obraz.

V slogi je moč. Bratje podajmo si roke, bratje le k luči na plan...

Vinska gora je ena izmed krajevnih skupnosti občine Zalec. Leži na njenem severnem delu. V drobni knjižici »Vinska gora skozi čas« piše: Ko se cesta iz Arje vasi pri Titovem Velenju izvije proti Vinski gori iz ozke doline, se odpre svet Dobrnškega podolja. Na severni strani ga zapira blago, gosto poseljeno pobočje Vinske gore, ki zaradi raztresenih belih hišnih min sadovnjaki in posameznimi vinogradi spominja na panonske vinorodne gorice. Kraj ima v dolini močno središče, naokoli pa je več zaselkov.

Med NOB so bili posamezni zaupniki povezani z našimi aktivisti že leta 1941 in 1942, čeprav se je formalno OF odbor šele spomladi 1944. Po tem času so bile znane Prleške partizanske delavnice Avgust Lesjak.

V spodnjem središču je lično zgrajena osnovna šola za prve štiri razrede, svoj prostor pa ima tudi vrtec. Kar blizu je v zadnji fazi gradnje dom krajanov, malo naprej pa je združni dom, v njem imajo krajanji samopostrežno trgovino in seveda tudi dvorano. Tukaj so tudi razna igrišča za odbojko, tenis, nogomet.

Najprej smo stopili v šolo. Kako tople sprejem! Vedno

nasmejana Gabriela Lešnik – kuharica, čistilka, kurjač, pevka, dobrovoljka – vsa v belem, postreže z malico in že so tukaj upraviteljica ter še tri tovarišice. Kramljanje je prijetno, sproščeno. Povedale so, da je kraj na mnogih področjih zelo razgiban, organizacije in društva ter kar enajst sekcij zagrizeno dela. Veliko je bilo postorjenega s prostovoljnimi delom. Posebno mladi so pridni. Mogočen spomenik je nema, a neizbrisna priča, da so tudi tod ugašala življenja.

Ali je resnica, da je KS Vinska gora predlagana za republiško priznanje?

Mogoče res, zadržno pa še ne vemo, pove postavna tovarišica Anica Drev, predsednica krajevnih SZDL. Že pred vstopom v šolo smo zvedeli, da je dobra učiteljica – seveda tudi sotočarica – in da je srčno aktivna družbenopolitična delavka.

Kako pa kaj s partizanskimi mamicami? Eno pa bi le obiskali.

Lesjakovo mamu! je bila hkrati odločitev. Rodila je trinajst otrok, enajst je živih. Peljimo se k nji!

Navzgor, po makadamu?

Tukaj skoraj ni makadama. Čeprav je še tako strmo, povsod je asfalt. Pa vodovod. Tudi v živo skalo vsekane. Skoraj vsaka hiša ima telefon. Priimkov Lesjak je v Vinski gori kar precej. Toda Lesjakova mama, ki si je pred leti nadela deveti križ, kakor temu rečemo, je samo ena. Predno posedemo v skoraj novo stoenko, poskrbi tovarišica Anica, predsednica KO SZDL, za skromno darilo. Potem pa hajd proti Janskovemu selu. Med vzpenjanjem vse višje in višje, sredi brnenja motorja, slišim besede Aninega predhodnika.

Tudi med NOB so se naši ljudje aktivno vključevali v boj proti okupatorju. Sodelovali so v mnogih akcijah. Vinska gora pa je darovala tudi številna življenja za svobodo.

Pokažemo mi listino o pobrajenju s KS Bele vode. O trajno prijateljskem sodelovanju na kulturnem, športnem, delovnem in drugih področjih življenja in dela KS.

Tukaj ima svoj dom najstarejša hčerka Nežika, pove Anica, ko ustavi avtomobil. Nežika, k mami se peljemo. Greš z nami?

Seveda! K mami sredi noči!

Prisede. V očeh solze, na licih nasmehe. Oboje hkrati. Oh, naša mamica, ne zlata, diamantna. Eno samo plemenito srce. V Nežikinih očeh je čutili preteklost. Vojna leta. Hudi trenutki. Potem dve stisnjeni pesti. Mi vstajamo in vas je strah! Naprej v boj, za pravdo in svobodo slovenskega naroda.

Ustavimo se pred lepo urejeno domačijo. Saj je v Vinski gori kar vse lepo urejeno! Ni kupov smeti, navlake. Ljudje skrbijo za okolje. Torej, Jansko sotočje. 9. Hiša nova, prostorna. Vrh stopnic pa se smehljajo bolj drobna ženica. Snažno, po kmečko opravljeno.

V središču Lesjakova mama, ob njej pa hčerki. Na levi najstarejša, na desni pa najmlajša kurirka.

Kdo bi ji prisodil toliko let! Krepek stisk roke, prave kmečke roke, vajene trdega dela. Ko posedemo, ji prepustimo besedo, ki je živahna, klena, mladostna.

Veste, skoraj otrok sem prišla v Vinsko goro iz Dobrne. K botri. No ja, s trebuhom za kruhom. Kar pomnim, je v meni plala vesela kri. Za vsako delo sem prišla z veseljem. Ko sem se spremenila v dekle, so fantje kar pridno pogledovali za menoj. Posebno eden s Poničke. Jaz pa sem branila: premlada, premlada. Moj pravi je bil Lesjakov Miha, tako rekoč sosed. Čeden, priden človek. Povila sem mu trinajst otrok. Enajst je živih. Ja, se zasmije, nas je za celo četo: 29 vnukov in 23 pravnukov. Vsi mi želijo, da dočakam sto let. Koliko pa nas bo takrat, ha ha! Brez skrbi bomo veseli in korajžno zapeli: Regiment po cesti gre...

Za trenutek prestane, naguba čelo, stisne ustnice, pripre oči. To je spomin na moža. Umrl je pred dvaindvajsetimi leti. V gozdu se je ponesrečil, potem je hiral, počasi, do pretrane smrti.

Pa kaj bi s temi žalostnimi spomini. Solze gor, solze dol, obuditi ga ne morejo. Rad je pel, rad je bil vesel. Pri nas smo radi vsi veseli, vsi radi po-

jemo. Meni so posebno ljube koračnice. Pa naj bodo iz prve ali druge svetovne vojne. Všeč so mi partizanske. Na juriš, krik borcev vihra skozi hoste.

Ni dosti manjkalo, da bi pogovor spremenili v koncert pevskega zbora, saj so v prijazno in lepo urejeno kuhinjo prišli še ostali domači, hčerki pa sta objemali mamico. Mamica je kakor zarja, zjutraj se smehljala...

Veste, gospod tovariš, v naši hiši je ljubezen doma. Enajst otrok ob gruntu spraviti na noge niso mačje solze. Od zore do mraka in še ponoči. Pred poroko so nevoščljivci govorili: Neža, nikoli ne boš Lesjakova tamlada. Prava, srčna ljubezen ne pozna ovir. Vidite, zdaj pa sem že kar lepa desetletja tu gori. Pa od začetka ni bilo vode, ne elektrike, ceste komaj vredne tega imena. In vsako delo z rokami. Delo je doktor vseh doktorjev, je zdravilo.

Misel hitro preskoči, kakor studenčnica s kamenčka na kamenček.

Druga vojna? Muhasta je bila, presneto muhasta. Tale Nežika, moj najstarejši otrok, je bila kurirka in pol. Tale mlajša se je bosa zapodila v sneg. Pri gornjem sosedu je bil partizan. Menda je imel čin. V poslednjem trenutku je ušel nemškim krempljem. Kako bi ga mučili! Tudi mož Miha je hotel v hosto. Zaradi bolehnosti je ostal na terenu.

Štirinajst, juriš!

Ja, ko pa so prišle enote štirinajste, smo pa delali tako rekoč dan in noč. Kuhale smo prežganko, mleko, žgance, prale, šivale, pletle, s prekuhavanjem preganjale uši. Ne samo pri nas, pri mnogih hišah. Ježeš, kar naprej moj jezik leti. Pa še vi kaj povejte, se je nase malce šaljivo razhudila. Pa pri-

griznite, zamočite. Saj je vse domače.

Ali pogosto telefonirate? Vprašam, ko vidim na mizici telefon.

Kako prešerno se je nasmejala!

Najprej mi ni šlo, potem pa sem se navadila. Pa saj kličete drugi. Saj sem vam povedala, da nas je za cel bataljon. Ko pridejo vsi, imamo veselico. Ja, ali so vam razkazali našo Vinsko goro? Ali ne, kako je lepa! En sam cvet novih hiš, povsod asfalt, vodovod. To je naša mlada vojska, druga vsa kot prejšnji čas. Kar naprej nekaj razkopavajo, gradijo. Premalo se zavedamo: svoboda je zlata, svoboda je vse. Ko pa so po svetu take težave. Zdaj ni več tistih zlobnih pošasti, ki so s pištolami silili nas in rjovelji: Kje so banditi? Govorite! Hm, najraje bi zapela: Hej brigade, hitite... Ali pa kako zaljubljenost. In vsako delo z rokami. Delo je doktor vseh doktorjev, je zdravilo.

Hčerka Nežika je pokazala odločbo o priznanjih sodelovanja, seznam mladink, ki so prav tako sodelovale, pa imena znanih borcev, komandirjev in komandantov, hotela je poudariti: Nočemo hvale, delalo je še mnogo drugih. Bratje, podajmo si roke...

Lesjakova mama, ob vaši stoletnici pa spet na svidenje, ji rečem.

Stoenka pa drsi levo in desno po ozkem asfaltu. Tovarišica Anica razlaga, da se Vinska gora ne bi tako razcvetela, če ne bi bilo v bližini Titovega Velenja, kjer je zaposlenih večina za delo sposobnih ljudi. Julija bodo kar dvakrat na veliko praznovali: najprej ob stoletnici šole, nato pa bo še osrednja proslava ob prazniku občine Zalec.

Drago Kumer

Marko Obid

Lani avgusta smo se poslovili od trinšestdesetletnega Marka Obida, aktivnega člana ZB Cerklno. Nasilno je bil mobiliziran v italijansko vojsko in že spomladi 1943 je bil med Slovenci, ki so v mestu Asti javno protestirali proti fašizmu. Bil je med tistimi našimi rojaki, ki so jih Italijani prepeljali v Grčijo kot člane posebnih kazenskih bataljonov. Na otoku Kefalonija je bil med prvimi sodelavci ilegalne slovenske organizacije, ki se je skupaj z Grki bojevala v vrstah Elasa proti italijanskim in nemškim zavojevalcem. V samostojni partizanski četi Primorje pri 7. grški brigadi Elasa je bil vodnik. Po dolgem maršu čez zahodno Grčijo in Albanijo je v Skopju v okviru 1. samostojnega slovenskega bataljona dobil oficirski čin. Po demobilizaciji se je zaposlil pri obnoveni zadrugi, kar dvajset let pa je delal v cerkljanski Eti. Tudi kot upokojenec ni miroval, saj je bil prizadeven in uspešen družbenopolitični delavec, znan zlasti med planinci in gasilci.

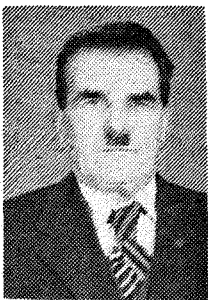

Marija Pečolar

V začetku januarja je umrla Pečolarjeva mama, rojena 1902. leta. Med vojno je kot aktivistka pomagala borcev, ki so bili večkrat pri njej. Nikoli ni mogla pozabiti velikega boja na Razboru, ko so se tomšičevci spoprijeli z močnejšim sovražnikom. Takrat je bila Pečolarjeva hiša pribežališče borcev. Tudi nikoli ni pozabila, kako je v najhujši borbi rešila življenje partizanki in dvema otrokoma, ki jih je skrila med vinske sode. Mnogim borcev je bila v pomoč, zato se je bo marsikdo spomnil kot dobro partizansko mater. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod. Pokopana je na razborskem pokopališču.

Slavka Šronc

V dvainosemdesetem letu je umrla Slavka Šronc iz Zgornjih Gorij. V NOG se je vključila julija 1941. leta. Marca 1943. je bila aretirana in zaprta v Begunjski. Po vrnitvi se je ponovno povezala z OF. Po končani vojni je aktivno sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge med NOV je bila odlikovana z medaljo zaslug za narod.

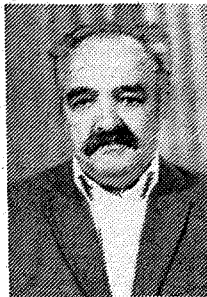
Jakob Kašček

V Vavti vasi smo se januarja letos poslovili od borca Jakoba Kaščka, rojenega pred osemdesetimi leti. Bil je aktivist OF že od 1941. leta. V NOV je vstopil 1942., bil je v 12. brigadi do konca vojne. Za zasluge je bil večkrat odlikovan.

Stanislava Bobič

V začetku decembra lani smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od članice ZB NOV Tržič Stanislave Bobič. Rojena je bila v Markovcih pri Cerklju pred enainšestdesetimi leti. Za NOG je aktivno in organizirano delala od maja 1942. do začetka decembra, ko je bila aretirana in zaprta v ljubljanskih zaporih do februarja 1943. Nato je bila odpeljana v zapore v Benetke, kjer je bila do maja 1944. Po vrnitvi domov se je ponovno vključila v delo NOB in organizirano delala do konca vojne.

Jože Doles-Sicilijan

Decembra lani smo se v vasi Landol pri Postojni poslovili od Jožeta Dolesa, rojenega 1920. leta, borca VOS, VDV in nazadnje KNOJ. V NOV je vstopil takoj po kapitulaciji Italije in ostal vse do osvoboditve. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec. Za zasluge v NOB in povojno aktivnost je prejel več pomembnih odlikovanj.

Rezka Vrtačnik

Na dobskem pokopališču smo se borci in aktivisti novembra lani poslovili od Rezke Vrtačnik. Rodila se je 1903. leta. Bila je mati padlega partizana, požrtvovalna in vzorna aktivistka ter ustanoviteljica prvega AFŽ odbora na Viru.

Uršula Lani

Zadnji lanski dan smo se v Šmarju Sap poslovili od 81-letne Uršule Lani iz Gumnišč. Od prvega dne okupacije je delala za OF. Bila je trikrat zaprta, doma je pustila dva majhna otroka brez varstva. Po italijanski okupaciji je bil v njeni hiši bolničarski tečaj. Po vojni je bila aktivna v družbenopolitičnih organizacijah. Njen mož je bil delegat na Kočevskem zboru, nato je bil interniran in umrl v nemškem taborišču.

Julij Knafelj

Umrl je Julij Knafelj iz Krnice. Rodil se je 1924. leta v Solkanu. V NOV je vstopil septembra 1942. leta. Kot borec je sodeloval v Dolenjskem in Dolomitskem odredu, Šercerjevi in Ljubljanski brigadi. Imel je čin starejšega vodnika. Bil je težko ranjen. Odlikovan je bil z redom za hrabrost, ordenom bratstva in enotnosti in dvakrat z medaljo zaslug za narod. Od njega smo se poslovili decembra lani v Zgornjih Gorjah.

Janez Bertoncely

Lani smo se na pokopališču v Lescah poslovili od Janeza Bertoncely, rojenega 1915. leta v Otočah. Bil je borec NOV od 1943. leta in sicer Prešernove brigade, po končanem tečaju pa referent za zveze Jeseniško-bohinjskega odreda. Po končani vojni je delal v kovačnici v Verigi Lesce vse do upokojitve. Bil je prizadeven družbenopolitični delavec, vrsto let je bil predsednik aktiva vezistov NOV pri občinskem odboru ZZZ NOV Radovljica in član odbora skupnosti borcev Jeseniško-bohinjskega odreda. Posebno aktiven je bil pri zbiranju gradiva za monografijo zvez med NOB.

Janko Valentincič

Umrl je tovariš Janko Valentincič, nosilec Partizanske spomenice 1941. Rodil se je 1915. leta v Banjščicah. Kot aktivist naprednega predvojnega delavskega gibanja je bil leta 1936. aretiran in konfiniran v Italijo. Leta 1941 se je vključil v NOV in postal član prvega narodnoosvobodilnega odbora za kanalski okraj. Oktobra 1943. leta je postal član rajonskega komiteja za kanalsko in predsednik OF, kasneje pa predsednik sodišča kalsko-kanalskega okraja ter predsednik kanalsko-čepovanskega okraja.

Tudi po osvoboditvi je bil vseskozi družbenopolitično aktiven na odgovornih dolžnostih v Novi Gorici, Ilirski Bistrici, Sežani in v Divači.

Za svoje medvojno in povojno delovanje je prejel več odlikovanj in priznanj.

Podpolkovnik Ciril Miklič

dolgoletni predsednik občinske konference ZRVS v občini Ljubljana Šiška

Dragi Ciril

Doletela me je boleča dolžnost, da ti spregovorim od slovesu kot dolgoletnemu tovarišu, prijatelju in tesnemu sodelavcu. Končala se je življenjska pot moža, ki nam je bil prijatelj in soborec in smo se z njim borili za skupne cilje, ki smo si jih zastavili v mladosti, v želji, da bi živeli in delali v miru, sreči in svobodi enakopravnih, ponosnih ljudi.

Bil si skromen človek, velik tovariš in velik borec. Rojen pred dvainšestdesetimi leti v revni družini, si že v otroških letih občutil vso težino življenja. Tvoja opredelitev v

boju za boljši jutri ni bila težavna. Od prvih dni našega boja si bil pripadnik NOB. Ujetništvo in internacija na Rab te nista omajala, po kapitulaciji

Italije si stopil v partizanske vrste, po končani vojni pa si ostal kot oficir v JLA vse do upokojitve v letu 1972. Po upokojitvi si začel novo življenje aktivnega borca za lepšo bodočnost nas in naših otrok. Opravljal si različne pomembne funkcije od krajevne skupnosti do republike. Celih štirinajst let sva skupaj delovala v organizaciji ZRVS. Veliko si prispeval za njeno afirmacijo in pripravljenost, zlasti kot predsednik na občinski ravni in v krajevnih organizacijah. Za nas si bil in boš ostal skromen in velik človek, ki je znal svojo pot, svoje življenje in delo podrediti velikemu cilju, temu da se v naši socialistični samoupravni družbi resnično čutimo kot ljudje. Hvala ti za vse!

Vladimir Vindiš

Valentin Prebil-Abi

V 73. letu starosti je umrl Valentin Prebil-Abi, nosilec Partizanske spomenice 1941. Naprednemu gibanju se je priključil že pred vojno, v NOB pa je vstopil decembra 1941 v partizanski logor Ljuba Šercerja. Postal je komandir voda v Proletarski udarni četi in kasneje v po njem imenovani 3. Abijeve četi Krimskega odredu.

1943. leta je bil imenovan za komandirja kurirskih postaj Slovenije, kasneje je bil v brigadi VDV, ob koncu vojne pa je vršil dolžnost načelnika štaba II. divizije KNOJ. Prejel je več odlikovanj.

Marija Opeka

Umrta je tovarišica Marija Opeka, nosilka Partizanske spomenice 1941, rojena leta 1912, na Verdu pri Vrhniki.

Že maja 1941 se je vključila v OF in organizirano delala na terenu, v NOB pa je vstopila leta 1942. Bila je borka v Krimskega odredu ter v I. bataljonu Šercerjeve brigade, kasneje pa v IV. operativni coni XIV. divizije.

Tudi po vojni je bila vseskozi družbeno-politično aktivna.

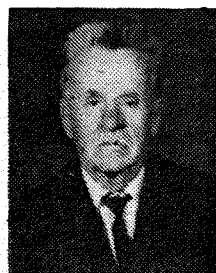
Drago Kumer

V Idriji smo se lani poslovili od Draga Kumerja, rojenega 1927. leta. Februarja 1943. je stopil v Vojkovo četo. Nato je bil poslan na Dolenjsko, kjer je bil dodeljen Šercerjevi brigadi. Kasneje je bil začasno premeščen v Gubčovo brigado. V boju na Tanči gori je bil hudo ranjen. Zdravil se je v roški bolnici Jelen-dol. Po razpadu Italije je bil prepeljan v Bari. Po vrnitvi iz bolnice je bil priključen zaletni enoti. Po vojni je ostal v JLA in služboval po raznih krajih domovine do 1949. leta, ko je bil demobiliziran s činom poročnika tankovske brigade. Za zasluge v NOV je prejel več odlikovanj.

Janez Erjavce

Po težki bolezni je umrl Janez Erjavce, po domače Antonovčev Janez, doma iz Toškega čela pri Ljubljani. Bil je član ZB NOV Podutik, kjer se je tudi rodil pred enainšestdesetimi leti. Med drugo svetovno vojno je bil terenski obveščevalec in ko se je s svojo skupino prebijal čez nemško mejo, je bil ujet. Odpeljali so ga v delovno taborišče v sedanje Ravne na Koroškem. Zaradi sodelovanja z Osvobodilnim gibanjem so mu požgali domačijo, preostale člane družine pa preselili v Dobrovo. Ob 40-letnici je prejel zlati znak OF, spomin nanj pa ohranjajo soborci ZB iz Podutika.

Lovrenc Češnovar

Januarja smo se borci in krajski Brezovice pri Ljubljani poslovili od Lovrenca Češnovarja, rojenega 1899. leta v Hruševu pri Dobrovi. Že kot mladenič si je poiskal zaposlitev v Ljubljani. Okupacija ga je zatekla v Tobačni tovarni v Ljubljani. Že 1941. leta se je povezal z aktivisti OF na Viču. Veliko poguma je bilo treba, ko se je udeleževal drznih akcij. Iz okupirane Ljubljane je prenašal orožje, strelivo in drug material za partizansko vojsko na Ig in v druge vasi pod Krimom. Prav tako je prenašal propagandno gradivo iz ilegalnih tiskarn v Ljubljani. Za vse to je prejel medaljo zaslug za narod.

Ivan Perme

Ivan Perme se je rodil 1922. leta na Sapu - Šmarje Sap. Leta 1943. je vstopil v Cankarjevo brigado, v kateri je bil do konca vojne. Nato se je vključil v družbenopolitično delo na terenu Šmarje Sapa. Za udeležbo v NOV je bil trikrat odlikovan. Od njega smo se poslovili v Šmarju Sap.

Jože Flerin

Na pokopališču v Domžalah smo se decembra lani poslovili od Jožeta Flerina iz Vira pri Domžalah. Rodil se je leta 1929. V mladinsko organizacijo se je vključil 1943. leta in aktivno deloval dve leti. Nato je odšel v partizane.

Ni druge poti kot varčevanje

(nadaljevanje s 1. strani)

Vendar ni nobene druge poti kot varčevanje, če želimo stabilizirati gospodarstvo in cene. Na tej poti pa so težke ovire v interesih in glavah. Poglejmo samo denarno varčevanje. Fetišiziranje dinarja in na tej podlagi razprodaja deviz za dinarje ob tem, da pa so devizne obveze iz kreditov in do deviznih varčevalcev v bankah ostale, je pripeljalo naše banke v težke izgube. Te pa bi bile še večje, če ne bi banke razlašale varčevalce, zlasti tiste, ki imajo sredstva na vpogled, pa tudi obresti na vročena sredstva ne slede inflaciji. Samo v Sloveniji so si banke v letu 1986 realno prilastile od varčevalcev s sredstvi na vpogled preko razvrednotenja dinarja okrog 100.000 milijonov novih dinarjev. V obrambi svojih interesov in ohranitvi sistema razlašanja varčevalcev se je

naš bančni sistem zmonopoliziral in s samoupravnimi sporazumi na nivoju države poenotil tak monopolni položaj, da državljanom ni dana možnost, da izbirajo banko, ki jih bi manj eksploatirala. Izgube bančnega sistema banke praktično spreminjajo v državne banke, s tem, da se izgube krijejo iz emisije ali pa sploh ne. In koga banke najbolj razlašajo? V prvi vrsti varčevalce, ki imajo sredstva na vpogled, teh pa je 92 odstotkov, ki pa imajo 58% dinarskih hranilnih vlog in 64% deviznih hranilnih vlog. To so torej državljani z manjšimi vlogami, upoko-jenci in drugi, ki morajo zaradi potreb držati sredstva na vpogled in jih ne morejo vezati; torej je sedanja politika bank izrazito asocialna.

Vendar našim bankam ta obseg razlašanja še ni dovolj. V zadnjem času so monopolistično in solidarno uvedle še provizijo za naka-

zila državljanov preko položnic iz svojih sredstev, čeprav je jasno, da v glavnem gre le za preodkazovanje z enega računa na drugega v isti banki, hranilec pa mora itak imeti nevezana sredstva. Nikogar ne zanima nova neracionalna poraba družbenega časa s tem v zvezi v sami banki, poleg tega pa varčevalci raje dvigajo gotovino in z gotovino poravnajo račune, seveda med službenim časom, saj prejemniki itak ne delajo popoldne (elektro-distribucija, plin, stanarine in podobno).

In kakšen je odgovor občanov, da bi ohranili realno vrednost svojih prihrankov? Čimpreje potrošiti denar, tudi za nakupe, ki sicer niso nujni, ali pa ga zamenjati v devize, ki tudi vložene na vpogled ohranjajo svojo realno vrednost in še nekaj obresti prinesejo. To je odgovor varčevalcev na ekonomsko politiko in politiko bank, ki vztrajajo na tem, da se dinarska sredstva na vpogled v te-

ku enega leta razvrednotijo za približno 80 odstotkov.

Nezaupanje do naših bank in politike lastne države pa je rodilo še veliko večji nesmisel. Občani imajo del deviz tudi v gotovini doma, zlasti v nemških markah. Nihče seveda ne more imeti točnih podatkov, koliko je teh deviz v državi, vendar že bežen vpogled v naše časopise, ki objavljajo vlome v stanovanja, pokaže, da vlomilci praviloma odnesejo devize. Pa Slovenija v tem pogledu prav gotovo ni tipična. Takih deviz je prav gotovo za nekaj milijard nemških mark. Vse te milijarde v nemških markah so brezobrestno posojilo centralni banki Zvezne republike Nemčiji, ki so ji ga dali naši varčevalci, pa še vrednost se manjša, saj tudi pri njih ni inflacija nična. Istočasno pa moledujemo pri njih za nove kredite, ki nam jih bodo sicer dali, seveda za lepe obresti in dejansko iz našega varčevanja.

Zakaj naša družba raje na-

jema kredite zunaj, kakor pa, da bi ustvarila pogoje, da naši občani namesto kreditiranja tujine kreditirajo svojo državo? Zakaj raje tujcem plačujemo devizne obresti, kakor da bi jih plačevali lastnim državljanom? Ali je bolj enostavno najemati kredite zunaj z znanimi roki vračanja, pogosto tudi šele po nekaj letih, in mirno živeti, ali pa ustvarjati in vzdrževati politiko zaupanja varčevalcev? To zaupanje pa mora temeljiti na zagotovitvi, da družba ne bo storila ničesar, kar bi uničilo njihove prihranke. Vem, da to zahteva veliko več truda in inteligence, pa priznanje, da je tudi naš občan osebnost, ne pa številka.

V zadnjem času banke zopet predlagajo, da bi ponovno uvedli dinarske kredite za prodajo deviz. Ti bi morali seveda biti ugodni. Banke pa pri tem ne mislijo predvsem na plasiranje lastnih sredstev, temveč na Narodno banko Jugoslavije, torej na

emisijo. Torej naj bi prišli do deviz s tem, da bi še povečali porabo-kredite-in še povečali inflacijo. A v svetu ni banke, ki bi vam dala ugodne kredite za to, da boste pri njej ukinili hranilno vlogo! Če si že moramo izmišljati denar, zakaj ga potem ne damo za normalne obresti na sredstva na vpogled, s čemer bi zmanjšali interes po nakupu deviz na črno, le-te pa bi v večji meri prišle v uradne kanale? Ali niso ugodni krediti le drugačna oblika višjega tečaja dinarja in zakaj ga ne priznamo izvoznikom, nič pa nas ne moti, če višji tečaj poberejo prekupčevalci deviz in državljani, ki delajo zunaj. Pri kreditih za prodane devize pa so vedno bogateli že bogati, bil pa je vedno naravnost poziv na množično špekuliranje.

Namesto psihoze varčevanja ustvarjamo vzdušje trošenja.

Svetko Kobal

Še enkrat: »Tujega nočemo – svojega ne damo«!

Iz Ustave: »Neodtujljiva pravica in dolžnost narodov Jugoslavije je, varovati in braniti neodvisnost in teritorialno neokrnjenost Socialistične Federativne...

Obramba države je pravica in dolžnost vsakega občana, delovne in druge organizacije ter Federacije, Republike, Občine in drugih družbenopolitičnih skupnosti...

Rezervne starešine JLA, nekdanji borci iz NOV in mlajše starešine iz povojnih let, imamo skupni jezik.

Starejši so se borili za vsak kosček našega, kar nam je že od davnaj pripadalo. Mlajši, po vojni, tudi rezervne starešine JLA, smo pridobile meje čuvali.

Vsi skupaj jih še danes čuvamo.

Pred nami so povedali: ekologi, gospodarstveniki in slisali se je tudi ljudski glas. Danes, ko to sprejemamo kot pozitivno, ne moremo drugače.

Ne bomo ponavljali mnenja enih, drugih in tretjih, pač pa, da smo kot rezervne starešine JLA pod zaprisego dolžni ohranjati integriteto našega ozemlja: na zemlji, v zraku ali v vodah.

Ob Ustavnih določilih vseljidskega mnenja in naše zaprisege se ne strinjamo z nikakršno ratifikacijo kateregakoli organa, četudi je že danes sprejeto na ravni republike Slovenije in tudi zbora federacije.

Zavedamo se, da bo sprejeto mimo naše volje, toda zapišemo: nihče nas ne bo, v poznejših letih, če se karkoli spremeni, obdolžil, da nismo bili pripravljeni obvarovati našo zemeljsko neokrnjenost: meje naše republike Slovenije in tudi celotne Jugoslavije.

Krajevna konferenca ZRVS
Semedela – Koper

Glede stalnih neprijetnih dogodkov na meji smo borci na letni programski skupščini ZZB NOV Piran dne 2. aprila 1987 sprejeli naslednje stališče:

– »Borci, zbrani na programski skupščini, smo zaskrbljeni zaradi neaktivnosti naših obmejnih organov glede arogantnega poseganja ribičev iz republike Italije v naše morje. Sprašujemo se, ali s tem ne opogumljamo sil, ki jim suverenost SFRJ predstavlja prepreko pri uresničevanju njihovih sovražnih naklepov. Nezaodstna premišljenost sporazuma o ribarjenju se ne bi smela ponoviti. Organi federacije so dolžni zagotoviti restriktivno tolmačenje tega nesrečnega sporazuma. V nadaljnjem izvajanju sporazuma je potrebno omejiti posege italijanskih ribičev na minimum, ki bo še v okviru določil sporazuma.

Organi varovanja suverenosti SFR Jugoslavije pa morajo biti zmožni nadzirati in intervenirati pri vsaki kršitvi meje.

– Obsojamo defetistično obnašanje stražnih čolnov iz Kopra in Umaga, ki v noči od 31. marca na 1. april nista izplula z izgovorom, da so dobili tak namig od »višjih organov«.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije-prosimo, da posreduje stališča in zahtevek borcev občine Piran ustreznim organom v republiki in zvezi.

Zveza združenj borcev NOV
občinski odbor Piran

Partizanski epigrami

Sporočilo

Mladost ti naša, kaj bi rada?
Da nehala bi se parada
v spomin na svetle dni?
To je tako, kot da bi mi,
ki čas se nam izteka iznenada,
verjeti nehali, da vi
samo lahko ste tistih časov nada!

Pirhi 87

V tem pluralizmu času zdaj,
ki vse mogoče nam ponuja,
nestrpnost čakam, kdo bo in kdaj
oznanil z vrha: Aleluja!

Perspektiva

Težavam gospodarskim dan
rešitve se nekakšne približuje.
Posmrtni duh po tem vprašanju veje...
Za reševanje naše hude nuje
gospod Posthumus je imenovan!

Znanstvena fantastika

Lipov list na ruplov tujek skrije,
v deželi tej spomin na NOB naj zgnije!
Habsburški orel in kultura Rima
evropski idol sta nam per prima.
Zakaj bi želje te ostale skrite
vprašujemo v imenu se elite.
Saj super ekskluzivni nudimo vsem vam
načrt za lastni naš naci – program!

Zatišje

Potuhnilo možje so se junaški
v mēglo svojih fantazij medlečo:
stotrintrideseti člen grozi jim z ječo,
ceka nastop omenja pogromski...
Straši jih kominterni, stalinizem
in druga stara šara zgodovine.
Naj vam prišepnem, strah da ta vas mine
prastari, še veljavni aforizem:
Filozofija ljudska nas uči,
da strah je votel, okrog pa nič ga ni!

M. Seliškar

Politkomisar Sime zbira in komentira

Oglas

Znana svetovalska firma »FENI CONSULT« nudi svoje visokokakovostne storitve za vse vrste naložb, za načrtovanja pospešenega razvoja nerazvitih od krajevnih skupnosti vse do republike, odplačevanja dolgov (dinarskih in deviznih), vključno z njihovim prelaganjem na ramena federacije, reprogramiranja mednarodnih dolgov pri raznih bankah in Mednarodnem monetarnem fondu (IMF) in podobno.

Ob tem si vas dovoljujemo seznaniti, da naša svetovalska firma uživa visok renome pri pomembnejših evropskih finančnih centrih in celo v ZDA. Pri tem ima nesporne zasluge naš generalni direktor prof. dr. Ksen- te Bogoev, ki se je izkazal (celo po svetovnih merilih) s »Fenijem« v Kavadarcih (znano vinogradiško področje v Makedoniji) in kot guverner Narodne banke SFRJ. Tako je v zveznem parlamentu (in seveda tudi v tujini) svojčas močno odmevala njegova izjava, da je Jugoslavija sila stabilna država in da se še lahko kar naprej zadolžuje v tujini. Pri tem je z njemu lastno odločnostjo in dalekovidnostjo obračunal tudi s tistimi primitivnimi in nerazgledanimi »ekonomisti«, ki so trmasto trdili, da je Jugoslavija že močno preokračila rdečo linijo normalnega zadolževanja.

Ta uspešna poteza našega generalnega direktorja se še sedaj močno občuti po vsej Jugoslaviji.

Naj še omenimo zelo odmeven nastop našega generalnega direktorja na nedavnem posvetovanju o razvoju Jugoslavije na pragu 20. stoletja. Kot priznani strokovnjak je govoril o naložbah, planu, dolgovih, diktatu Mednarodnega monetarnega fonda (IMF), omejitvah v strukturnem prilagajanju, o nujni potrebi rekonstrukcije obstoječega sistema in podobno. Kot izkušen praktik je seveda ponujal tudi svoje recepte. Govoril je še o strategijah Vatikana glede na dolžniške države, o Peruju, Nigeriji...

Naše storitve so vrhunske kakovosti, uspeh doma in v tujini je zajamčen in ga zlepa ne boste pozabili!

Zaradi nestabilnega dinarja smo prisiljeni svoje usluge zaračunavati v tujih konvertibilnih valutah po najustrenejšem tečaju.

V pričakovanju vašega cenjenega naročila, ostajamo s spoštovanjem

Svetovalska firma
»FENI CONSULT«
91000 Skopje (YU)

Pripis: V zelo brani knjigi Ko je ko, Jugoslovenski savremenici (Kdo je kdo, Jugoslovanski sodobniki), ki jo je leta 1970 izdala beograjska založba HRONOMETAR, sem na strani 96 našel napisano:

»BOGOEV dr. Ksente (20. X. 1919, Leunovo-Gostivar).

Profesor Univerze v Skopju, predsednik izvršnega sveta SR Makedonije. Končal ekonomsko fakulteto in doktorat ekonomskih znanosti v Beogradu. Član ZKJ od 1945.

Bil pomočnik ministra za finance FLRJ, podpredsednik IS SRM, dekan in predsednik sveta Ekonomske fakultete v Skopju, predsednik Skupnosti jugoslovanskih univerz, predsednik Zveze ekonomistov SR Makedonije, svetnik delegacije FLRJ v OECD, predsednik Zveze ekonomistov Jugoslavije, član CK ZK Makedonije.

Objavil več znanstvenih in strokovnih del, leta 1965 dobil nagrado »11. oktober« za znanstveno delo.

Odlikovan z Ordenom dela z zlatim vencem in Ordenom zaslug za narod z zlato zvezdo.

Naslov: Skopje, Orce Nikolova 96/I. (konec navedbe).

Iz gornjih uradnih podatkov ni moč razbrati, da je sodeloval v NOB.

Če me spomin ne vara, je bil Bogoev za Feni, ki je že postal jugoslovanski simbol zgrešene investicije, zelo ostro kaznovan – z opominom, zoper katerega pa je energično protestiral!

Pojasnilo: Predsednik ZIS Branko Mikulić je spo-

ročil, da zvezna vlada pripravlja seznam tistih, ki so odgovorni za zgrešene investicije, sedaj pa se na raznih tribunah pojavljajo kot kritiki vsega, kar zvezna vlada dela za zaježitev neugodnih ekonomskih tokov in odpravo krize.

Zato je tale »Oglas« šteti za prvo »pokušnjo« te vrste...

Na Visu ribe iz konzerve

Morje okrog otoka Visa je eno naših najbogatejših ribolovnih območij a prebivalci tega otoka vseeno le redko pridejo do svežih rib. Največkrat se morajo zadovoljiti s sardinami iz konzerv.

Na Visu in Komiži je registriranih 1000 ribiških in športnih čolnov, v ribiškem športnem društvu je 200 obočnikov, poklicno ribiško dovoljenje ima 21 Višanov, medtem ko se jih 180 z ribištvom ukvarja kot z dodatno dejavnostjo.

Ulov gre na kopno, na Visu ga ostane le malo. Tako se prebivalci otoka rib najedo le takrat, ko naši obmejni organi pri prepovedanem ribolovu ujamejo kakšno italijansko ribiško ladjo in njen ulov razprodajo na Visu.

Osem audijev malega mesta

V občini Gacko (Hercegovina) govorijo le še o audijih. Po ulicah tega malega mesta se namreč vozi osem novih audijev 100; pet sta jih kupila Rudnik in Termoelektrarna Gacko, po enega pa občinska uprava za notranje zadeve (UNZ), trgovska DO Gatačko polje in DO Gat. Cene za audi 100 brez veleprodajne marže je bila 5,95 milijona dinarjev.

Rudnik in TE Gacko sta imela v polletju lani izgubo 1,43 milijarde dinarjev, audije pa sta plačala z menicami na podlagi prometa blaga in storitev, kar je protizakonito. UNZ pa ni v zakonskem roku plačala vozila, druge krivce še iščejo.

So pa tudi olajševalne okoliščine: vsem se je pri nakupu zelo mudilo, ker so bili audiji še po stari ceni.

Vaš Sime

Bjelašnica, Igman, Sarajevo

Med spominom in sedanjostjo

Lepa asfaltna cesta, ki iz Sarajeva čez krotke obronke Bjelašnice in Igmana zakroži nazaj proti mestu, je bila še ne dolgo tega, pred zimsko olimpiado 1984. leta, navadna pomožna, makadamska cesta, na kateri si le malokdaj srečal osebne avtomobile in le redkokdaj avtobuse. To je bil precej osamljen kraj, ki so ga dobro poznali le domačini iz gorskih vasic, pa gozdarji in študentje gozdarstva, ki imajo svojo »šolo v naravi« na Igmanu.

Poročila prvih turistov, ki so prihajali tja po končani olimpiadi, so bila polna kritik in ostrih besed na račun sarajevskih turističnih delavcev ter njihovega ravnanja z novimi napravami in objekti... Tako smo pred dnevi, ko smo odhajali na jugoslovansko novinarsko smučarsko prvenstvo, z dvomi pričakovali, kaj bomo našli v Sarajevu.

Vremenske razmere in z njimi prestavljanje zadnjega dejanja svetovnega smučarskega pokala so nam omogočile, da smo se zadnjega dne spektakla udeležili tudi tisti, ki sicer nismo poročevalci na športnih straneh časopisja.

Uaa, Curbrigen, dajmo, Križaju... so se razlegali glasovi nekam razredčenega občinstva, ki se je verjetno že prejšnje dni ob hudem sneženju preveč načakalo. Pravzaprav je to srečanje poučno in, če ne drugega, neposreden pogled v dejavnost, ki smo jo sicer še pred kakšnim tednom poznali predvsem iz reklam »Podarim dobim« in iz sobotnih ter nedeljskih jutrov, ko smo vsi držali »pesti za naše«. Od blizu izgine blišč, vse dobi bolj konkretno človeško podobo in nenadoma stojijo pred nami izmučeni tekmovalci, naveličani vsega po dolgi sezoni – kot gladiatorji ali bolje, moderni, pa ne posebno srečni nomadi, ki jih vrhunsko smučanje nenazadnje odmerja rezine kruha, nacionalno slavo, še bolj pa natančen red vedenja in početja – v reklamne namene.

Glasovi iz zvočnikov se mešajo z vonjem roštilja, opazke iz množice so se z nogometnih poljan preselile na snežno strmino. Naši športni kolegi trdijo, da je imelo zadnje dejanje svetovnega pokala letos kaj slabo podobo in da bodo morali Sarajevčani kar lep čas čakati na naslednjo tekmo za svetovni pokal. Semoforska ura se je v odločilnih trenutkih pokvarila, poklicani in nepoklicani so se tekmovalcem pred nosom sprehajali čez progo, varnostniki so bojda vzeli zadevo preveč strogo in resno...

sem za drobne pozornosti, ki si jih lahko vsakdo pridobi s šolo in – s prakso.

Igman – zeleno, ki te ljubim

Na potepu po bližnji okolici sem srečala gospodarja gozdarskega doma Gozdnega gospodarstva Igman, Strahinjo Tomaša, ki je, kakor turistični delavci, zatrjeval, da je na Igmanu najboljši zrak v Evropi. »Predpisujejo« ga predvsem rekonvalescentom z boleznimi dihal. Povedal je še, da prihajajo gozdarji tja na delo iz različnih bosanskih krajev, večina pa iz vasi na obronkih Sarajeva. Pred olimpijskim razcvetom je bila to tudi edina zaposlitev »pri roki«. Gozd je bogat in na trenutke se zdi, da je noga stopila v še nepokvarjeno oazo zdravja. Zaplate iztrebljenega gozda in pojavi erozije, ki jih lahko opazujemo z udobnega avtobusnega sedišča, pa to idilično podobo kaj hitro pokvarijo.

Ob vsakdanjih nekajminutnih vožnjah na smučišče se je avtobus ustavljal, da so cesto lahko prečkale mimo prihajajoče črede ovac, v spremstvu pisano (v narodne noše) oblečenih pastiric.

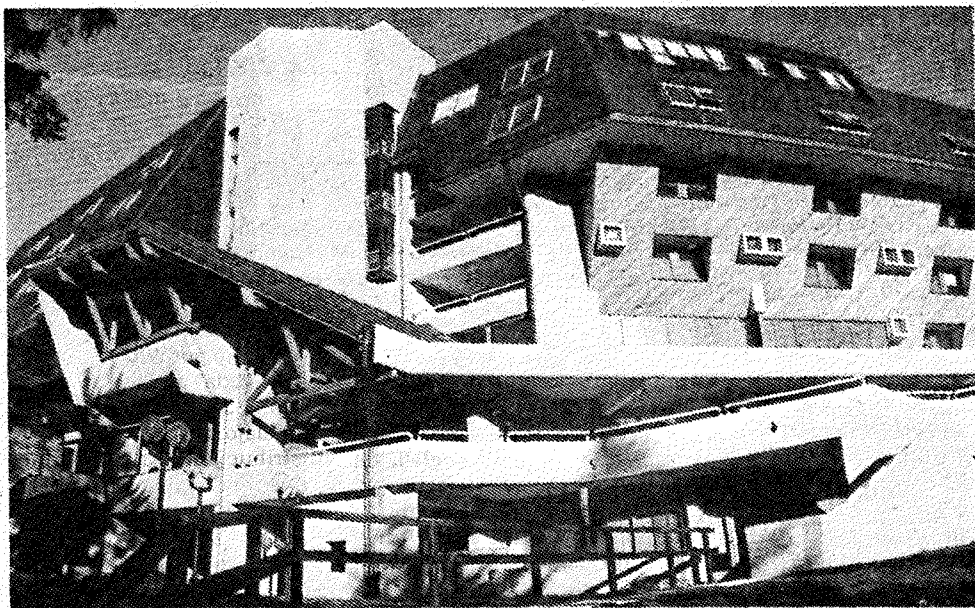
Razmišljam o dveh skrajnostih, ki ju ponuja sarajevski turistični pogled: na eni strani je turizem, ki nastaja po vseh pravilih mednarodnega tržišča, na drugi pa so ostaline preteklosti in bosanska narodna posebnost, živopisnost Baščaršije, že od nekdaj znana gostinska gostoljubnost, bogati jedilniki, ki ponujajo domače specialitete... Potem so tu še kulturne znamenitosti z zgodovinskimi kraji, pričami časa do narodnoosvobodilnega boja. Kaže, da se Bosanci zavedajo teh velikih turističnih rezerv, kajti, Evropa je prepredena s sodobnimi (in še sodobneje urejenimi) smučišči, ki postajajo eno drugemu enaka. Bosna pa na majhnem prostoru nudi več: nudi poseben melos in občutje, drugačno okolje, kjer se mešajo kulture, kjer se dvigajo v nebo stari minareti in ponujajo v gledališčih najsoodobnejše eksperimentalne gledališke predstave...

Za slovenskega obiskovalca, vajenega gorenjskih smučarskih središč z ošiljenimi vršci v ozadju, je okolje novo, sicer pa je dokaj novo tudi za domačine, ki se morajo po svoji specifičnosti odločiti in prodajati tisto, česar drugim nimajo, pa naj gre za hrano ali za ponudbo izletov in kulturnih prireditev.

Po sledi zgodovinskega dogodka – muzej v hotelu

Najponosnejše obdobje v zgodovini Bosne je brez dvoma čas narodnoosvobodilnega boja. Skoraj ni večje bosanske planine, ki ne bi bila povezana s partizanskimi boji, marši in pohodi. Mnoge opevajo tudi številne narodne pesmi, ki jih znajo domači ansambli prav lepo predstaviti gostom.

Pa ne le s pesmijo, tudi s strokovnim muzejskim prikazom so se Sarajevčani približali turistu. Razvajeni svetovni popotnik se včasih niti ne utegne spustiti od smučišča do mesta. Zato so v hotelu Igman uvedli prijetno novost – muzej v hotelu! Dobro domislica, vse hvale vredna! S tem namreč, da tu

V hotelu Igman, na planini Igman nad Sarajevom, so uredili tudi manjši muzej o NOB v teh krajih in še posebej o znamenitem ter hkrati tragičnem Igmanškem maršu.

Tako narodne noše nadenejo dekleta iz igmanskih vasi še danes, kadar so na vrsti večji vaški prazniki – mnoge se tako oblečejo tudi na dan borca. Teferić, pravijo po navadi takšnim praznikom.

Sportno-rekreativni tereni na Igmanu omogočajo športnim ekipam dobro vadbo, hotelska ponudba pa dobro počutje.

ristu približaš vsaj delček ti-stega, kar je za kraj značilno in pomembno, mu tudi vtisneš v spomin del neke kulturne dediščine...

Zunaj je bril snežni metež, mnogi hotelski gostje so se razporedili v bazenu, na kegljišču ali pri namiznem tenisu, nekaj pa se nas je (kar v copatih) odpravilo k velikim steklenim vratom v hotelski kleti, kjer smo že prvi dan ob prihodu opazili velik napis: muzej.

Prijazna mlada kustosinja, sicer delavka sarajevskega muzeja, nam je povedala, da gre za oddelek tega muzeja, ki je nastal tik pred olimpiado, da bi takorekoč na samem kraju opozorili na znameniti partizanski Igmanški marš, ko je z zahodnih obronkov planine Ozren 25. 1. 1942 krenilo 720 borcev s 50 ranjenci in bolniki na

marš proti Foči. Skica sarajevske kotline, ki ponazarja tudi vse okoliško hribovje, postavi obiskovalca v prostor, strokovna delavka pa s pomočjo fotografij in muzejskih eksponatov pričara vojni čas. Menda so meteorologi pred nekaj leti (na podlagi zapisov o vremenskih razmerah v letu 1942) ugotovili, da je na Igmanu v času mučeniškega marša partizanov, temperatura padla na minus 41 stopinj Celzija, medtem ko so takratne meritve navajale minus 32 stopinj Celzija. Ne glede na te ugotovitve pa ostaja dejstvo, da je bilo tako mrzlo, da so se začeli konji in mule spotikati in drseti s poti že na samem začetku vzpona iz sarajevske kotline in da so v Foči po končanem maršu z nekaterih najbolj prizadetih – rezali zaledenele plašče s telesa. Mnogim so

morali amputirati roke, noge, prste... vse brez narkoze, po osemnajsturnem gazenju čez ledeno goro – to isto goro, ki nudi danes razvajenemu turistu številna zavetja in udobja. Prav je, pravi mlada kustosinja, da povemo o boju in trpljenju partizanov tudi tujim turistom. Da nas bodo morda bolje razumeli, ko bodo videli, koliko smo morali žrtvovati za svobodo in kaj smo iz teh, nekoč revnih krajev, ustvarili v letih po vojni.

Kaj pa poleti?

Če še niste bili v Sarajevu ali pa, če še niste užili gostoljubja tamkajšnjega zimskega turizma, pa imate to še namen storiti, nikar ne zamudite ogleda Zetre in nekaterih drugih olimpijskih objektov. Gotovo vas bo, tako kot je nas, najbolj razveselilo poročilo uradnih odgovornih oseb, ki pravi, da nimajo izgub! To pa je tej naši domovini tako krvavo potrebno in Sarajevu kot olimpijskemu mestu tudi v dokaz, da odgovorno gospodari s tistim, kar je vsa Jugoslavija podprla in za kar smo prispevali vsi.

Večina tegale zapisa je bila na nek način posvečena zimi, pa naj bo konec zasukan k drugačni misli: ko smo namreč z avtobusom hoteli proti Zetri, je prizadevni vodič pripomnil, da na hribe v okolici Sarajeva poleti le redkokdaj kdo zaide (menda zlepa ne stopi človeška noga na Trebević). Škoda, kajti ti kraji so lepi tudi poleti, ko ni smučanja; na voljo so dolgi sprehodi, slikoviti zaselki, planinske postojanke... Najbrž bo morala tudi bosanska turistična ponudba, še bolj kot doslej, ponujati tisto, pri čemer so bili doslej preveč sramežljivi. Kajti, ni vse v brezhibnosti in vrhunskem udobju; v času vse bolj razsebljenih prostorov, pokrajin in krajev, bo vse več vredno vse, kar ohranja svojo avtentičnost, kar ima zgodovinsko zapuščino v kombinaciji s – človeško toplino. Mostar, Tara, Foča, reka Una, Jajce, Travnik, izviri reke Bosne... vse to še čaka na svoj pravi turistični trenutek.

B. Ž. J.

Bosanske možnosti: prodajati živopisno srečevanje različnih kultur na enem samem prostoru.

KOMUNALNO PODJETJE

GROSUPLJE

Cesta na Krko 7 61290 GROSUPLJE

telefon
771-037
772-311

Ribnica je slavila

Borci Cankarjeve in Gubčeve brigade so v silovitem spopadu 26. marca 1943 v Jelenovem žlebu nad Grčaricami zadali italijanskim okupatorjem velike izgube. V spomin na ta dogodek praznuje občina Ribnica od leta 1952 svoj krajevni praznik.

Osrednja letošnja proslava ob tem dogodku je bila v krajevni skupnosti Dolenja vas, kjer so na slavnostni seji vseh zborov občinske skupščine in vodstev družbenopolitičnih organizacij zbrali preživeli borci obeh brigad, udeleženci kočevskega Zbora odposlancev, delegacije sosednjih občin, predstavniki domicilnih enot, borci, mladina, pionirji, predstavniki JLA in drugi.

Slavnostni govornik je bil predsednik skupščine občine Franc Lapajne, ki je med

drugim poudaril, da se morajo napredne socialistične sile z vsemi silami boriti proti omalovaževanju NOB in socialistične revolucije ter njunim pridobitvam, predvsem bratstvu in enotnosti. Opozoril je tudi na dobre rezultate, ki jih je doseglo tamkajšnje združeno delo v lanskem letu.

Na slovesnosti so podružnično šolo v Dolenji vasi poimenovali po Cankarjevi brigadi, o njeni bojni poti pa je govoril generalmajor Alojz Hren. Hkrati so odprli tudi razstavo o bojni poti te partizanske enote.

Kot je že navada, so podelili tudi občinska priznanja »Plaketo 26. marec,« ki so jo prejeli Alojz Škulj, Srečo Stupica in Ivan Francelj. Priznanja občine Ribnica je prejelo deset posameznikov

Predsednik SO Ribnica Franc Lapajne predaja Alojzu Škulju plaketo 26. marec

in pet društev. Poleg tega pa so podelili še dve Urbanovi nagradi in deset plaket Jelenov žleb.

V imenu pobratene itali-

janske občine Aerčevie je zbrane pozdravil župan Giancarlo Enzo.

M. Glavonjič

Zveza koroških partizanov predlaga ustanovitev sekcije

Podmladek koroških partizanov

Vse pridobitve revolucije in povojni dosežki se ne morejo ohraniti, če jih revolucionarji in sodobniki ne prenašajo na mlado generacijo.

Ze lanko leto se je ob naših srečanjih na Avstrijskem koroškem utrnila ideja, da bi tukaj, v Sloveniji, ustanovili sekcijo podmladka Zveze koroških partizanov. Le-to bi mladi sami poimenovali. Med mladino smo za tako sodelovanje naleteli na navdu-

šenje. Gre za to, da bi se mladi skupno z nami povezovali v skupnih javnih tribunah, v kulturno umetniških prireditvah, v publicistični dejavnosti, v slikarskih kolonijah, pevskih nastopih, športnih dejavnostih, sodelovali pri koroški transverzali in podobno. V svetu so že pri drugih narodnih ustvarjenih take oblike povezovanja in takih načinov delovanja. Gre tudi za povezovanje z našimi za-

mejskimi Slovenci, mladi bi se spoznali z mladimi, ki se onstran meje tako junaško borijo za svoje pravice, le-te pa bi imeli trdno oporo v naših mladincih. Mladi bi s svojim znanjem in inovacijami vnašali svežost v ta skupno območje. Prav tako naj bi se ta sekcija povezala z vsem naprednim avstrijskim življenjem tudi v boju proti apartheidu, ki ga sicer podpira vsa demokratična Evropa.

Zato vabimo vse borce, da sprejmete to sekcijo in ji pomagate oživeti in razširiti delovanje. Vključite vanje svoje otroke, prijatelje in znance iz vse Slovenije, saj koroški partizani živijo v vsej Sloveniji. V poleg omenjenih kulturnih dejavnosti pa bi se mladi v tej sekciji lahko še bolj udeleževali v Gašperjevi bralni znački, ki si je utrla pot že v srednje šole in tudi v organizacije združenega dela.

Mladi rod bo z razvijanjem v tej smeri nadaljeval začrtano pot tudi našega pokojnega Matjaža.

Danica Bem-Gala

Novici iz Pomurja

Na zračnem strelišču TVD Partizan v Gornji Radgoni in na strelišču v Hercegovščaku je bilo pred dnevi tekmovalje najboljše strelcev v Pomurju, ki so hkrati tudi pripadniki TO. Tekmovanje je pripravil Pokrajinski štab TO Pomurje v sodelovanju z OŠTO Gornja Radgona ter občinsko strelsko zvezo v Gornji Radgoni. Strelci so se pomerili v streljanju z zračno, vojaško in ostrostrelsko puško, dosegli pa so dobre rezultate.

Po posameznih kategorijah so zmagali: zračna puška – Jože Škedelj (Murska Sobota); vojaška puška – Drago Pertoci (Murska Sobota); ostrostrelska puška – Stanko Rojko (Gornja Radgona). Prvi trije v vsaki kategoriji so dobili pisne diplome. V skupnem seštevku je bil najboljši Stanko Rojko (Gornja Radgona), drugo mesto je zasedel Marjan Madjar iz Murske Sobotice, tretji pa je bil Jože Škedelj, prav tako iz Murske Sobotice. Na posnetku so od leve proti desni Jože Škedelj, Marjan Madjar in zmagovalci Stanko Rojko.

V začetku aprila sta svet za vzgojo in preventivo v cestnem prometu in Avto-moto društvo »Stefan Kovač« v Murski Soboti pripravila vsakoletno občinsko tekmovalje mladih z naslovom »Kaj veš o prometu«. Sodelovalo je stoosem tekmovalcev iz osnovnih in osemnajst iz srednjih šol.

Med osnovnošolskimi ekipami je bila najboljša ekipa COŠ »17. oktober« z Beltincev, pri posameznikih pa je zmagal

Boris Tkalec (Beltinci), ki ni dobil nobene kazenske točke.

Stefan Kepe je bil najboljši med srednješolci iz Lendave pri murskosoboških pa je zmagal Robertino Škarabot.

Na medobčinskem tekmovalju srednješolcev je bila boljša ekipa iz Murske Sobotice, ki so jo sestavljali Robertino Škarabot, Danijel Žizek in Dušan Voeroes. Na posnetku je najštevilnejša in najuspešnejša ekipa COŠ »17. oktober« iz Beltincev z mentorjem Ivom Maučecom.

Filip Matko

Na patroljnem teku najboljši pripadniki teritorialne obrambe iz Jesenic

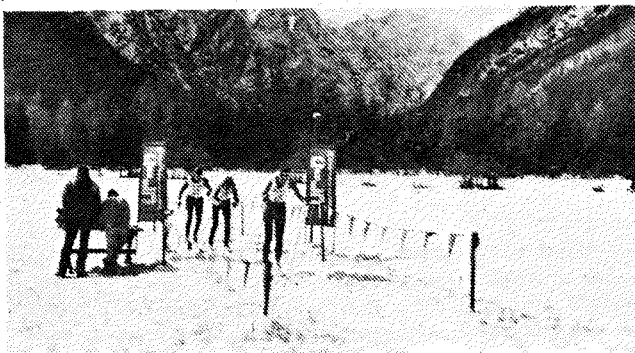
Člani strelske družine Janez Mrak Dovje-Mojstrana vsako leto organizirajo patroljni tek na smučeh v spomin na tragični dogodek 20. septembra leta 1944, ko so Nemci požgali znano partizansko vasico Radovno. S tem tekmovaljem se oddolžijo žrtvam tega žalostnega dogodka. Letošnji patroljni tek na smučeh v Zgornji Radovni je bil že trinajsti po vrsti, ob otvoritvi pa je predsednik strelske družine Janez Mrak Dovje-Mojstrana Vuko Lešnjak poudaril, da je Radovna leta 1944 doživela tako tragično usodo, ki je ne smemo nikoli pozabiti.

Na tekmovalju so nastopile ekipe strelskih družin, teritorialne obrambe, krajevnih skupnosti ter drugih organizacij iz jeniške občine. Tekmovanje je privlačno posebno zato, ker ekipe na določeni točki na progi opravijo tudi streljanje z malokalibrsko puško, število zadetkov pa skupaj s časom spada h končnemu rezultatu. Letos so bili pri članih najboljše pripadniki Teritorialne obrambe Jesenice, ki so zmagali v obeh starostnih kategorijah, pri članicah pa je nastopila le ekipa gasilskega društva Mojstrana.

Po zaključku tekmovalja je delegacija krajevne organiza-

cije ZB NOV, strelske družine Janez Mrak Dovje-Mojstrana in mladine Radovne odnesla venec k spomeniku žrtvam požiga v Srednji Radovni.

Tekst in foto: Janko Rabič

To, kar se nam ponuja v Mali galeriji, je dobro znana mojstrova govornica, ki prav nič ne izgublja svoje moči in kljub teži življenjskih preizkušenj ostaja sveža, sugestivna in dvojna – v svoji žalobnosti nad minevanjem, ki pa jo narejena moč življenja vedno znova preglašča.

B. Ž. J.

France Mihelič v Mali galeriji

Kaže, da se je France Mihelič v novem ustvarjalnem zagonu tokrat spet za hip pomudil pri ljubljanskem občinstvu, na »poti« k večji razstavi, ki jo pripravlja za svoj rojstni kraj – Škofjo Loko.

Pokop posmrtnih ostankov Sergija Mašere

Na ljubljanskih Žalah bodo jutri, sedemnajste ga aprila, v družinsko grobnico pokopali posmrtni ostanke narodnega heroja Sergija Mašere, pomorskega oficirja, poročnika bojne ladje, ki je na ta dan pred šestindesetimi leti v Boki Kotorski skupaj s svojim tovarišem s Pomorske akademije Milanom Spasičcem razstrelil rušilec »Zagreb«, da bi ne prišel v plen italijanskim okupatorjem, pri tem pa sta oba zgubila življenje.

mogla objokovati mrtvega sina. Najditeljica je vsa dolga leta skrbela za neznane grobove. Ko je prišla po dolgih desetletjih z besedo na dan, se je kotorski odbor zveze borcev zavzel za identifikacijo ohranjene lobanje, s precejšnjo domnevo, da gre za Sergija Mašero.

Identifikacijo sta opravila ljubljanska strokovnjaka dr. Janez Milčinski in njegov mlajši kolega dr. Zajdel in upoštevaje vse okoliščine ugotovila, da gre dejansko za posmrtni ostanke legendarnega Sergija Mašero, ki v svojem velikem rodoljubju aprilskega zloma Jugoslavije ni prenesel, zato si je z odločnim bojnim dejanjem raje vzel življenje, kot da bi se sprijaznil s kapitulacijo in kapitulantom.

Spominu na Sergija Mašero se bomo z daljšimi zapisi, hkrati s poročilom o samem ceremonijalu pokopa, posvetili v naši praznični številki, ki izide danes teden. V. K.

Bitka pri Ribičevem mlinu

Bilo je 6. aprila 1944 v Cezanjevcih pri Ljutomeru

Pred trindesetimi leti, 6. aprila 1944, je bil eden izmed največjih spopadov med partizani in Nemci v Prlekiji pri Ribičevem mlinu, kjer je bila partizanska postojanka. Tega dne sta se po naporni poti pri Ribičevih ustavila partizana Franc Belšak-Maks in Danijel Hojs-Ljubo, kar pa je bilo zanju usodno. Zaradi izdajstev so namreč Nemci prejšnji dan odkrili bunker na Stari cesti in skupino partizanov, seveda pa so še naprej hajkali in stikali po hišah za njimi.

Ivan Ribič, ki se je vključil v NO gibanje že leta 1941, je partizana Maksa Belšaka in Ljuba Hojsa opozoril na previdnost. Vendar je istega dne skupina šestdesetih orožnikov in gestapovcev obkolila Ribičev mlin, aretirali so gospodinjko Marijo Ribič in nato še gospodarja Ivana Ribiča. Partizana Ljubo in Maks sta se podala v neenak boj, v katerem je padlo pet pomembnih nacistov. Junaško pa sta padla pri Ribičevem mlinu Franc Belšak-Maks in v partizanski postojanki v Vogričevcih šestnajstletni Janko Ribič. Nemci so z raketami klicali na pomoč. Po bitki so aretirali še sina Marjana Ribiča in starega očeta, ki je bil star 78 let. Oba so odpeljali v taborišče. Boj pri Ribičevem mlinu je močno odmeval po vsej severovzhodni Sloveniji.

Okupatorji so zaradi izgub še bolj besneli vse do konca druge svetovne vojne. Za vsakega padlega nacistu so ustrelili po pet talcev še v istem mesecu in to pri Ribičevem mlinu v Cezanjevcih pri Ljutomeru – tam, kjer je potekala bitka 6. aprila 1944. Na tem mestu so Nemci skupaj ustrelili 25 talcev in sicer petkrat po pet zaporedoma.

Ribičev mlin je postal svetel simbol partizanstva v Slovenskih gorah. Ljudstvo se je še bolj uprl in podalo v boj.

Stane Feuš

Dan civilnih invalidov vojne

Kot vsako leto smo tudi letos 6. aprila civilni invalidi vojne Slovenije praznovali svoj praznik. Gostitelj letošnjega tovariškega srečanja je bilo medobčinsko Društvo CIV Gorenjske iz Kranja. Ob zelo lepem, toplem in sončnem vremenu smo se invalidi zbrali v športni dvorani »Na podnu« v Škofji Loki. Izmed vseh medobčinskih društev Slovenije se je tega srečanja udeležilo kar 630 članov CIV.

Po uvodnem obveznem programu je vse navzoče prisrčno pozdravila predsednica medobčinskega društva CIV Gorenjske-Kranj tov. Marjeta Destovnik. Na tem srečanju so med ostalimi govorili tudi podpredsednica Vladka Jan iz SO Škofja Loka, predstavnik občinske konference ZSM Kranj in kluba OZN tov. Teodor Žepič, predsednik Evgen Jurič in pa podpredsednik CIV SRS Anton Zakelj.

V nadaljevanju programa so sodelovali še učenci osnovne šole Peter Kavčič, ter

glasbene šole iz Škofje Loke. Po programu so bila izvedena športna tekmovanja v streljanju, plavanju, kegljanju in namiznem tenisu. Razen plavanja, katero je bilo v Češnjici Selški dolini, so se ostala tekmovanja odvijala v Škofji Loki. Med potekom tekmovanj so se ostali invalidi odpeljali v partizanske Družgoše. Tam so si ogledali spomenik in okolico. Borec Cankarjevega bataljona Jože Galičič je zbranim pred spomenikom obudil spomine na legendarno dražgoško bitko. Preživeli domačin Ludvik Jelen pa je kot borec te bitke gostom nazorno pripovedoval.

Po vrtnitvi v Škofjo Loko so po izdatnem kosilu objavili rezultate športnih tekmovanj v vseh disciplinah, v nadaljevanju pa je za dobro voljo poskrbel trio Jurček iz Škofje Loke. Na vseh srečanjih civilnih vojnih invalidov Slovenije je vzdušje prijetno, organizacija srečanja pa skrbna.

Jože Mravljec

**Slava vam in nam v spomin,
narodom vsem opomin,
vi ste res za nas hiteli,
da v miru bi živeli!**

S popotovanja po Rabu z ljubljanskimi invalidi

Čez leto dni na svidenje

Društvo invalidov občine Ljubljana Šiška že vrsto let prireja za svoje člane in svoje padlih v NOV zanimive izlete po vsej ožji in širši domovini, pa tudi onkraj naših meja. Otok Rab je s svojimi kulturnimi, zgodovinskimi in naravnimi znamenitostmi vedno privlačen, zato so potovanja na ta otok s približno 9.500 prebivalci že tradicionalna.

Te dni se otočani Raba spominjajo grozot iz NOB, zlasti iz let 1942 in 1943, ko je v tedanjem zloglasnem italijanskem taborišču za civilne internirance za posledicami

lakote in nečloveškim trpljenjem umrlo več tisoč taboriščnikov. Od približno 15.000 jetnikov je strahote taborišča občutilo okoli dve tretjini internirancev iz Slovenije.

Šišenski invalidi, katerim so se pridružili tudi člani društva Ljubljana Center, so na Rabu vedno dobrodošli. To potrjuje tudi sprejem, ki so jim ga pripravili vodstveni delavci in zaposleni v hotelu International. Vreme zares ni bilo naklonjeno, toda izletniki so kljub temu dobri izkoristili tridnevno bivanje na Rabu. Obiskali so

številne kulturne in zgodovinske znamenitosti, se udeležili priložnostne slovesno-

Invalidi občine Šiška in Ljubljana Center v Spominskem parku nekdanjega taborišča na Rabu

sti ob obletnici osvoboditve Raba, obiskali spominski park nekdanjega taborišča, kjer so položili tudi venec k spomeniku padlim žrtvam. Več o Rabu pa v prihodnjih številkah TV-15 Naš tovariš.

Jože Čurin

Invalidski prejemki vojaških invalidov in civilnih invalidov vojne

V Uradnem listu SFRJ, št. 18/87 so objavljeni naslednji prejemki s področja varstva borcev in vojaških invalidov z veljavnostjo od 1. 1. 1986 oziroma od 1. 1. 1987 dalje.

Osebnostna in družinska invalidnina, dodatek za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedski dodatek znašajo:

OSEBNA INVALIDNINA

Skupina	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
I.	108.254	128.249
II.	78.449	92.938
III.	59.356	70.320
IV.	43.833	51.929
V.	31.211	36.976
VI.	19.342	22.914
VII.	13.082	15.498
VIII.	6.318	7.485
IX.	4.710	5.580
X.	3.186	3.775

DRUŽINSKA INVALIDNINA

	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	7.047	8.349

za enega uživalca družinske invalidnine, ki je to pravico uveljavil kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)...

povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)...	14.094	16.698
---	--------	--------

DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ

	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
za prvo stopnjo	92.803	109.944
za drugo stopnjo	71.393	84.579
za tretjo stopnjo	49.984	59.216

ORTOPEDSKI DODATEK

	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
– za prvo stopnjo	31.322	37.107
– za drugo stopnjo	23.899	28.313
– za tretjo stopnjo	15.398	18.242
– za četrto stopnjo	7.448	8.824

Glede na zneske invalidnine po skupinah invalidnosti, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka vojaških invalidov, znašajo prejemki civilnih invalidov vojne od 1. 1. 1986 oziroma 1. 1. 1987 dalje mesečno:

OSEBNA INVALIDNINA CIVILNIM INVALIDOM VOJNE

SKUPINA	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
I.	54.127	64.124
II.	39.224	46.469
III.	29.678	35.160
IV.	21.916	25.964
V.	15.605	18.488
VI.	9.671	11.457

OSEBNA INVALIDNINA ŽRTEV FAŠISTIČNEGA NASILJA

Žrtve fašističnega nasilja imajo pravico do 25% povečanega zneska osebne invalidnine civilnih invalidov vojne, tako, da znašajo osebne invalidnine žrtev fašističnega nasilja:

SKUPINA	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
I.	67.659	80.155
II.	49.030	58.086
III.	37.097	43.950
IV.	27.395	32.455
V.	19.506	23.110
VI.	12.089	14.321

DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ CIVILNIM INVALIDOM VOJNE

Ta dodatek se odmeri v višini 85% dodatka za postrežbo in tujo pomoč II. stopnje vojaških invalidov in znaša od 1. 1. 1986 60.684 din, od 1. 1. 1987 pa 71.892 din.

Žrtvam fašističnega nasilja se znesek poveča za 15 odstotkov in znaša od 1. 1. 1986 69.787 din, od 1. 1. 1987 pa 82.676 din.

CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

Ta invalidnina se odmeri v višini 70% osebne invalidnine civilnih invalidov vojne in znaša za enega družinskega člana:

Skupina	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
I.	37.889	44.887
II.	27.457	32.528
III.	20.775	24.612
IV.	15.341	18.175
V.	10.923	12.942
VI.	6.770	8.020

CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV ŽRTEV FAŠISTIČNEGA NASILJA

Ta invalidnina se odmeri v višini 70% osebne invalidnine žrtev fašističnega nasilja in znaša

Skupina	od 1. 1. 1986	od 1. 1. 1987
I.	47.361	56.108
II.	34.321	40.660
III.	25.968	30.765
IV.	19.176	22.718
V.	13.654	16.177
VI.	8.462	10.025

Poštna hranilnica Beograd bo novo določene denarne prejemke upravičencem po zveznih predpisih izplačala konec meseca aprila 1987, skupaj z razliko med že izplačanimi zneski in novo določenimi z veljavnostjo od 1. 1. 1986 oziroma 1. 1. 1987.

REPUBLIŠKI KOMITE ZA BORCE IN VOJAŠKE INVALIDE

Republiška konferenca ZRVS Slovenije bo zasedala 24. aprila

Osrednja pozornost članov predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije je na nedavni seji bila namenjena vlogi in delu krajevnih organizacij ZRVS. V razgibani in vsebinsko bogati razpravi, kateri je bilo podlaga gradivo na temo, ki ga je pripravila zvezna konferenca ZRVS, in povzetek ugotovitev, stališč in predlogov s posvetovanj o krajevnih organizacijah, je predsedstvo sklenilo, da to temo uvrsti na dnevni red druge seje republiške konference ZRVS. Hkrati je zadolžilo vse svoje člane, da se aktivno vključijo v dejavnosti delegatov, tako da bodo ti lahko objektivno poročali konferenci o stanju pri njih.

Predsedstvo je prejelo tudi osnutek poročila o delu

organizacije v lanskem letu in finančno poročilo. Prav tako je obravnavalo in sprejelo program dejavnosti zveze rezervnih vojaških staršev pri obeleževanju petdesete obletnice prihoda tovariša Tita na čelo partije in petintridesete obletnice ustanovitve ZRVS. Predsedstvo je sklenilo, da bodo ti dve obletnici obeležili štirindvajsetega aprila, ko bo zasedala republiška konferenca. Ob tej priložnosti bodo podelili priznanja svojim najbolj zaslužnim in delovnim članom ter drugim posameznikom, organom in organizacijam, ki so veliko prispevali k razvoju in uveljavitvi ZRVS v naši družbi.

B. K.

Srečanje internirancev Auschwitza in ukradenih otrok

Letos mineva petinštirideset let od tistih strašnih dni, ko so v tedanji celjski okoliški osnovni šoli daleč naokrog odmevali kriki nesrečnih mater in jok neboljjenih otrok. Takrat je okupator trgal materam otroke iz naročja. Bilo jih je okrog 600 v starosti do osemnajstih let. To so bili otroci prvoborcev – partizanov, ki so jim Nemci ustrelili očeta ali mater, starejšega brata ali sestro in druge sorodnike. Otroke so odpeljali v taborišča za mladoletnike, starejše svoje pa so transportirali v koncentracijsko taborišče Auschwitz. Samo v enem transportu je bilo avgusta 1942. leta 333 žena in deklet (od teh jih je umrlo v taborišču 229). Sledili so številno manjši transporti.

Prvič so se ukradeni otroci srečali v Celju 1972. leta. Pozneje so se srečevali sami, pa tudi s preživeli interniranci Auschwitza v raznih krajih.

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgance pri Občinskem odboru ZZB NOV Celje pripravlja 30. maja 1987. srečanje internirancev Auschwitza in »ukradenih otrok« v spomin na dogodek iz leta 1942. Republiška komisija je o tem obvestila devetnajst občin, od koder so bili doma ukradeni otroci in interniranci Auschwitza, da jih seznani s srečanjem v Celju.

Vabimo internirance Auschwitza in ukradene otroke, da se tega srečanja udeležijo v čimvečjem številu. Svojo udeležbo pa naj prijavijo Občinskemu odboru ZZB NOV Celje, Gledališka 2, ker morajo organizatorji vedeti število udeležencev zaradi tehničnih in ostalih priprav. Vsak udeleženec bo po prijavi prejel vsa potrebna navodila.

Na svidenje v Celju, v soboto, 30. maja 1987.

Odbora taborišča Auschwitz in ukradenih otrok

Obvestilo

Združenje borcev NOV Cerklje je začelo z akcijo za postavitve spomenika pok. dr. Viktorju Volčaku, ustanovitelju znane partizanske bolnice FRANKA, ki bi ga odkrili na dan borca, 4. julija letos. Vabimo vse člane ZB, da s svojimi denarnimi prispevki pomagajo izvesti to akcijo.

Obenem obveščamo, da imamo na zalogi še nekaj litografij FRANKA po ceni 300 din, da smo pa zaradi visokih stroškov prisiljeni zaračunavati poštino.

ZZB CERKLJE

Dvoje odmevov

Ob nekem popravku

Svetovalec republiškega sekretarja za notranje zadeve SR Slovenije Ivan Jakič je demantiral (TV-15 Naš tovariš, 9. aprila) eno od mojih navedb v članku »Ne« za ratifikacijo, ki ga je 2. aprila objavil TV-15 Naš tovariš.

Ob tem sem dolžan pojasniti, da sem spodbijani podatek prebral v članku Odločni »ne« sporazumu, ki je bil objavljen na prvi strani Primorskih novic (Koper – Nova Gorica) 13. marca.

Ob tem pa spoštovani svetovalec republiškega sekretarja za notranje zadeve na najde nobene besede za stalne množične vdore italijanskih ribičev v naše morje. Stalni kršilci naše meje na Jadranu v veliki večini sploh niso kaznovani; če pa le so, so kazni po mojem mnenju vse preblage in sploh ne odtetajo krivološkega plena in povzročene škode!

Svetovalčeva izjava, da »organi za notranje zadeve v naši republiki sproti obveščamo javnost o dogodkih na meji, tudi na morski«, je zame spričo navedenih dejstev kaj jalova tolažba. S samim obveščanjem javnosti, po mojem mnenju, ne bomo preprečili stalnih in organiziranih kršitev naše morske meje. Za to so potrebna druga sredstva!

Kot staremu partizanu še vedno odmevajo v ušesih besede Vrhovnega poveljnika maršala Tita: »Tujega nočemo, svojega ne damo!«

Jože Oblak

Oče, naš vzgled

Pod tem naslovom je bil objavljen v zadnji številki intervju Milana Lacka s podpisom Milenka Straška.

Kot sotrpinka in prijateljica četrtega Lackovega otroka – Marije, moram dodati k intervjuju dopolnilo.

Narodni heroj Jože Lacko iz Nove vasi pri Ptujju je imel štiri otroke. Prvi otrok je bila Marija, rojena 1923. leta.

Z materjo so jo avgusta 1942. leta odpeljali iz Celja v Auschwitz z največjim transportom (333 žensk). To so bile žene, matere, sestre in sorodnice ustreljenih partizanov in aktivistov OF. Od te skupine je umrlo v taborišču 229 žena.

Trije mlajši Lackovi otroci (Milan, Lizika in Jože) pa so bili poslani v otroško taborišče in postali »ukradeni otroci«. Marija je v Auschwitzu pretrpela vse najstrašnejše muke. S svojimi očmi je gledala, kako je hiral in kopnela njena mati. Žalost za materjo, ki je umrla novembra 1942. leta, je bila za mladega dekleta najhujša bolečina. Marija, drobno, a žilavo kmečko deklet, se je borila z boleznijo, lakoto, žejo, vročino, mrazom in drugimi tegobami. Zmagala je njena trdna volja.

Vrnila se je na opustošen dom in začela novo življenje.

Sedaj živi v Portorožu v bližini svojih štirih otrok kot vdova Ljube Kolarja.

(Njeni spomini na umiranje matere so opisani v Zborniku Auschwitz str. 280).

Ivanka Žagar-Milovanović

Vabilo

Krajevna skupnost in družbenopolitične organizacije Gabrovka vas vabijo na proslavo krajevnega praznika in 45. obletnice organiziranega odhoda iz partizane.

Proslava bo v nedeljo, 26. aprila 1987, ob 11. uri pred gasilskim domom Gabrovka.

KS GABROVKA

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAK, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35